

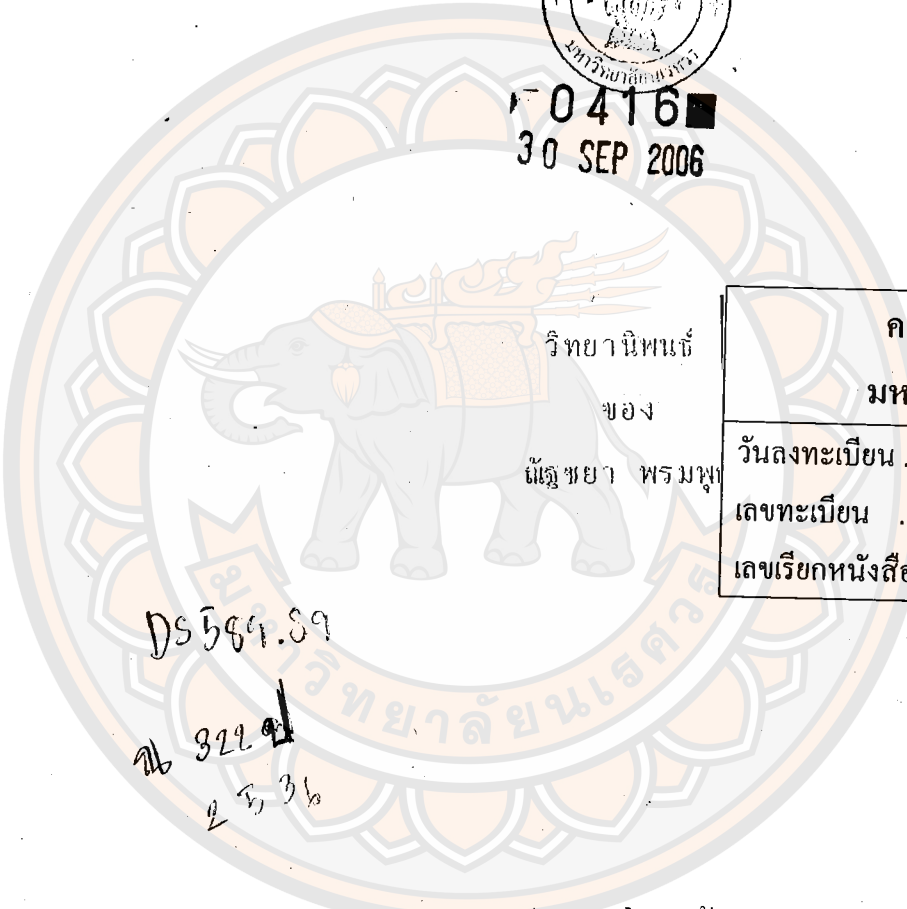
อภินันทนาการ

15127468
ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน 2 ตำบล
เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรขทัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

0416
30 SEP 2006

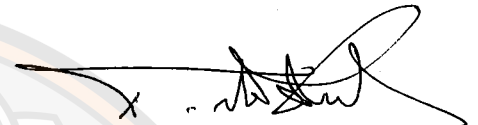
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
วันลงทะเบียน 30 SEP 2006
เลขทะเบียน 0416
เลขเรียกหนังสือ ID ๔๙๐๒๗๓

DS589.89

นบ 322
๕ ๖ 3๖

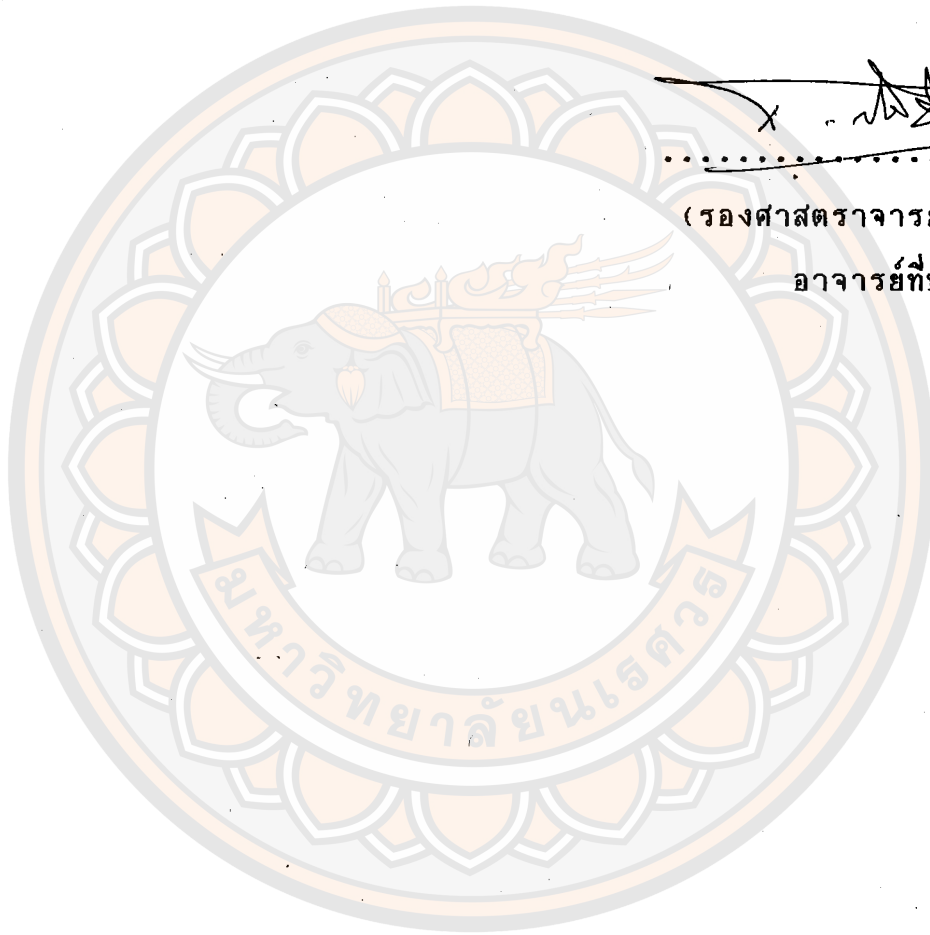
เสนอต่อมหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต
ตุลาคม 2536

อาจารย์ที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้วเห็นว่า
สมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัย
นเรศวร

.....
(รองศาสตราจารย์สมคิด ศรีสิงห์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ประกาศคุณูปการ

การทำวิทยานิพนธ์ เป็นการทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้ผลงานชิ้นนี้ออกมาดีที่สุด ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนล้วนเป็นปัจจัยที่จะขาดเสียมิได้ ถึงแม้ว่าในบางครั้งจะมีอุปสรรคและความยากลำบาก แต่ก็ได้รับความกรุณาและช่วยเหลือจากบุคคลหลาย ๆ ท่าน ซึ่งควรจะได้รับการกล่าวถึง เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณ ผู้เขียนขอกล่าวขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ท่านแรก คือ รองศาสตราจารย์สมคิด ศรีสิงห์ ที่กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ โดยให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่ง สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนของอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยทุกท่านที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะและช่วยเหลือในการค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นขอขอบคุณวิทยากรที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ จนทำให้ผู้เขียนดำเนินงานไปด้วยความสะดวกเรียบร้อยทุกประการ

และกำลังใจที่สำคัญที่ทำให้ผู้เขียนมีความพยายามศึกษาค้นคว้าในการเขียนวิทยานิพนธ์จนสำเร็จเรียบร้อย คือความรัก ความห่วงใย ตลอดจนกำลังใจทรัพย์จากแม่และยายที่มีให้ผู้เขียนมาตลอด การศึกษาและรวมทั้งความรักความปรารถนาดีจากพี่น้อง และเพื่อน ๆ ทุกคน ที่ทำให้กำลังใจผู้เขียนตลอดมา

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนกราบขอบพระคุณทุกท่าน ทั้งที่ได้กล่าวนามมาแล้ว และไม่ได้อ่านนามในที่นี้ เป็นอย่างสูง

ณัฐชยา พรหมพุก

บทคัดย่อ

มหาวิทยาลัยรัตนนคร

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน 2 พี่แม่ซ้ายม
เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสุโขทัย
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

ตุลาคม 2536

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ เพื่อรวบรวมประวัติชื่อตำบล หมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน 2 ฝั่งแม่น้ำยมในเขตอำเภอเมือง จังหวัด สุโขทัย และศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติประเพณีของตำบลต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. ตำบลปากพระ
2. ตำบลยางซ้าย
3. ตำบลปากแคว

การรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์จากวิทยากรที่มีภูมิลำเนาอยู่บน 2 ฝั่งแม่น้ำยมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย และข้อมูลจากสถานที่ต่าง ๆ เช่น ที่ว่าการอำเภอเมืองสุโขทัย ที่ทำการพัฒนาชุมชน ที่ว่าการจังหวัดสุโขทัยและอีกหลาย ๆ แห่ง

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำให้ทราบว่า หมู่บ้านทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำยมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย มีประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณอยู่หลายแบบด้วยกันคือ ประเพณีทางศาสนา ประเพณีครอบครัว ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ ประเพณีทางสังคม ประเพณีความเชื่อต่าง ๆ คาถาอาคมจากการศึกษาพบว่า ตำบลปากพระ และตำบลยางซ้าย ปฏิบัติประเพณีต่าง ๆ มากที่สุด ส่วนประเพณีเด่น ๆ คือ ประเพณีบวชช้าง และประเพณีชนทรายเข้าวัด

ในด้านประวัติหมู่บ้าน ทำให้ทราบถึงลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านซึ่งมักจะตั้งตามแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น บ้านลัดทรายมูล บ้านวังชวา ก บ้านวังหิน บ้านท่าพระ บ้านปากแคว บ้านบางคลอง นอกจากนี้ยังตั้งตามนิยายปรัมปรา ได้แก่ บ้านปากพระ และบ้านจอมสังข์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1. บทนำ	
ความมุ่งหมายในการศึกษา ค้นคว้า	2
ความสำคัญของการศึกษา	2
ขอบเขตของการศึกษา	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล	7
1. แหล่งข้อมูลภาคสนาม	7
2. แหล่งค้นคว้าอื่น ๆ	8
3. ประเภทของข้อมูล	8
4. เครื่องมือในการใช้เก็บรวบรวมข้อมูล	8
5. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	9
1. สภาพรอยทั่วไปของจังหวัดสุราษฎร์	
1.1. ประวัติความเป็นมา	10
1.2. ที่ตั้งและอาณาเขต	11
1.3. ลักษณะทางกายภาพ	11
1.4. ลักษณะดินฟ้าอากาศตามฤดูกาลต่าง ๆ	13
1.5. ขนาดของจังหวัด	14
1.6. แม่น้ำสำคัญของจังหวัดสุราษฎร์	14
1.7. การปกครองและการบริหาร	15
1.8. ประชากร	17
1.9. การศึกษา	20
1.10. การสาธารณสุข	21
1.11. การคมนาคม	23

1.12. การไฟฟ้า	24
1.13. การประปา	24
1.14. การสื่อสาร	25
1.15. การเศรษฐกิจ	25
1.16. อุตสาหกรรมและการก่อสร้าง	31
1.17. การพาณิชย์	32
1.18. ความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์	33
2. สภาพรอยทั่วไปของอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์	
2.1. ประวัติความเป็นมา	38
2.2. ที่ตั้งและอาณาเขต	39
2.3. ลักษณะทางภูมิศาสตร์	41
2.4. ประชากร	41
2.5. การปกครอง	41
2.6. การประกอบอาชีพ	42
2.7. สภาพทางเศรษฐกิจ	43
2.8. การสาธารณสุข	45
2.9. การศึกษา	45
2.10. การคมนาคม	46
2.11. ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอเมืองสุราษฎร์	47
3. ประวัติของหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำยมานเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์	
3.1. ตำบลปากพระ	49
3.2. ตำบลยางซ้าย	55
3.3. ตำบลปากแคว	60

4. วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

4.1. ประเพณีทั่วไป.....	67
4.1.1. ประเพณีครอบครัว.....	67
4.1.2. ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ.....	72
4.1.3. ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งกาย.....	75
4.1.4. ประเพณีเกี่ยวกับภาษา.....	75
4.1.5. ประเพณีเกี่ยวกับสิ่งของอื่น ๆ.....	75
4.1.6. ความเชื่อต่าง ๆ.....	81
4.1.7. คาลาอาคม.....	82
4.2. ประเพณีเด่นของอำเภอเมืองสุโขทัย.....	83

5. วิเคราะห์การปฏิบัติประเพณีของหมู่บ้านตัวอย่าง

ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย

5.1. ตำบลปากพระ หมู่บ้านปากพระ.....	85
5.2. ตำบลยางซ้าย หมู่บ้านยางซ้าย.....	93
5.3. ตำบลปากแคว หมู่บ้านปากแคว.....	100

บทสรุป

106

บรรณานุกรม

113

ครรชนีชื่อวิทยากร

115

ครรชนีชื่อหมู่บ้าน

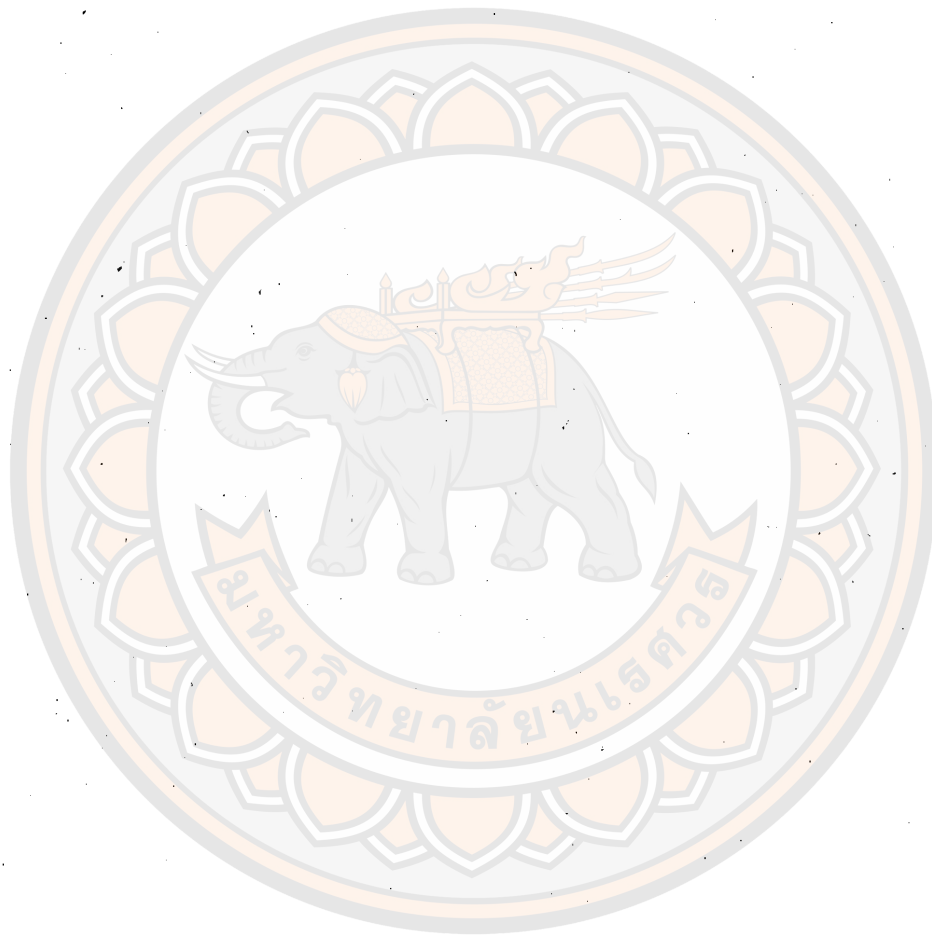
117

บทคัดย่อ

118

ประวัติผู้พิมพ์

121

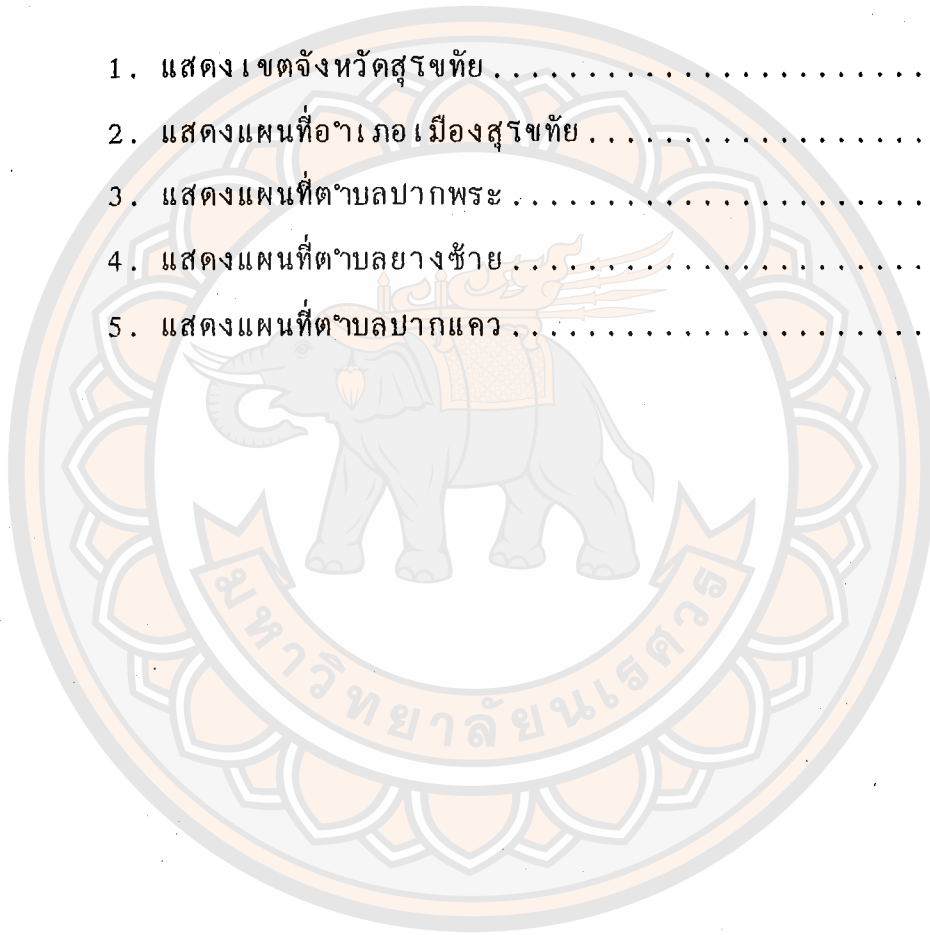

บัญชีแผนที่

แผนที่

หน้า

1. แสดง เขตจังหวัดสุราษฎร์	12
2. แสดงแผนที่อำเภอเมืองสุราษฎร์	40
3. แสดงแผนที่ตำบลปากพระ	50
4. แสดงแผนที่ตำบลยางซ้าย	56
5. แสดงแผนที่ตำบลปากแคว	61

บัญชีตาราง

ตาราง

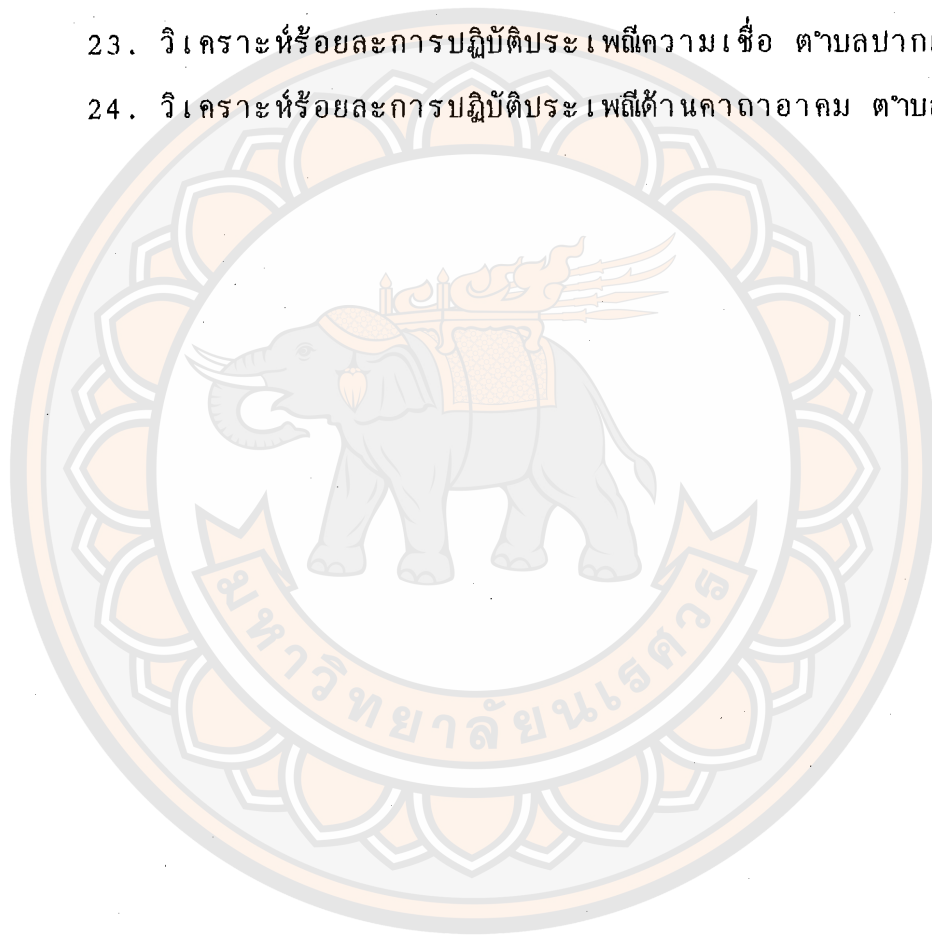
หน้า

1. แสดงจำนวนอำเภอ ตำบล หมู่บ้านและพื้นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี	15
2. แสดงชื่อ พื้นที่ และที่ตั้งสุขาภิบาลต่าง ๆ	16
3. แสดงจำนวนประชากรของจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตามอำเภอ	18
และเขตเทศบาล	
4. แสดงอัตราความหนาแน่นของประชากรจังหวัดสุราษฎร์ธานี	19
5. ข้อมูลสถานพยาบาลของรัฐ	22
6. แสดงปริมาณสัตว์เลี้ยงประเภทต่าง ๆ	30
7. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ตำบลปากพระ	87
8. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีศาสนา ตำบลปากพระ	88
9. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีพ ตำบลปากพระ	89
10. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีสังคมและการละเล่นอื่น ๆ	90
ตำบลปากพระ	
11. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อ ตำบลปากพระ	92
12. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ตำบลปากพระ	93
13. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ตำบลยางซ้าย	94
14. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีศาสนา ตำบลยางซ้าย	95
15. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีพ ตำบลยางซ้าย	96
16. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีสังคมและการละเล่นอื่น ๆ	97
ตำบลยางซ้าย	
17. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อ ตำบลยางซ้าย	98
18. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ตำบลยางซ้าย	99
19. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ตำบลปากแคว	100
20. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีศาสนา ตำบลปากแคว	101
21. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีพ ตำบลปากแคว	102

ตาราง

หน้า

22. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีสงกรานต์และการละเล่นอื่น ๆ103
ตำบลปากแคว
23. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อ ตำบลปากแคว104
24. วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านศาสนา ตำบลปากแคว105

บทนำ

ดินแดนที่มีชื่อว่า "สุโขทัย" ซึ่งมีความหมายว่า "รุ่งอรุณแห่งความสุข" เป็นดินแดนสุวรรณภูมิ เป็นราชธานีแห่งแรกของชนชาติไทย เดิมเป็นเมืองที่ขอมและชนชาติไทยได้สร้างขึ้น จนถึงปี พ.ศ. 1800 ในสมัยพ่อขุนบางกลางท่าวได้รวบรวมกำลังคนไทย พร้อมกับพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราดได้รวมกันยกทัพเข้าตีเมืองสุโขทัยจากขอมได้สำเร็จ จากนั้นก็ได้สถาปนาขึ้นเป็นราชวงศ์พระร่วง โดย มีพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พระปฐมกษัตริย์องค์แรกได้ครอบครองราชอาณาจักรไทยและกรุงสุโขทัยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ต่อมาในปี พ.ศ. 1963 ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 4 อาณาจักรสุโขทัยได้สิ้นสุดลงแล้วมีกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ต่อมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่หนึ่ง ทรงโปรดฯ ให้ย้ายเมืองไปตั้งที่บ้านธานี 1 อยู่ริมแม่น้ำยมที่ไหลผ่านสุโขทัยซึ่งลำน้ำยมนั้นมีต้นกำเนิดของน้ำ เกิดจากภูเขาในจังหวัดแพร่ไหลผ่านท้องที่อำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัยซึ่งลำน้ำยมนั้นมีต้นกำเนิดของน้ำ เกิดจากภูเขาในจังหวัดแพร่ ไหลผ่านท้องที่อำเภอเมืองสุโขทัย ผ่านตำบลปากแคว ตำบลธานี ตำบลยางซ้าย และตำบลปากพระ ซึ่งเป็นประโยชน์ในด้านการเกษตรกรรม การคมนาคม และการบริโภคน้ำในฤดูฝน น้ำจะไหลมาเต็มฝั่ง บางปีก็ล้นท่วมพื้นที่สองฟากฝั่ง สามารถใช้เรือสัญจรไปมาค้าขายได้สะดวก แต่ฤดูแล้งน้ำขาดห้วงเป็นบางแห่ง และต้นเขินทำให้ไม่สามารถใช้เรือบรรทุกขนานตาใหญ่หรือเรือยนต์ได้ แต่เมื่อการคมนาคมทางบกมีมากขึ้นและคุณภาพดีขึ้น การขนส่งทางเรือก็น้อยลง

อำเภอเมืองสุโขทัยเป็นหนึ่งใน 9 อำเภอของจังหวัดสุโขทัย ซึ่งประกอบด้วย อำเภอศรีมาศ อำเภอสวรรคโลก อำเภอกงสุโขทัย อำเภอศรีสำโรง อำเภอศรีสัชนาลัย อำเภอกงไกรลาศ อำเภอบ้านด่านลานหอย และอำเภอศรีนคร ซึ่งอำเภอเมืองสุโขทัยนั้นเป็นศูนย์กลางการบริหารราชการและการปกครองส่วนภูมิภาคมาช้านาน และมีลำน้ำยมไหลผ่านซึ่งลุ่มแม่น้ำนั้นเป็นบริเวณสำคัญที่ก่อให้เกิด

วัฒนธรรมต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ดังนั้นในการศึกษาถึงเรื่อง "ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของหมู่บ้าน 2 พี่แม่น้ำยมในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย" นี้ ผู้กระทำการศึกษาได้พิจารณาเห็นว่า เป็นเรื่องที่น่าสนใจและน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้านและตำบล นอกจากนี้ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ก็ยังมีหลากหลายรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นฐานวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของแต่ละชุมชนที่ถือปฏิบัติกันแต่ละแห่ง เป็นสำคัญ

1. ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

- 1.1 เพื่อศึกษาถึงประวัติของตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ริม 2 พี่แม่น้ำยมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
- 1.2 เพื่อศึกษาถึงวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ริม 2 พี่แม่น้ำยมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
- 1.3 เพื่อรวบรวมและสรุปให้เห็นถึงรูปแบบของวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อที่เด่นชัดของหมู่บ้าน และยังคงปฏิบัติสืบเนื่องติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน
- 1.4 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงประวัติของตำบล หมู่บ้านและวัฒนธรรม ประเพณีและวัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ ของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำ 2 พี่แม่น้ำยมเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย และรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษร

2. ความสำคัญของการศึกษา

- 2.1 ผลของการศึกษาจะทำให้ทราบประวัติชื่อหมู่บ้านต่าง ๆ และ วัฒนธรรมของหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำยม ในอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ได้เป็นอย่างดี
- 2.2 ผลจากการศึกษาสามารถใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงเกี่ยวกับประวัติ ชื่อหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำยม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย สำหรับ

การค้นคว้าอ้างอิงในการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับ
อุดมศึกษา

2.3 ผลการศึกษาค้นคว้าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา วิชาประวัติ-
ศาสตร์ และวัฒนธรรมของถิ่นระดับอุดมศึกษา

2.4 ผลของการศึกษาค้นคว้าจะเป็นการรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรม
ท้องถิ่น เพื่อธำรงไว้ซึ่งสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ

2.5 สามารถเป็นแนวทางการศึกษารวบรวมประวัติของหมู่บ้าน
ตำบล หรือ สถานที่อื่น ๆ รวมทั้งการศึกษาวรรณกรรมประเพณี และความเชื่อ
ต่าง ๆ ในลักษณะเดียวกัน

3. ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

3.1 การศึกษาจะจำกัดขอบเขตเฉพาะตำบล หมู่บ้านที่แม่น้ำยมไหลผ่าน
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย โดยเลือกสุ่มตัวอย่างจากหมู่บ้านที่มีการตั้ง
ถิ่นฐานมาเป็นเวลายาวนานและมีเอกภาพในรูปแบบของวัฒนธรรมที่ไม่หลากหลาย
จำนวนตำบลละ 4 หมู่บ้าน รวม 3 ตำบล 12 หมู่บ้าน

3.2 วิทยาการผู้ให้ข้อมูลจะเลือกจากประชากรที่ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเขต
ตำบลและหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำยมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

3.3 การเลือกวิทยาการ กระทำโดยการแนะนำจากปลัดอำเภอเมือง
ก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งผู้อาวุโสในหมู่บ้านแล้วจึงตัดสินใจเลือกวิทยาการเพื่อ
สอบถามข้อมูล และการเก็บบันทึกข้อมูล

4. นิยามศัพท์

ประวัติของหมู่บ้านและตำบล หมายถึง ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านใด
หรือตำบลหนึ่งตำบลใดโดยเฉพาะ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน บางคลอง ตำบล
ปากแคว เป็นต้น

ตำบล หมายถึง ท้องที่เขตการปกครองแบ่งแยกจากอำเภอเมือง จังหวัด
สุราษฎร์ธานีตามเขตการปกครองของกระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้าน หมายถึง ท้องที่เขตการปกครองที่แบ่งจากตำบลต่าง ๆ
ของอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานีตามเขตการปกครองของกระทรวงมหาดไทย

มุขปาฐะ หมายถึง การบอกเล่า หรือ ถ่ายทอดด้านวาจา

วิทยากร หมายถึง ผู้บอกเล่าประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้าน รวมทั้งรูป
แบบวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ และการปฏิบัติตามวัฒนธรรม
ประเพณี และความเชื่อเหล่านั้น

วัฒนธรรม หมายถึง เป็นคำที่ใช้กันมานานหลายความหมายบางครั้งใช้บ่งชี้
สิ่งความยุคซึ่งยังคงมีความเป็นอยู่แบบโบราณที่มนุษย์ยังไม่รู้จึงใช้ภาษาเขียน บาง
ครั้งก็ใช้ในความหมายที่คลุมไปถึงความเจริญด้านความคิด ปรัชญา ศิลปะ ดนตรี
วรรณคดี และวิทยาศาสตร์อธิบายความหมายของวัฒนธรรมว่าเป็นแบบแผนของ
ความคิดความสัมพันธ์ ผล ประเพณีหรือลักษณะของชาติในยุคนั้นๆ ความหมาย
โดยทั่วไป วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญด้านจิตใจ ความคิด ความรู้สึก ของ
คนกลุ่มหนึ่ง ๆ อันเป็นลักษณะประจำชาติใดชาติหนึ่งโดยเฉพาะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิด
เกิดธรรมเนียมที่ถูกต้องดีงามเหมาะสมสำหรับชนในชนกลุ่มหรือในชาตินั้น ๆ ถ้าจะ
พิจารณาความหมายของคำว่า "วัฒนธรรม" มาจากภาษาบาลี "วทณ" แปลว่า เจริญ
งอกงาม ส่วนคำว่า "ธรรม" มาจากภาษาสันสกฤตว่า "ธรรม" หมายถึง ความดี
วัฒนธรรมจึงมีความหมายตามรากศัพท์ว่า "สภาพอันเป็นความเจริญงอกงามหรือ
ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม

คำว่า "วัฒนธรรม" ในภาษาไทยนี้มีมาใช้เป็นหลักฐานทางราชการเป็น
ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2483 และในปี พ.ศ. 2485 ได้ตราพระราชบัญญัติวัฒนธรรม
แห่งชาติขึ้นอีกฉบับหนึ่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 ให้
ความหมายของวัฒนธรรมว่า หมายถึง ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงามความเป็น
ระเบียบ ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน²

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำว่า "วัฒนธรรม" นั้นหมายถึง "ความเจริญงอกงามรุ่งเรือง" เพราะฉะนั้นวัฒนธรรม คือ "ธรรมที่ทำให้เจริญงอกงาม"

พระยาอนุมานราชชนน์ให้ความหมายว่า "วัฒนธรรม" หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ในส่วนรวมผลิตสร้างขึ้นมาโดยการเรียนรู้จากกันและสืบต่อเป็นความเจริญก้าวหน้า³

โทรเลอร์ (Enduar B. Tylor) นักมนุษยวิทยามีชื่อเสียงในสมัยแรก ให้ความจำกัดความไว้ในปี ค.ศ. 1871 ว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งรวมทั้งหมดที่ซับซ้อนประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ กฎหมาย ศิลธรรม ขนบธรรมเนียม-ประเพณี ความสามารถอื่น ๆ และนิสัยของมนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม⁴ อัลเฟรด โคลเบอร์ และ ไคลด์ คลักคอร์ด (Alfred Kroeber and Elyde Kluckhohn) ให้ความจำกัดความไว้ในปี ค.ศ. 1952 ว่า วัฒนธรรม คือ แบบแผนความประพฤติของมนุษย์แบบแผนนี้อาจจะมีระบุออกมาอย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตาม แต่แบบแผนนี้ เป็นสิ่งเฉพาะที่ทุกกลุ่มคนได้สร้างขึ้นสำหรับคนซึ่งรวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ⁵

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรม คือ วิถีปฏิบัติของมนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความคิดการแสดงออกในแนวกั้น อาจเป็นการปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ความต้องการทางเศรษฐกิจตามลักษณะภูมิประเทศเมืองการค้าส่วนเพื่อประสาน ความต้องการทางการเมืองและทางสังคมร่วมกัน หรือเมืองการค้าร่วมในด้านความ

³ พระยาอนุมานราชชนน์ "ประเพณีสุรชัย" ในหนังสืออนุสรณ์พ่อขุนรามฯ หน้า 9

⁴ โทรเลอร์ อ้างโดย นवलวิ สุขหลาย "พื้นฐานวัฒนธรรมไทย" เอกสารประกอบการเรียนหน้า 2

⁵ ด.

นึกคิด ซึ่งรวมทั้งศิลปะ วรรณคดี ดนตรี วิทยาศาสตร์ สิ่งประดิษฐ์ ปรัชญา และ ศาสนา ⁶

ประเพณี หมายถึง ความเชื่อ ความกตัญญู การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศิลปกรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำหรือการประกอบพิธีกรรม ในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งถือและปฏิบัติสืบทอดกันมานานจนกลายเป็นแบบอย่างของ ความคิด ความเชื่อ และการกระทำนั้น ๆ ⁷

ชนบทรอบนิยมนิยมประเพณีหรือประเพณี (Tradition) มีผู้ให้ความหมาย ไว้มากมาย เช่น

สมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยราชานุภาพให้คำจำกัดความว่า "ประเพณี คือ คนทั้งหลายทำตาม ๆ กันมาซึ่งคนแต่ก่อนเคยทำไว้อย่างไรคนต่อมาก็ทำอย่างนั้น"

กล่าวโดยสรุป ประเพณี คือ แนวทางปฏิบัติของบุคคลในสังคมหนึ่ง ๆ ที่นิยมถือปฏิบัติสืบต่อกันมาด้วย เห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามและมีคุณประโยชน์ต่อตน และสังคม

ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อเป็นความยึดถือของคน ซึ่งเกิดจากสิ่ง ที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ ภัยจากธรรมชาติหรือเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่อาจรู้สาเหตุว่าเกิดจากอะไร จึงเกิดความรู้สึกยอมรับและเชื่อถือในอำนาจของสิ่งเหล่านี้ บางครั้งถึงวิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อถือ ความเชื่อของคนในแต่ละท้องถิ่นย่อมแตกต่างกันออกไป ความเชื่อนั้นก่อให้เกิด ลัทธิความบูชาธรรมชาติมีพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาว น้ำ ลมไฟ เป็นต้น ต่อ มาลัทธิความเชื่อเหล่านั้นได้พัฒนาเป็นศาสนา มีความเชื่อและยึดถือในเทพพระเจ้า

⁶ เพ็ชรี สุมิตร. ประวัติอารยธรรมอินเดีย. หน้า 1.

⁷ พระยาอนุมานราชชน. อนุสรณ์พ่อขุนราม. หน้า 14.

ต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า มีอิทธิพลบริหารและสามารถช่วยคนได้ความเชื่อเหล่านี้มี การพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ในยุคที่ความเจริญทางวิทยาการมีมากขึ้น ความเชื่อในสิ่ง ต่าง ๆ ได้ค่อยลดลง และคนหันมาเชื่อในควมามีเหตุผลมากขึ้น สำหรับทาง พุทธศาสนานั้นมีคำสอนเกี่ยวกับความเชื่อซึ่งปรากฏใน "กาลามสูตร" พระพุทธเจ้า ทรงวางหลักความเชื่อไว้ 10 ประการดังนี้

- 1.อย่าเชื่อโดยเขาบอกต่อกันมา
- 2.อย่าเชื่อโดยเขาทำตามๆกันมา
- 3.อย่าเชื่อโดยเหตุเขาถือกันทั้งบ้านทั้ง เมือง
- 4.อย่าเชื่อโดยเขาอ้างว่ามันปรากฏอยู่ในคัมภีร์
- 5.อย่าเชื่อโดยการคิดเอาเอง
- 6.อย่าเชื่อโดยการคาดคะเนเอง
- 7.อย่าเชื่อโดยการตรึกตรองตามอาการ
- 8.อย่าคิดโดยคิดว่า เข้ากันได้กับความคิดของตน
- 9.อย่าเชื่อโดยเชื่อถือว่าผู้สอนพอจะเชื่อได้
- 10.อย่าเชื่อโดยคิดว่าผู้สอนเป็นอาจารย์ของตน

แม้จะมีบัญญัติหรือคำสอนเกี่ยวกับความเชื่อที่ถูกต้องและพึงปฏิบัติ อยู่แล้วแต่จนปัจจุบันก็ยังมีกลุ่มชนที่ยังยึดติดอยู่กับความเชื่อบางอย่างที่อยู่นอกเหนือหลักเหตุผล

5. วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

5.1. แหล่งข้อมูลในสนามได้แก่ วิทยากรผู้ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประวัติตำบล หมู่บ้าน และวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ความเชื่อต่างๆ ที่มี ภูมิลำเนาอยู่บน ฟังแม่ น้ำยมนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ ดังต่อไปนี้

5.1.1. ตำบลปากพระ มี 4 หมู่บ้าน คือ

5.1.1.1. บ้านปากพระ หมู่ที่ 1

5.1.1.2. บ้านลัดทรายมูล หมู่ที่ 2

5.1.1.3. บ้านจอมสังข์ หมู่ที่ 3

5.1.1.4. บ้านวังขวาง หมู่ที่ 4

5.1.2. ตำบลยางซ้าย มี 4 หมู่บ้าน คือ

5.1.2.1. บ้านยางซ้าย หมู่ที่ 1

5.1.2.2. บ้านบางหว่าน หมู่ที่ 2

5.1.2.3. บ้านนาหม่บางหว่าน หมู่ที่ 8

5.1.2.4. บ้านพรรษา หมู่ที่ 4

5.1.3. ตำบลปากแคว มี 4 หมู่บ้าน คือ

5.1.3.1. บ้านวังหิน หมู่ที่ 1

5.1.3.2. บ้านท่าพระ หมู่ที่ 5

5.1.3.3. บ้านปากแคว หมู่ที่ 2

5.1.3.4. บ้านบางคลอง หมู่ที่ 6

5.2. แหล่งค้นคว้าอื่นๆ

5.2.1. สำนักงานจังหวัดสุรชัย ศาลากลางจังหวัดสุรชัย

5.2.2. ที่ทำการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดสุรชัย

5.2.3. ที่หน่วยพัฒนาชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดสุรชัย

5.2.4. หอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

5.3. ประเภทของข้อมูล ประกอบด้วย

5.3.1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ การบันทึกมุขปาฐะจากวิทยากรและถ่ายถอดออกมาเป็นตัวอักษรอย่างละเอียด

5.3.2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ข้อมูลซึ่งรวบรวมจากแหล่งค้นคว้าอื่น ๆ

5.4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

แบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจำนวน 2 ชุด

ชุดที่ 1 ข้อมูลที่บันทึกเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน รูปแบบ และวิธีการปฏิบัติ เกี่ยวกับประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ รวม 4 ตอน

ชุดที่ 2 ข้อมูลการปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีเพื่อสอบถามถึงความสม่ำเสมอของการปฏิบัติ

5.5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.5.1. ศึกษาข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับท้องที่ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ 2 ตำบลแม่ซ้ายม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ จากแผนที่ขนาด 1:50,000 นอกจากนี้ยังศึกษาข้อมูลรายชื่อตำบลและหมู่บ้านจากแผนกปกครองที่ว่าการอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์

5.5.2. ออกไปพบกานัน ผู้ใหญ่บ้านต่าง ๆ เพื่อศึกษาสภาพตำบล และหมู่บ้านเบื้องต้น และสอบถามถึงวิทยากรที่เหมาะสมเพื่อเก็บข้อมูล มุขปาฐะ

5.5.3. เลือกวิทยากรในหมู่บ้าน 1-2 คน รับผิดชอบในการคัดเลือกวิทยากรนั้นจะพิจารณาแง่ของความเป็นผู้รอบรู้ เรื่องราวและความเป็นไปของหมู่บ้าน และเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านแบ่งระยะเวลาเป็นสำคัญ

5.5.4. บันทึกข้อมูล ความคิดเห็นจากวิทยากรตามหัวข้อและประเด็นคำถามตามแบบสอบถามชุดที่ 1

5.5.5. บันทึกข้อมูลการปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีจากวิทยากรคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นชาวบ้านรายการเลือกสอบถามตามความเหมาะสม จำนวน 20 ราย ต่อ 1 หมู่บ้าน

5.5.6. รวบรวมข้อมูลทุกมิติที่เกี่ยวกับประวัติหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ 2 ตำบลแม่ซ้ายม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์

บทที่ 1

สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดสุราษฎร์

1.1. ประวัติความเป็นมา

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เมืองสุราษฎร์มีความสำคัญสรุปได้คือ

- 1.1.1. เป็นราชธานีแห่งแรกของอาณาจักรไทย ตั้งแต่สมัยก่อนพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เมื่อ พ.ศ. 1800 จนถึง พ.ศ. 1890 เข้าร่วมกับอาณาจักรอยุธยา
- 1.1.2. เป็นยุคแรก ๆ ที่ไทยมีความสัมพันธ์ทางราชไมตรีกับต่างประเทศและมีชาวต่างชาติเข้ามาทำมาหากินมากขึ้น
- 1.1.3. เป็นถิ่นกำเนิดของมหाराองค์แรกของไทย
- 1.1.4. เป็นแหล่งกำเนิดการอุตสาหกรรมแห่งแรก คือ การทำชามสังครก
- 1.1.5. เป็นแหล่งกำเนิดลายสือไทย พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นโดยตัดแปลงจากตัวอักษรของชาติอื่น และคิดเพิ่มเติมตามเสียงและความเหมาะสมที่จะใช้กับภาษาไทย นอกจากนั้นพระมหาธรรมราชาลิไททรงแต่งหนังสือร้อยแก้วเล่มแรกขึ้น คือ กามภูมิ รูปภูมิ และ อรูปภูมิ
- 1.1.6. มีกษัตริย์ไทยองค์แรกที่ทรงผนวชนในพระพุทธศาสนา
- 1.1.7. นางนพมาศ หรือ ท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ได้คิดประดิษฐ์กระถงรูปดอกบัวใช้สอยงานจองเบรียงลอยพระประทีป และได้แต่งหนังสือชื่อตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ จึงนับว่าเป็นสตรีไทยคนแรกที่แต่งหนังสือ

สุราษฎร์ในปัจจุบันมีชื่อสุราษฎร์ในยุคของ "พ่อขุน" ทั้งหลายในอดีต แต่เป็นเมืองสุราษฎร์ที่รัชกาลที่ 1 ทรงตั้งขึ้น เพื่อย้ายผู้คนทั้งหมดจากเมืองเก่ามาตั้งเมืองใหม่ทางฝั่งตะวันออกของลำน้ำยม เมื่อ พ.ศ. 2395 ห่างจากตัวเมืองเก่า 12 กิโลเมตร ซึ่งเคยถูกยุบเป็นอำเภอชื่อ "อำเภอธานี" มาแล้ว

เมื่อ พ.ศ. 2475 จึงปรากฏให้เห็นดังเช่นปัจจุบัน จนถึง พ.ศ. 2482
ทางราชการจึงได้ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัด 1

1.2. ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสุรชัย ตั้งอยู่ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ห่างจาก
กรุงเทพมหานครตามระยะทางหลวงแผ่นดิน ประมาณ 440 กิโลเมตร อยู่ระหว่าง
เส้นรุ้งที่ 16 องศา 34 ลิปดา ถึง 17 องศา 46 ลิปดาเหนือและเส้นแวงที่ 99
องศา 24 ลิปดา ถึง 100 องศา 01 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ
6,596.092 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 4,122,557 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับ
จังหวัดใกล้เคียงดังนี้ คือ

ทิศเหนือ เขตอำเภอศรีสำราญติดต่อกับอำเภอวังจั่น อำเภอสูงเม่น
จังหวัดแพร่และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ทิศใต้ เขตอำเภอคีรีมาศและอำเภอกงไกรลาสติดต่อกับอำเภอ
พรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร และอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

ทิศตะวันออก เขตอำเภอกงไกรลาส อำเภอศรีนคร และอำเภอ
สวรรคโลกติดต่อกับอำเภอพรหมพิราม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอ
พิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

ทิศตะวันตก เขตอำเภอบ้านด่านลานหอย และอำเภอทุ่งเสลี่ยมติดต่อกับ
อำเภอเมืองตาก อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก และอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

1.3. ลักษณะทางกายภาพ

เนื้อที่จังหวัดทั้งหมดประมาณ 6,840.981 ตารางกิโลเมตร หรือ

ประมาณ 4,275,613.10 ไร่ ทางตอนเหนือเป็นที่ราบสูง มีภูเขาเป็นพืดยาวทาง ตะวันตก ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มและตอนใต้เป็นที่ราบสูง มีแม่น้ำยมซึ่งต้นน้ำอยู่ที่สัน เขาผีปันน้ำ จังหวัดแพร่ ไหลผ่านพื้นที่อำเภอศรีสัชชนาลัย อำเภอสวรรคโลก อำเภอศรีสำโรง เมืองสุโขทัย และอำเภอกงไกรลาสเป็นระยะทางยาวราว 170 กิโลเมตร ไปบรรจบแม่น้ำน่านที่อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ ราษฎรส่วน ใหญ่ได้อาศัยแหล่งน้ำสำคัญนี้ในการเพาะปลูกตลอดมา แต่เนื่องจากไม่มีระบบชลประทานที่ดีทำให้มีน้ำเกินความต้องการในฤดูฝน แต่มีน้ำน้อยมากในฤดูแล้งตามปกติแม่น้ำยมจะมีระดับสูงและท่วมพื้นที่ทั้งสองฝั่งในราว เดือนมิถุนายนและสิงหาคม และบางปีน้ำจะแห้งระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำสายเล็กๆ อีก คือ ห้วยแม่บอกในเขตอำเภอทุ่งเสลี่ยม ห้วยท่าแพและห้วยแม่ลาก ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย ช่วยอำนวยความสะดวกในการเพาะปลูกพอสมควร ลักษณะที่ดินทางตอนเหนือโดยเฉพาะในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัยไม่เหมาะกับการเพาะปลูกเพราะมีความลาดชันมาก บริเวณสองฝั่งแม่น้ำยมตั้งแต่อำเภอศรีสัชชนาลัย ลงมาถึงอำเภอกงไกรลาส เหมาะสมกับการเพาะปลูกมากกว่าบริเวณอื่น นอกจากนี้ยังมีภูเขาเตี้ย ๆ หลายลูกในเขตท้องที่อำเภอศรีสัชชนาลัย ศรีสำโรง บ้านด่านลานหอยและทุ่งเสลี่ยม 2

1.4. ลักษณะดินฟ้าอากาศตามฤดูกาลต่าง ๆ ดังนี้

จังหวัดสุโขทัย จัดอยู่ในเขตร้อนของประเทศ ซึ่งมีลักษณะดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ดินฟ้าอากาศโดยทั่วไปจะเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1.4.1. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม ในเดือนกุมภาพันธ์ จะมีลมสองกระแสพัดมาปะทะกัน คือ ลมเหนือที่พัดมาจากประเทศจีน

และลมตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งพัดมาจากประเทศจีนตอนใต้ เป็นผลทำให้เกิดพายุร้อน เป็นครั้งคราวในเดือนมีนาคม-เมษายน อุณหภูมิสูงถึงขั้นถึง 40 องศาเซลเซียส อากาศร้อนอบอ้าวในระยะตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมเริ่มมีฝนตกประปราย อุณหภูมิ จะเริ่มลดต่ำลงด้วย

1.4.2. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม บางปีฝนจะเริ่มตั้งแต่ เดือนเมษายนและฝนจะแล้งราวกลางเดือนฤดูฝน ซึ่งเป็นสาเหตุให้การทำงาน ต้องหยุดชะงักและได้รับความเสียหายแต่โรคภัยมักจะมีเกิดพายุร้อนพัดผ่าน และฝนตกชุกในเดือนสิงหาคมและกันยายนซึ่งเป็นผลดีต่อการทำงาน

1.4.3. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนไปจนถึงเดือนมกราคม ใน ฤดูหนาวบางปีมีอากาศหนาวจัดเนื่องจากหิมะที่เปียก และจากตอนเหนือของประเทศ จีนอากาศจะหนาวเย็นมากระหว่างปลายเดือนธันวาคมถึงต้นเดือนมกราคม และ อุณหภูมิจะเริ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ไปจนถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ซึ่งเป็นเดือนที่เริ่มฤดูร้อน

1.5. ขนาดของจังหวัด

จังหวัดสุรขทัย มีเนื้อที่ประมาณ 6,840.981 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 4,275,613.10 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่จะได้ผลผลิตมาจากข้าวและพืชไร่ สามารถแยกกล่าวได้ดังนี้

พื้นที่ประกอบการเกษตรกรรม	ประมาณ 1,847,004 ไร่
เป็นที่นา	ประมาณ 776,040 ไร่
พื้นที่ป่า	ประมาณ 992,500 ไร่
พื้นที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ	ประมาณ 1,436,109.10 ไร่

1.6. แม่น้ำที่สำคัญของจังหวัดสุรขทัย

แม่น้ำยม เป็นแม่น้ำที่สำคัญของจังหวัดสุรขทัย มีความยาวทั้งหมด 555 กิโลเมตร ต้นกำเนิดของน้ำเกิดจากภูเขาในจังหวัดแพร่ เป็นสาขาของแม่น้ำน่าน

(แม่น้ำน่าน 627 กิโลเมตร) แต่ทั้งสองแม่น้ำนี้ก็ เป็นสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำยม ซึ่งไหลผ่าน อำเภอศรีสัชชาลัย อำเภอสวรรคโลก อำเภอสรีสำโรง อำเภอเมืองสุรชัย อำเภอองไกรลาศ ต่อไปยังอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

1.7. การปกครองและการบริหาร แบ่งเป็น

1.7.1. การปกครองส่วนภูมิภาค จังหวัดสุรชัย แบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 9 อำเภอ 83 ตำบล 700 หมู่บ้าน ดังตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1. แสดงจำนวนอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และพื้นที่ของจังหวัดสุรชัย

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	พื้นที่ (กม.)
1. เมืองสุรชัย	9	77	581,474
2. สวรรคโลก	13	104	586,192
3. ศรีสัชชาลัย	11	88	2,050,511
4. ศรีสำโรง	13	113	565,731
5. องไกรลาศ	11	98	502,382
6. คีรีมาศ	10	88	521,892
7. ช่างเหล็ก	5	41	569,932
8. บ้านด่านลานหอย	6	52	1,018,113
9. ศรีนคร	5	37	199,865
รวม	83	700	6,596,092

1.7.2. การปกครองส่วนท้องถิ่น นอกเหนือไปจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์แล้ว จังหวัดสุราษฎร์มีหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองชุมชนของตนเองในรูปแบบของเทศบาลและสุขาภิบาลดังนี้

เทศบาลมี 2 แห่งคือ เทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี อยู่ที่ตำบลธานี อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีเนื้อที่ 3.5 กม.และเทศบาลเมืองสวรรคโลก อยู่ที่ตำบลลานเมือง อำเภอสวรรคโลก มีเนื้อที่ 6.4 กม.

สุขาภิบาลมี 11 แห่ง ดังตารางที่ 2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2. แสดงชื่อ พื้นที่ และที่ตั้งของสุขาภิบาลต่าง ๆ

ลำดับ	ชื่อสุขาภิบาล	พื้นที่ (กม.)	ที่ตั้ง
1	ศรีสารรง	6.0	อ.ศรีสารรง
2	งกรลาส	4.75	อ.งกรลาส
3	เมืองเก่า	12.00	อ.เมืองสุราษฎร์
4	บ้านสวน	2.465	อ.เมืองสุราษฎร์
5	ศรีนคร	6.32	อ.ศรีนคร
6	หาดเสี้ยว	0.5827	อ.ศรีสัชนาลัย
7	บ้านรัตนด	2.0	อ.คีรีมาศ
8	ทุ่งหลวง	3.232	อ.คีรีมาศ
9	ลานหอย	5.0	อ.บ้านด่านลานหอย
10	ทุ่งเสลี่ยม	5.201	อ.ทุ่งเสลี่ยม
11	ศรีสัชนาลัย	30.00	อ.ศรีสัชนาลัย

1.8. ประชากร

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่ 6,840.981 ตารางกิโลเมตร หรือ 4,275,613.10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.022 % ของเนื้อที่ประเทศไทยมีพลเมือง ประมาณ 577,037 คน อัตราความหนาแน่นของประชากรในเขตเทศบาล เมืองสุราษฎร์ธานีเท่ากับ 6,456 คน ต่อตารางกิโลเมตร ในเขตเทศบาลเมือง สวรรคโลก เท่ากับ 5,838 คนต่อตารางกิโลเมตร อัตราเพิ่มประชากรเฉลี่ย 1.07 ต่อปี ประชากรอาศัยอยู่ในเขตเมือง (เทศบาลและสุขาภิบาล) ประมาณ ร้อยละ 24 และอยู่ในเขตชนบทร้อยละ 76

จำนวนประชากรรวมของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2535 จำนวน 608,360 คน เป็นชาย 299,759 เป็นหญิง 308,601 คน อัตราการ เกิดเท่ากับ 11.15 ต่อประชากร 1,000 คน การตายเท่ากับ 3.97 ต่อ ประชากร 1,000 คน อัตราการเพิ่มประชากรคิดเป็นร้อยละ 0.72 ดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนประชากรจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตามพื้นที่อำเภอและเขตเทศบาล (วันที่ 31 ธันวาคม 2535)

อำเภอ/เทศบาล	จำนวนประชากร			
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี	47,026	50,148	37,174	15.97
เทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี	11,127	11,040	22,212	3.65
อำเภอศรีสาคร	33,747	36,390	70,137	11.75
อำเภอคีรีมาศ	25,969	26,495	52,464	8.62
อำเภอกงไกรลาศ	32,664	33,176	65,840	10.82
อำเภอสวรรคโลก	34,945	36,582	71,527	11.75
เทศบาลสวรรคโลก	10,077	10,245	20,322	3.34
อำเภอศรีสีขันฑ์	45,500	46,549	92,049	15.13
อำเภอบ้านด่านลานหอย	20,563	19,882	40,445	6.64
อำเภอศรีนคร	13,583	14,026	27,609	4.53
อำเภอทุ่งเสลี่ยม	24,513	24,068	48,581	7.98
รวม	299,759	308,601	608,360	100.00

ที่มา : บรรยายสรุปจังหวัดสุราษฎร์ธานี. หน้า 7.

ตารางที่ 4 แสดงอัตราความหนาแน่นของประชากรจังหวัดสุโขทัย

อำเภอ/เทศบาล	จำนวนประชากร ต่อ 1 ตร.กม.	จำนวนประชากรเฉลี่ย ต่อหลังคาเรือน
อำเภอเมืองสุโขทัย	168.3	4.6
เทศบาลเมืองสุโขทัย	6,346	4.10
อำเภอสวรรคโลก	123.38	3.89
เทศบาลสวรรคโลก	3,147	4.35
อำเภอกงไกรลาศ	131.05	4.00
อำเภอศรีสำโรง	123.80	4.31
อำเภอทุ่งเสลี่ยม	85.40	4.40
อำเภอศรีนคร	138.14	4.75
อำเภอดิเรกมาส	100.53	4.80
อำเภอบ้านด่านลานหอย	39.72	5.45
อำเภอศรีสัชนาลัย	44.89	4.93

ที่มา : บรรยายสรุปจังหวัดสุโขทัย. หน้า 8.

1.9 การศึกษา

1.9.1 การจัดสถาบันการศึกษา

จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับปริญญาตรี มีจำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียน ดังต่อไปนี้

- ระดับอนุบาล	4 โรงเรียน (เอกชน)
- ระดับประถมศึกษา	373 โรงเรียน
- ระดับมัธยมศึกษา	21 โรงเรียน
- ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	1 แห่ง
จำนวนนักเรียนจำแนกได้ดังนี้	
- ระดับอนุบาลและประถมศึกษา	69,896 คน
- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	15,503 คน
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	4,954 คน
- ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ	1,794 คน
- ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	505 คน
- ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค	79 คน
- ระดับประกาศนียบัตรวิชานาฏศิลป์ชั้นสูง	80 คน

1.9.2 การศาสนา

ราษฎรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมา เป็นศาสนาคริสต์

- วัดพุทธศาสนา จำนวน 274 วัด
- สำนักสงฆ์ จำนวน 115 สำนัก ที่พักสงฆ์ 105 แห่ง
- พระภิกษุ จำนวน 2,133 รูป
- สามเณร จำนวน 718 รูป
- โบสถ์ในศาสนาคริสต์ จำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด จำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ จำนวน 1 แห่ง

1.9.3 ลูกเสือชาวบ้าน

มีการฝึกอบรมลูกเสือชาวบ้านแล้วทั้งสิ้น จำนวน 203 รุ่น คิดเป็นจำนวน
ลูกเสือชาวบ้าน 63,304 คน

1.9.4 การศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาผู้ใหญ่ หน่วยฝึกอาชีพเคลื่อนที่

- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน	1 ศูนย์
- ห้องสมุดประชาชน	6 แห่ง
- ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	248 แห่ง
- หน่วยจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ	147 โรงเรียน
- หน่วยจัดการศึกษาประชาชนตามกลุ่มสนใจ	3 แห่ง
- โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ	- โรงเรียน
- โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพเคลื่อนที่	- ศูนย์

1.10 การสาธารณสุข

1.10.1 การวางแผนครอบครัว

จัดบริการวางแผนครอบครัวทั้งแบบชั่วคราวและแบบถาวรซึ่งมีผู้รับบริการ
ยาเม็ดคุมกำเนิด ยาฉีดคุมกำเนิด ใส่ห่วงอนามัย และการทำหมันหญิง ทำหมันชายทั้งชาย
เก่าและรายใหม่ รวม 58,791 ราย

1.10.2 สถานพยาบาลของรัฐบาลและเอกชน (จำนวนเตียงผู้ป่วย) ดังตาราง
5 ดังต่อไปนี้

ตาราง 5 ข้อมูลสถานพยาบาลของรัฐ

สถานพยาบาลของรัฐ	จำนวนเตียง	จำนวนแห่ง
1. โรงพยาบาลทั่วไป	503	2
2. โรงพยาบาลชุมชน	190	7
3. สถานีอนามัย	-	93
4. สถานบริการสาธารณสุขชุมชน	-	1
5. ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล	-	2

ที่มา: บรรยายสรุปจังหวัดสุโขทัยปี 2536. หน้า 16

1.10.3 สถานบริการสาธารณสุขของเอกชน

- คลินิกแพทย์ 31 แห่ง
- คลินิกทันตกรรม 5 แห่ง
- สถานผดุงครรภ์ 11 แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 22 แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบันมีเภสัชกรเป็นผู้ถือใบอนุญาต 7 แห่ง
- ร้านขายยาปัจจุบันเฉพาะขายบรรจุเสริ้งไม้ไผ่ยาอันตราย 7 แห่ง
- ร้านขายยาแผนโบราณ 9 แห่ง

1.10.4 จำนวนบุคลากรแพทย์ พยาบาล และเตียงต่อประชากรมีดังนี้

- อัตราส่วนแพทย์ต่อประชากร 1:8,764 คน
- อัตราส่วนทันตแพทย์ต่อประชากร 1:35,056 คน
- อัตราส่วนเภสัชกรต่อประชากร 1:37,247 คน
- อัตราส่วนพยาบาลวิชาชีพต่อประชากร 1:2,423 คน
- อัตราส่วนพยาบาลเทคนิคต่อประชากร 1:2,463 คน
- อัตราส่วนเตียงต่อประชากร 1:824

1.11 การคมนาคม

การเดินทางมาจังหวัดสุโขทัย ทางรถยนต์มี 2 สาย คือ เส้นทางที่ 1 ตามทางหลวงหมายเลข 1 ผ่านนครสวรรค์ กำแพงเพชร เข้าสู่หมายเลข 101 ผ่านอำเภอพรานกระต่าย อำเภอดีรามาศ ระยะทาง 440 กิโลเมตร มีรถยนต์โดยสารประจำทาง บขส. อัตราค่าโดยสาร 99 บาท และรถยนต์ปรับอากาศชั้น 1 บขส. อัตราค่าโดยสาร 164 บาท เส้นทางที่ 2 ตามทางหลวงหมายเลข 1 ผ่านนครสวรรค์ พิษณุโลก เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 12 (ถนนสิงห์วัฒน์) ระยะทาง 430 กิโลเมตร มีรถยนต์ปรับอากาศชั้น 1 จากสถานีขนส่งหมอชิต ทางบริษัทวินทัวร์ บริษัทพิษณุโลกยานยนต์ บริษัทกันจิตต์และบริษัทถาวรฟาร์ม ทางรถไฟ โดยรถไฟสายเหนือ ไปลงที่สถานีรถไฟพิษณุโลกทุกวัน

การคมนาคมภายในจังหวัด

อำเภอเมืองสุโขทัย-อำเภอศรีสำโรง	ระยะทาง	20 กิโลเมตร
อำเภอเมืองสุโขทัย-อำเภอสวรรคโลก	ระยะทาง	38 กิโลเมตร
อำเภอเมืองสุโขทัย-อำเภอดีรามาศ	ระยะทาง	67 กิโลเมตร
อำเภอเมืองสุโขทัย-อำเภอศรีนคร	ระยะทาง	56 กิโลเมตร
อำเภอเมืองสุโขทัย- อำเภอทุ่งเสลี่ยม	ระยะทาง	76 กิโลเมตร
อำเภอเมืองสุโขทัย-อำเภอศรีมาศ	ระยะทาง	23 กิโลเมตร
อำเภอเมืองสุโขทัย-กงไกรลาศ	ระยะทาง	23 กิโลเมตร
อำเภอเมืองสุโขทัย-อำเภอบ้านด่านลานหอย	ระยะทาง	28 กิโลเมตร
อำเภอเมืองสุโขทัย-อำเภอเมืองเก่า	ระยะทาง	12 กิโลเมตร

เส้นทางในความรับผิดชอบของแขวงการทางสุโขทัย มีทั้งสิ้น 26 สายทางคือ

1. ทางหลวงแผ่นดินสายประชาชน จำนวน 3 สาย
2. ทางหลวงแผ่นดินสายรองประชาชน จำนวน 3 สาย
3. ทางหลวงจังหวัด จำนวน 20 สาย

รวมเป็นระยะทางควบคุมทั้งสิ้น 98.378 กิโลเมตร

แยกออกเป็น

ทางหลวงแผ่นดิน 193.877 กิโลเมตร

ทางหลวงจังหวัด 505.001 กิโลเมตร

แยกตามลักษณะผิวทางได้ ดังนี้

1. ผิวทางลาดยาง 392.117 กิโลเมตร
2. ผิวทางลูกรัง 262.830 กิโลเมตร
3. ทางสำรองและแนวสำรวจ 43.931 กิโลเมตร

1.12 การไฟฟ้า

เป็นการบริการสาธารณูปโภคที่สำคัญ และจำเป็นต่อการดำรงชีวิตตลอดจนกิจกรรมอาชีพและการลงทุนทางธุรกิจ ภายในจังหวัดเป็นอย่างมาก ปัจจุบันการไฟฟ้าจังหวัดสุรชัยซื้อกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และจำหน่ายให้แก่ประชาชนในจังหวัดสุรชัยตามหมู่บ้านต่าง ๆ แล้ว จำนวน 669 หมู่บ้าน ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ 31 หมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้ครบทั้ง 83 ตำบล และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้นำเสนอโครงการขยายเขตระบบจำหน่ายหมู่บ้านไว้แล้วในหมู่บ้านที่ยังขาดแคลนไฟฟ้า ในปี 2537

1.13 การประปา

การประปาสุรชัย การประปาสวนภูมิภาค เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ดำเนินการผลิต การจำหน่ายน้ำและให้การบริการในด้านธุรกิจประปาให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลในการที่จะให้ประชาชนมีน้ำสะอาดสำหรับบริโภคอุปโภค ซึ่งในปัจจุบันนี้การประปาสุรชัยมีจุดให้บริการ 3 แห่ง กล่าวคือ บริเวณที่ทำการประปา บริเวณสุบกรองน้ำปากแคว และสถานีจ่ายน้ำตลอดถึงการจำหน่ายน้ำภายในเขตเทศบาลเมือง เขตสุขาภิบาลเมืองเก่าและบริเวณใกล้เคียงของทั้งสองเขต

อัตราการล้างผลิตของโรงกรองน้ำตามรูปแบบจำนวน 550 ม³/ชม. ผลิตได้จริง 480 ม³/ชม. ข้อมูลปี 2536 ผู้ใช้น้ำสุทธิจำนวน 36,869 ราย นอกจากการประปาสุรชัย

0416
30 SEP 2006

431033

แล้วยังมีการประสานงานภูมิภาคในอำเภออีก 6 แห่ง คือ การประสานวรรคโลก การประสาน
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ศรีนคร การประสานศรีสำโรง การประสานศรีสังขาลย์ การประสานทุ่งเสลี่ยม และ
การประสานคีรีมาศการบริหารงานของแต่ละแห่งขึ้นตรงกับสำนักงานประจำเขต 10 จังหวัด
นครสวรรค์

1.14 การสื่อสาร

1.14.1 การโทรศัพท์

องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย มีโครงการขยายหมายเลขไปยัง
อำเภอต่างๆ ในเขตพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ตลอดจนให้บริการโทรศัพท์ทางไกลระดับตำบล
ให้มีโทรศัพท์ใช้ทุกตำบลจังหวัดสุโขทัยมีชุมสายโทรศัพท์ จำนวน 12 แห่ง จำนวน
13,000 คู่สาย จำนวน 7,456 เลขหมาย เปิดใช้แล้ว 6,154 เลขหมาย คงเหลือ
1,155 เลขหมาย มีโทรศัพท์สาธารณะรวม 167 เลขหมาย

1.14.2 การไปรษณีย์โทรเลข

ปัจจุบันที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขของการสื่อสารแห่งประเทศไทยภายใน
จังหวัดสุโขทัยจำนวนทั้งสิ้น 33 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดโดยให้บริการด้านไปรษณีย์
การเงิน และโทรเลขเพื่อให้บริการแก่ประชาชนในด้านนี้อยู่ทั่วทุกพื้นที่จังหวัด การสื่อสาร
แห่งประเทศไทยมีแนวทางการพัฒนาที่มุ่งจะปรับปรุงบริการด้านคมนาคมให้ได้รับความสะดวก
รวดเร็วและเปิดขยายกิจการด้านคมนาคมบางอย่างเข้าสู่ชนบทในท้องที่ห่างไกลความเจริญ
นอกจากนี้ยังมีบริการโทรคมนาคมต่างๆ อาทิ การให้บริการโทรศัพท์ระหว่างประเทศ
บริการเทเล็กซ์สาธารณะทั้งในและต่างประเทศบริการวิทยุติดตามตัว ฯลฯ ซึ่งมีผู้สนใจมา
ใช้บริการจำนวนมาก

1.15 การเศรษฐกิจ

1.15.1 โครงสร้างการผลิต มองรวมผลิตภัณฑ์จังหวัดสุโขทัยมีมูลค่า 9,816
ล้านบาท การผลิตที่สำคัญของจังหวัดสุโขทัยได้แก่ สาขาการเกษตรมีมูลค่า 3,837 ล้านบาท

คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 39.1 ของมวลรวมผลิตภัณฑ์ทั้งหมดของจังหวัด โดยเฉพาะด้าน
กิจกรรมทหารายได้ให้จังหวัดคิดเป็นเงิน 2,402 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 31.1
ด้านอุตสาหกรรมมีสัดส่วนร้อยละ 5.7 เป็นมูลค่าเท่ากับ 397 ล้านบาท สาขาบริการ
มีมูลค่า 1,009 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.3 สาขาอื่น ๆ มูลค่า 4,010 ล้านบาท
คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 40.9 รายได้ต่อหัวประชากรเท่ากับ 16,780 บาท

ในปี 2529 ภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจต่าง ๆ ในจังหวัดสุโขทัย
ได้รวมตัวกันก่อตั้งหอการค้าจังหวัดสุโขทัยขึ้นเพื่อร่วมมือกับรัฐบาล ในการดำเนินงานร่วม
กันที่จะแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจธุรกิจการค้าภายในจังหวัดสุโขทัย ในเดือนกันยายน 2531
ได้จัดตั้งองค์การคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชน (กรอ.จังหวัด) เพื่อประสานความ
ร่วมมือเพิ่มอีกทางหนึ่ง

ด้วยเหตุที่เศรษฐกิจของโรถขยายตัวช้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ
ของไทยทั้งในด้านบวกและลบ กล่าวคือ การลดต่ำของราคาน้ำมัน และอัตราดอกเบี้ยมี
ผลกระทบต่อการลงทุนขยายตัวมากขึ้น ในการที่ราคาสินค้าขั้นปฐมที่สำคัญยังคงมีแนวโน้มต่ำ
ลง รวมทั้งการกีดกันทางการค้าจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทยในทางลบ อย่างไรก็ตาม
มีปัจจัยภายในที่ช่วยให้เศรษฐกิจของไทยโดยรวมกระเตื้องขึ้นกว่าปีก่อนปัจจัยได้แก่

- การปรับอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศ
- การอ่อนตัวลงและความมีเสถียรภาพของค่าเงินบาท
- การดำเนินนโยบายการเงิน การคลัง ที่เหมาะสมของรัฐบาล

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลทำให้การผลิตนอกภาคเกษตรขยายตัวใน
เกณฑ์สูงภาวะเศรษฐกิจต่าง ๆ ของสุโขทัยคงขยายตัวในอัตราที่ช้าลง ทั้งนี้เนื่องจากภาวะ
เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศและโลก ภาคการผลิตที่ได้รับผลกระทบกระเทือนมาก
ได้แก่ ภาคเกษตรถึงแม้จะมีการจัดโครงสร้างการผลิต แต่ก็ยังอยู่ในขอบเขตจำกัด
จึงเป็นผลให้อำนาจซื้อขยายตัวสูงได้แก่ การบริการคมนาคมและพาณิชยกรรม

1.15.2 อาชีพที่สำคัญ คือ สาขาการเกษตร ประชากรร้อยละ
71 มีอาชีพทางภาค เกษตรได้แก่ ทานา ทาไร่ เลี้ยงสัตว์ ทาประมง รองลงมา
การบริการและ พาณิชยกรรม ได้แก่ การค้าขายสินค้าที่ได้จากผลิตผลทางการเกษตรมี
ข้าว ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ข้าวพุด ยาสูบ ผลิตภัณฑ์หินอ่อน ขึ้นดินจกของ
ศรีสีขนาลัย เป็นต้น

สำหรับอาชีพอุตสาหกรรมทางการเกษตร ซึ่งมีขนาดกลางและขนาดย่อม เช่น โรงสีข้าว
โรงเลื่อยจักร โรงน้ำแข็ง โรงน้ำปลา เป็นต้น

การราชที่ดิน พื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด 4,122,557 ไร่ แบ่งเป็น

- พื้นที่ถือครองทางการเกษตร 2,292,127 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 58.87
- พื้นที่ป่าไม้ 1,482,127 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 38.26
- พื้นที่อื่น ๆ 347,903 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.87

1.15.2.1. การเกษตร

ก. ลักษณะดินทางการเกษตร ภูมิภาคทางด้านตะวันตกและ
ด้านตะวันออก เนียงเหนือ ซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอบ้านด่านลานหอย อำเภอทุ่งเสลี่ยม
และอำเภอศรีสัชนาลัย มีลักษณะเป็นที่ราบสูงและภูเขา กล่าวคือ มีความลาดชันมากจึงมี
การพังทลายของดินสูงทำให้ไม่เหมาะที่จะทำการเพาะปลูก การทำให้ดินอยู่แนวขอบเขตจำกัด
ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ และเป็นแหล่งน้ำอาหาร ภูมิภาคทางด้าน
ตะวันออก ซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอศรีนคร และบางส่วนของอำเภอสวรรคโลก มีลักษณะ
เป็นที่ราบมีความลาดชันน้อย ทำให้ดินมีความเหมาะสมการเพาะปลูกพืชไร่และทุ่งหญ้า
เลี้ยงสัตว์ ภูมิภาคตอนกลางและตอนใต้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของอำเภอศรีสัชนาลัย อำเภอ
ศรีนคร อำเภอสวรรคโลก อำเภอศรีสำโรง อำเภอเมือง และอำเภอกงไกรลาศ มีลักษณะ
เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินตะกอนเกิดใหม่มีเนื้อละเอียดและปานกลาง
ประกอบด้วยดินเหนียวปนดินร่วน มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะทำการ เกษตรกรรม

ข. แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดสุโขทัยมีแหล่งน้ำที่สำคัญดังนี้

- แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำยม ซึ่งเป็นเส้นโลหิตของ
จังหวัดมี แม่น้ำเล็ก ๆ 3 สาย คือ ห้วยแม่บอกในอำเภอทุ่งเสลี่ยม ห้วยท่าแพและห้วยแม่
รากานเขตอำเภอศรีสัชนาลัย และมีคลองธรรมชาติ ประมาณ 108 คลอง

- แหล่งน้ำที่เกษตรกรและส่วนราชการพัฒนาขึ้นมา ได้แก่
โครงการชลประทานทุกประเภทครอบคลุมพื้นที่ 159,000 ไร่ โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า
จำนวน 10 สถานี ซึ่งสูบน้ำ จากแม่น้ำยมในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย อำเภอ
ศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสำโรง 4 แห่ง บ่อน้ำตื้น (บ่อน้ำบาดาล) ประมาณ 4,434 บ่อ

ค. กสิกรรมจังหวัดสุโขทัยมีเนื้อที่ทางด้านเกษตรกรรมประมาณ

2,292,127 ไร่ผลิตผลทางด้านเกษตรกรรมมีมูลค่าประมาณ 3,837 ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นผลจากข้าวปละพีชไร่

1. การทำนา จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกข้าวประมาณ 1,098,259ไร่ ผลผลิตส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ต่ำเพราะชาวนาส่วนใหญ่ยังไม่เข้าจากการปรับปรุงวิธีทำนาให้เป็นไปตามหลักวิชา เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตให้สูงขึ้น ประกอบด้วยการชลประทานยังไม่สมบูรณ์ การทำนาส่วนใหญ่จึงขึ้นอยู่กับธรรมชาติและลมฟ้าอากาศ
2. การทำไร่ นอกจากจะมีการทำนาเป็นอาชีพหลักแล้ว ราษฎรในจังหวัดสุราษฎร์ธานียังประกอบอาชีพทำไร่ต่าง ๆ อีกมาก ไร่ที่สำคัญได้แก่ ไร่เหลือง ไร่เขียว ไร่หวัด ไร่ฮอย และยาสูบ ความเสียหายของการเพาะปลูกไร่มีมากกว่าทำนา เช่น ความเสียหายเนื่องจากฝนทิ้งช่วง น้ำท่วมและโรคพืช

ง. การประมง ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีแบ่งออกเป็น

1. การทำการประมง โดยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

- มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด มีเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดจำนวน 923 ราย มีจำนวน 1,466.88 ไร่มีผลผลิตเฉลี่ยจากการสำรวจประมาณ 240 กิโลกรัม/ไร่ มีผลผลิตรวม 352,051.2 กิโลกรัมคิดเป็นมูลค่า 8,801,280 บาท

- มีการเลี้ยงปลาในนาจำนวน 25 ราย จำนวนแปลงน้ำเลี้ยงปลา 18 แปลง รวมพื้นที่ 283 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 82 กิโลกรัม/ไร่ มีผลผลิตรวม 23,206 กิโลกรัม มูลค่า 580,152 บาท

- มีการเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาจำหน่าย โดยเกษตรกรผู้เพาะพันธุ์ปลาจำนวนรวม 6 ราย มีพื้นที่การเพาะพันธุ์ปลา 35 ไร่ ผลิตพันธุ์ปลาน้ำจืดได้ประมาณ ปีละ 5,000,000 ตัว มูลค่า 750,000 บาท

2. มีการประมงจากแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ

- มีการจับสัตว์น้ำในธรรมชาติตามแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ตลอดจนแหล่งน้ำ ที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้พัฒนาขึ้น เพื่อนำมาบริโภค และนำมาจำหน่ายตามที่สำรวจพบในแหล่งน้ำทั้ง 9 อำเภอ ของจังหวัด จับปลาได้ประมาณ 5,075 ตัน คิดเป็นมูลค่า 101.5 ล้านบาท

- มีอาชีพรวบรวมพันธุ์ปลาสวยงามจากแหล่งน้ำขึ้นมาจำหน่าย โดยมีเกษตรกร จำนวนประมาณ 3,000 คน ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย อำเภอองไทรลราช รวบรวมพันธุ์ปลาชนิดต่าง ๆ ได้ประมาณ 25 ล้านตัว/ปี และส่งจำหน่ายมูลค่าประมาณ 5 ล้านบาท/ปี

3. การพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อเพิ่มผลผลิตอาหารประมง สำนักงานประมง จังหวัดสุโขทัยได้รับงบประมาณจากกรมประมง เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติต่าง ๆ รวมทั้ง แหล่งน้ำที่หน่วยราชการอื่น ๆ ได้พัฒนาขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิตการประมง เช่น การปล่อยพันธุ์ ปลาลงในแหล่งน้ำของโครงการต่าง ๆ จำนวน 130 ราย พื้นที่ประมาณ 3,234.45 ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 86,260 กิโลกรัม/ปี คิดเป็นมูลค่าประมาณ 464,344 บาท ซึ่งเงินที่ได้ทั้งหมดคณะกรรมการหมู่บ้านได้นำไปใช้ในกิจกรรมทางแหล่งน้ำและพัฒนา หมู่บ้านต่อไป

4. การปศุสัตว์ สภาทหารเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดสุโขทัยในระยะปี 2532 ที่ผ่านมามีประชาชนได้ตื่นตัวในด้านการศึกษาเลี้ยงสัตว์มากขึ้น โดยเฉพาะเลี้ยงโคเนื้อและโคนม ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปัจจุบันราคาโค กระบือ มีราคาดี สามารถขายได้คสองตัวและ ตลาดมีความต้องการสูงขึ้น ด้านการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของจังหวัด สำนักงาน ปศุสัตว์ จังหวัดสุโขทัย ได้จัดตั้งผู้เลี้ยงโคเนื้อซึ่งเป็นกลุ่มเลี้ยงโคนมได้ มีการประสาน งานกันระหว่างภาครัฐบาลรัฐวิสาหกิจ เอกชน ส่งเสริมการเลี้ยงโคนมให้เป็นอาชีพหลัก ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ในท้องที่ที่อำเภอสวรรคโลก อำเภอทุ่งเสลี่ยมและนาโพธิ์ใหม่ที่ ผลิตได้ขายให้แก่องค์การส่งเสริมการเลี้ยงโคนมแห่งประเทศไทย (อสค.) โดยผ่านทาง วิทยาลัยเกษตรกรรมสุโขทัย

ตาราง 6 แสดงปริมาณสัตว์เลี้ยงประเภทต่าง ๆ

=====

อำเภอ	ช้าง	ม้า	โค	กระบือ	สุกร	เป็ด	ไก่	ห่าน	แพะ
เมืองสุรขทัย	-	-	8159	322	9,950	7,486	31,228	113	13
สวรรคโลก	-	3	8,645	197	3,111	4,327	82,038	125	147
ศรีสัชนาลัย	32	4	8,650	4,810	5,270	5,600	56,520	100	-
ศรีสำโรง	-	87	8,546	282	11,143	8,740	72,000	177	58
คีรีมาศ	-	5	18,782	3,844	13,270	19,360	71,816	188	23
กงไกรลาศ	-	3	13,600	1,901	12,134	20,726	68,051	6	3
บ้านด่านลานหอย	-	-	22,690	2,889	2,766	6,608	42,033	109	54
ทุ่งเสลี่ยม	1	-	19,282	1,651	5,501	2,375	51,817	141	-
ศรีนคร	-	2	3,941	54	2,995	3,667	57,305	-	91
รวม	33	104	112,295	15,860	66,140	78,889	532,808	969	

=====

ที่มา : บรรยายสรุปจังหวัดสุรขทัย ปี 2536 หน้า 21

จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้จัดทำโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโรคเนื้อ ซึ่งเป็นการปรับปรุงพันธุ์โรคเนื้อที่เลี้ยงอยู่ให้มีโครงร่างใหญ่ขึ้น โรคยาใช้โรคพ้อพันธุ์อเมริกันบราห์มัน โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานีในการจัดซื้อโรคพ้อพันธุ์ให้แก่กลุ่มผู้เลี้ยงโรค โครงการนี้ได้เริ่มมาตั้งแต่ปี 2530 ซึ่งทำให้โรคพ้อพันธุ์แก่กลุ่มผู้เลี้ยงโรคปืม

อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นอาชีพรองจากการกสิกรรมในปัจจุบันเลี้ยงกันมากในเชิงพาณิชย์มากขึ้น โดยเฉพาะเลี้ยงโรคจะจำหน่ายในลักษณะโรคขุน เพื่อส่งเข้าตลาดนัดโรคกระบือในต่างจังหวัด และนำเข้าโรงฆ่าสัตว์ตลาดกรุงเทพฯ ซึ่งการเลี้ยงโรคขุนเหล่านี้กำลังเป็นที่นิยมแพร่หลาย จึงทำให้เกิดตลาดนัดซื้อขายโรค-กระบือในหลายพื้นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.16 อุตสาหกรรมและการก่อสร้าง

1.16.1 โรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากในปัจจุบันความเจริญเติบโตทางด้านอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคกำลังเจริญก้าวหน้าและทวีบทบาทในการพัฒนาประเทศชาติ ทำให้เจริญต่อไปจะเห็นได้ว่าโรงงานต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ในจังหวัด สุราษฎร์ มีทั้งโรงงานขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีทั้งหมดจำนวน 924 โรงงาน จำนวนทุนทั้งสิ้น 502.66 ล้านบาท จำนวนคนงาน 5,194 คน³

1.16.2 แหล่งที่ตั้งโรงงาน โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีมากในเขตอำเภอเมืองคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 21.50 รองลงมา ได้แก่ อำเภอศรีสาขาล้อยละ 20.10 อำเภอสวรรคโลกร้อยละ 12.50 อำเภอทุ่งเสลี่ยมร้อยละ 10.90 อำเภอบ้านด่านลานหอยร้อยละ 5.10 อำเภอที่มีจำนวนโรงงานน้อยที่สุด คือ อำเภอศรีนครร้อยละ 3.90 อำเภอที่ใช้จ่ายเงินทุนมากที่สุดคือ อำเภอทุ่งเสลี่ยมร้อยละ 34.70 และอำเภอที่มีการจ้างงานมากที่สุดคือ อำเภอเมืองร้อยละ 21.50

³ สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี . บรรยายสรุปจังหวัดสุราษฎร์ธานีปี 36 หน้า 27

1.17 การพาณิชย์

ภาวะการค้าของจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยทั่ว ๆ ไป แบ่งออกเป็น

1.17.1 การขยายตัวด้านการค้า การขยายตัวทางธุรกิจการค้าของจังหวัดสุราษฎร์ธานีพิจารณาจากสภาพทั่วไป จะเห็นว่าธุรกิจการค้าส่วนใหญ่ผูกพันกับผลผลิตการเกษตรอย่างไรก็ดีแม้ว่าพื้นที่การเกษตรของจังหวัดจะมีไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ทางการเกษตรในบางจังหวัด แต่จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นศูนย์กลางรวบรวมผลผลิตการเกษตรและมีผู้ส่งออกโดยตรงในพื้นที่ด้วยราคาผลผลิตการเกษตรบางชนิดจึงขึ้นอยู่กับตลาดของจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นผู้กำหนดราคา ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสภาพทางธุรกิจการค้าของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมและเนื่องจากการผลิตทางภาคเกษตรกรรมได้มีการพัฒนาและก้าวหน้ายิ่งขึ้นหากไม่มีความผันผวนประการใดแล้ว เป็นที่คาดได้ว่าแนวโน้มการขยายตัวทางธุรกิจการค้าของจังหวัดจะสดใสและมีการขยายตัวยิ่งขึ้น สำหรับการขยายตัวทางด้านธุรกิจบริการนั้น ภายที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่บริบูรณ์สถานโบราณวัตถุซึ่งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากและสม่ำเสมอ จึงทำให้เกิดมีสถานที่พักอาศัยซึ่งเรียกว่า เกตส์เฮาส์ เกิดมารับรองนักท่องเที่ยวที่มีได้เดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับบริการทัวร์ พร้อมกันนั้นก็ได้มีการก่อสร้างโรงแรมชั้น 1 ขึ้นเพื่อรับรองกลุ่มทัวร์และสถานจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองหรือของที่บาร์ซ่าขึ้น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในยามค่ำคืน ซึ่งคาดว่า การขยายตัวทางธุรกิจท่องเที่ยวจะสามารถที่จะหารายได้เข้าจังหวัดเป็นปริมาณมากขึ้น

1.17.2 ศูนย์กลางแหล่งธุรกิจการค้าที่สำคัญได้แก่

1.17.2.1 อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีเป็นแหล่งธุรกิจการค้าที่สำคัญของจังหวัดรวมธุรกิจการค้าประเภทต่าง ๆ ตลอดจนถึงสถานที่ราชการ รัฐวิสาหกิจ และสถานบริการต่าง ๆ ซึ่งจะครอบคลุมอำเภอรอบ ๆ อีก 4 อำเภอ คือ อำเภอกงไกรลาศ อำเภอบ้านด่านลานหอย อำเภอคีรีมาศ อำเภอศรีสำโรงบางส่วน

1.17.2.2 อำเภอสวรรคโลก เป็นศูนย์กลางแหล่งธุรกิจการค้าพิเศษที่สำคัญของจังหวัด ซึ่งครอบคลุมอำเภอศรีสัชนาลัย อำเภอศรีนคร อำเภอทุ่ง

เสถียร และอำเภอศรีสำโรงบางส่วน ส่วนใหญ่เกษตรกรซึ่งอยู่อำเภอรอบ ๆ เหล่านี้ จะนำพืชไร่มาจากนายยังร้านรับซื้ออันเขตอำเภอสวรรคโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังเป็น ศูนย์กลางแห่งรวบรวมพืชไร่แห่งหนึ่งของภาคเหนือ

1.18 ความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดสุโขทัย

1.18.1 สมัยก่อนสุโขทัย (ก่อนปี พ.ศ. 1716) ก่อนที่ไทยจะตั้งเมืองหลวงขึ้นที่สุโขทัยนั้นเมืองสุโขทัยเป็นเมืองอยู่ก่อนแล้ว แต่ตกอยู่ใต้อาณาจักรปกครองของขอมโดยมีข้าหลวงขอมประจำกำหนดเขตการปกครองเป็นอาณาเขตหนึ่งต่างหากเรียกว่า "อาณาเขตสยาม" อาณาเขตนี้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่า จะเป็นตั้งแต่ปากน้ำอิรวดีไปจนถึงอาณาจักรเขตนานาชาติไทยมีหลักฐานที่แสดงว่าขอมเคยปกครองเมืองสุโขทัย คือ ขอมได้สร้างเทวสถานไว้อยู่หลายแห่ง เช่นที่สุโขทัย (วัดพระพายหลวง) เมืองสุโขทัย คือ ขอมได้สร้างเทวสถานวัดเจ้าจันทร์ เมืองเขลียงที่พิบูลย์โลก (วัดจุฬามณี) ที่เพชรบูรณ์ (เมืองศรีเทพ) และปรากฏเมืองรัตนวาราวดีที่นครสวรรค์ (เมืองชานนทบุรี, ดงแม่นาเมือง)⁴ ต่อมาพวกไทยซึ่งอยู่ในเขตสยามที่กำลังมากขึ้นก็รวบรวมกำลังกันเข้ายึดอาณาจักรปกครองจากขอมโดยมีหัวหน้าซึ่งปรากฏในหลักศิลาจารึก 2 คน คือ พ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราดกับพ่อขุนนางกลางหัวก็ถูกเชิญขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์องค์แรกราชวงศ์พระร่วงหรือราชวงศ์สุโขทัยซึ่งเป็นปฐมราชธานีแต่บัดนั้น

1.18.2 สมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1762-1921) ภายหลังการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยในปี พ.ศ. 1726 แล้ว มีกษัตริย์ปกครองอาณาจักรสุโขทัยอย่างมากที่สำคัญคือ พ่อขุนรามคำแหงและพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) ตลอดเวลาของสมัยสุโขทัยนั้นเมืองสุโขทัยนับเป็นเมืองที่มีความสำคัญรองลงมา อาณาจักรสุโขทัยเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังเช่นในศิลาจารึกหลักที่ 1 ยังให้ข้อมูลว่าพ่อขุนรามคำแหงได้ยกทัพปราบปรามหัวเมืองต่าง ๆ จนทำให้ขอบเขตในสมัยของพระองค์กว้างใหญ่ไพศาล ปัญหาความขัดแย้งกับหัวเมืองใกล้เคียงจึงไม่ปรากฏ พ่อขุนรามคำแหงสวรรคตประมาณ พ.ศ. 1841⁵ พระยาเลอไทยขึ้นเสวย

4 นคร พันธุ์รงค์. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หน้า 50

5 ประเสริฐ ๓ นคร. ผลการค้นคว้าประวัติศาสตร์ไทย. หน้า 69

ราชย์ ต่อมาอีกไม่นานอาณาจักรสุโขทัยก็เกิดการแตกแยกมีเมืองต่าง ๆ หลายเมืองได้พากันตั้งเป็นอิสระ เมืองที่ปรากฏซึ่งที่สำคัญ คือ เมืองคนตี เมืองพระบาง เมืองเชียงทอง เมืองบางขลัง และอีกหลายเมืองที่ชื่อลบเลือนไป จนกระทั่งเมื่อพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) ได้ขึ้นเสวยราชย์สมบัติในปี พ.ศ. 1890 จึงได้ทรงรวบรวมอาณาจักรสุโขทัยยุคที่ 2 ขึ้น⁶ ในการรวบรวมอาณาจักรสุโขทัยยุคที่ 2 นั้นทำให้สุโขทัยต้องยกทัพไปปราบปรามหัวเมืองต่าง ๆ ปรากฏเรื่องราวพระมหาธรรมราชาที่ 1 ยกกองทัพไปตีเมืองแพร่ในปี พ.ศ. 1902 นอกจากนี้ศิลาจารึกหลักที่ 8 ยังกล่าวถึงเรื่องราวพระมหาธรรมราชาที่ 1 ยกกองทัพไปปราบปรามหัวเมืองต่าง ๆ ทางสุ่มแม่น้ำน่าน แม่น้ำป่าสัก แล้วเสด็จไปประทับอยู่ที่เมืองสองแคว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1905-1911 การที่พระมหาธรรมราชาที่ 1 สามารถรวบรวมอาณาจักรเข้ารวมกันได้กว้างขวางอีกครั้งหนึ่งด้วยความรวดเร็ว นับเป็นความสำเร็จอันแจ้งของการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองของสุโขทัยไว้ได้ ในบ่งคร่าวพระองค์ได้ใช้ความเชื่อถือทางศาสนาโดยให้เมืองต่าง ๆ ส่งคนเข้ามาทำพิธีทางศาสนาที่เมืองสุโขทัย การที่อาณาจักรสุโขทัยตั้งอยู่ท่ามกลางอาณาจักรต่าง ๆ การดำเนินนโยบายทางด้านการเมืองของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความอยู่รอดของอาณาจักรมาก

ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพระจั่ว) อาณาจักรอยุธยาเริ่มรุกรานอาณาจักรสุโขทัยโดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. เป็นต้นมา กองทัพอยุธยายกมาตีหัวเมืองหน้าด่านของอาณาจักรสุโขทัยหลายครั้ง และในการรบเมืองปี พ.ศ. 1921 พระมหาธรรมราชาที่ 1 ไม่สามารถจะต้านกองทัพกรุงศรีอยุธยาได้จึงต้องยอมแพ้ที่เมืองซากังราว⁷ หลังจากนั้นอาณาจักรสุโขทัยต้องตกเป็นประเทศราชของอาณาจักรอยุธยา

1.18.3 สมัยอยุธยา (1893-2310) ในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ค่อยปรากฏเรื่องราวของเมืองสุโขทัยมากนัก ความสำคัญกลับไปอยู่ที่เมืองพิษณุโลก ซึ่งพระบรมราชาที่ 2 (สามพระยา) ได้โปรดให้รื้อสคือ พระราเมศวรขึ้นไปปกครองที่เมืองพิษณุโลกปี พ.ศ. 1983 พิษณุโลกจึงกลายเป็นเมืองลูกหลวงแทนลพบุรี และต่อมาได้กลายเป็นเมืองศูนย์

⁶ ประเสริฐ ฉ นคร. ล.ด. หน้า 69

⁷ กุรุสภา. ประชุมพงศาวดารเล่ม 1 (พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐ) หน้า 132

กลางสำคัญในการปกครองหัวเมืองแถบเหนือตลอดมา และในสมัยสมเด็จพระบรมไตร
โลกนาถก็ได้สร้างเมืองพิษณุโลกเป็นราชธานีด้วยเรื่องราวเมืองสุโขทัย ตามที่ปรากฏใน
พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา มีเพียงไม่กี่ครั้ง คือ ในแผ่นดินพระบรมไตรโลกนาถ
พ.ศ. 1994 มหาราชเมืองเชียงใหม่มยกทัพมาตีเมืองชากังราว*ได้แล้วเดินทัพเข้าตีเมือง
สุโขทัยแต่ตีไม่ได้แล้วก็เลิกทัพกลับไปและ พ.ศ. 2006 โอรสของพระมหาราชยกทัพมาตีอีก
สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถกับสมเด็จพระอินทราชาเสด็จไปป้องกันเมืองสุโขทัยจนได้ชนช้าง
กับหมื่นนคร โอรสมหาราชไม่สามารถตีหักเอาเมืองสุโขทัยได้ก็เลิกทัพกลับไป ต่อจากนั้น
ถึง พ.ศ. 2172 ในแผ่นดินธรรมราชา เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศ
อิสรภาพที่เมืองแครงแล้ว ปรบคำให้เกณฑ์คนเมืองเหนือไปรบกับพม่าที่ท่าทางอยู่เมืองกำแพง-
เพชร เมื่อรบขับไล่พม่าไปหมดแล้วก็ทรงทราบว่าพระยาสุวรรณครุฑกับพระยาพิชัยเป็นกบฏ
ก็ปรบคำให้รวมกองทัพพร้อมกันที่เมืองตากแล้วทรงควบคุมทัพยกมาทางบ้านด่านลานหอย ครั้ง
ถึงเมืองสุโขทัยจึงปรบคำให้ตั้งพลับพลาข้างวัดศรีชุม*ในคราวนั้นทรงตรัสว่าไทยยังไม่เป็นอัน
หนึ่งอันเดียวกันจึงปรบคำให้หาพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยารดยฯขึ้นน้ำในบ่อพระสยามภูวนารถกับน้ำใน
ตะพังรอยศรี* ดังข้อความในศิลาจารึกหลักที่ 1 กล่าวไว้ว่า "กลางเมืองสุโขทัยนี้ มี
ตะพังรอย สีสกินดีตั้งกินน้ำรงเมื่อแล้ง"¹¹อันนับถือกันว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ในสมัยสุโขทัย
แล้วปรบคำให้แม่ทัพนายกองของพระองค์ตีและประณามตนว่าจะต่อสู้ข้าศึกที่บ้าน กูเมืองให้
ตำรวจอิสรภาพจงได้ ต่อจากนั้นก็เสด็จยกทัพไปตีเมืองสุวรรณครุฑแตกจับพระยาสุวรรณครุฑและ
พระยาพิชัยได้ปรบคำให้ประหารชีวิตเสียทั้งสองคนต่อมาในพ.ศ. 2308 ปรากฏเรื่องราว
เมืองสุโขทัยมาเป็นลำดับ เจ้าพิษณุโลกกับเจ้าเมืองหัวเมืองเหนือรวบรวมไพร่พลเป็น
กองทัพยกไปตีพม่าที่สุโขทัย แต่ขณะที่กำลังรบกับพม่าอยู่นั้นเกิดกบฏขึ้นที่เมืองพิษณุโลก
พม่าก็หาได้ตามไปตีเมืองพิษณุโลกไม่ เรื่องราวสุโขทัยในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็เพียงเท่านี้

* จังหวัดกำแพงเพชรปัจจุบัน

* โบราณสถานที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งทางนอกกำแพงเมืองด้านทิศตะวันตกของ
จังหวัดสุโขทัย

* ตะพังหรือสระน้ำ

8 สิทธา พิณจิววถล วรรณกรรมสุโขทัย หน้า 45

1.18.4 สมัยธนบุรี ต่อมาสมัยธนบุรีมีเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองสุโขทัยอีกครั้งหนึ่ง คือ อะแซหุ่นกี้ แม่ทัพพม่ายกเข้ามาทางด่านแม่ละเมา* ยึดเมืองตากได้เดินทางมาเมืองสุโขทัยและจะเลยไปตีเมืองพิษณุโลก แต่เมื่อทราบข่าวเจ้าเมืองพิษณุโลกไม่อยู่เนื่องจากคุมทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ อะแซหุ่นกี้จึงว่าเจ้าของเขาไม่อยู่อย่าเพลอเหยียบเมืองพิษณุโลก คงให้พักไพร่พลรออยู่ที่เมืองสุโขทัย อดยาทัพหน้ารออยู่บ้านกงธานี* ส่วนตัวอะแซหุ่นกี้เองตั้งอยู่ที่เมืองสุโขทัย เจ้าพระยาจักรีและพระยาสุรสีห์*ได้ทราบข่าวจึงยกทัพกลับจากเชียงใหม่แล้วรวบรวมกองทัพพม่า ได้เข้าโจมตีกองทัพหน้าของพม่าที่บ้านกงธานี

1.18.5 สมัยรัตนโกสินทร์ ในพระราชพงศาวดารว่า"ในปีพ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปรารถน้าย้ายพระพุทธรูปจากเมืองสุโขทัยลงมาประดิษฐานตามวัดวาอารามต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ กว่า 1,000 องค์ และทรงพระราชดำริว่าเมืองสุโขทัยเป็นเมืองใหญ่ ไม่มีผู้คนพอจะรักษาทั้งเมืองเดิมที่ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกจะต่อสู้กับพม่ายาก จึงโปรดย้ายไปตั้งเมืองใหม่ที่บ้านธานี แม่น้ำยมซึ่งห่างจากเมืองสุโขทัยเก่า 12 กิโลเมตร เมื่อพ.ศ. 2329⁹ ต่อมาพุทธศตวรรษที่ 24 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯครั้งยังทรงผนวชอยู่ได้เสด็จไปยังเมืองนั้นและเก็บจารึกพ่อขุนรามคำแหงลงมายังกรุงเทพฯทำให้เรื่องราวของสุโขทัยค่อยกระจ่างขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และทางราชการได้ประกาศขึ้นทะเบียนรักษาโบราณสถานซากเมืองนั้นไว้ในปี พ.ศ. 2478 แต่ไม่ได้ดำเนินการสงวนรักษาอื่น ๆ แต่อย่างใด จนกระทั่งรัฐบาลอันมีจอมพล ป.พิบูลสงครามมีปัญหาให้จังหวัดสุโขทัยร่วมกับกรมศิลปากร ดำเนินการขุดแต่งและบูรณะอยู่ในสภาพที่ดี เป็นผลให้ประชาชนจากบริเวณใกล้เคียง

* ด้านนี้เป็นเขตแดนในจังหวัดตากซึ่งติดกับประเทศพม่าในปัจจุบัน

* ตรงที่ตั้งเมืองสุโขทัยใหม่ปัจจุบันนี้

* พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และกรมพระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาทมากนักรเกรงจะถูกล้อมจึงถอยกลับเมืองพิษณุโลก

⁹ ศูนย์สุโขทัยศึกษา, มศว.พิษณุโลก. จังหวัดสุโขทัย. งานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ (มศว.พิษณุโลก: 2519), หน้า 12

เก็ยงอพยพเข้า ๆ ำปอยู่ในเมืองอีกรั้ง และได้ออกอุแบบอุทยานประวัติศาสตร์สำเร็จ
ในปี พ.ศ. 2509 แต่ไม่ดำเนินการเพราะไม่มีงบประมาณ

สภาพโดยทั่วไปของอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์

2.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอเมืองสุราษฎร์ เป็นอำเภอหนึ่งใน 9 อำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยม ตำบลธานี ซึ่งอำเภอเมืองสุราษฎร์ ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2439 ชื่อ "อำเภอในเมืองสุราษฎร์" ตั้งที่ทำการ ณ บ้านหลวงรักษ่นาวา ตำบลธานี โดยมีหลวงพิชัยมนตรีเป็นนายอำเภอคนแรก ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2441 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้ง ณ บริเวณบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ในปัจจุบันใช้ชื่อ "อำเภอในเมืองสุราษฎร์" พอมาอยู่ที่ดินของหลวงกีไช้ชื่ออำเภอว่า "อำเภอเมืองสุราษฎร์" เหมือนกับชื่ออำเภอในปัจจุบันนี้ แต่ชื่อนี้ใช้ได้ไม่นานก็ต้องเปลี่ยนเป็น "อำเภอธานี" ในราวปี พ.ศ. 2459 เพราะกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศให้เปลี่ยนชื่ออำเภอต่าง ๆ ตามชื่อตำบลที่อำเภอนั้นตั้งอยู่

ตัวอาคารที่ทำการอำเภอธานี ในบริเวณบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ ต่อมา มีสภาพชำรุดทรุดโทรมและคับแคบทางราชการจึงดำริให้สร้างที่ว่าการอำเภอใหม่ โดยย้ายไปสร้างข้างศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ เมื่อ พ.ศ. 2472 เมื่อครั้งอำมาตย์ตรีพระศรีพลรัตน์ (ยะพะคะ เกตุเลขา) นายอำเภอคนที่ 10 และยังคงใช้ชื่ออำเภอธานีตามเดิม จนกระทั่งวันที่ 1 เมษายน 2474 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ยุบจังหวัดสุราษฎร์ไปขึ้นกับจังหวัดสวรรคโลก และโดยที่เห็นว่าชื่อจังหวัดสุราษฎร์เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติไทยอันควรที่จะสงวนไว้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อ "อำเภอธานี" เป็น "อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี" ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2482 กระทรวงมหาดไทยได้สั่งให้ยุบจังหวัดสวรรคโลกเป็นจังหวัดสุราษฎร์และพร้อมกันนี้ให้เปลี่ยนชื่อ "อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี" เป็น "อำเภอเมืองสุราษฎร์"

ตราบนทุกวันนี้¹

อาคารที่ว่าการอำเภอที่สร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 2472 เป็นอาคารไม้ใช้วัสดุ
ทรวดทรงไปตามสภาพ นายนิพนธ์ ศิริบรรจง นายอำเภอคนที่ 21 ที่ได้ติดต่อขอ
งบประมาณสร้างอาคารที่ว่าการอำเภอหลังใหม่ และได้รับอนุมัติให้สร้างอาคารที่
ว่าการอำเภอในวงเงินงบประมาณ 500,000 บาท ในขณะที่เดียวกันเนื่องจากที่
ว่าการอำเภอหลังเดิมอยู่บริเวณคับแคบ ด้านเหนือติดหอประชุมจังหวัดสุราษฎร์ ด้านใต้
ติดกับสำนักทะเบียนที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ ด้านหลังติดที่ลุ่มน้ำท่วมในฤดูน้ำ จึงย้ายไป
ตั้งทางหลังของบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ ตัวอาคารปัจจุบันจึงติดริ้วบ้านพักผู้
ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ ด้านหน้าติดถนนสิงห์วัฒน์มีบริเวณกว้างขวางกว่าเดิม ทาง
ด้านหน้ามีสนามหญ้า ทางด้านทิศตะวันตกมีหอประชุม ตัวอาคารที่ว่าการอำเภอเป็น
ตึก 2 ชั้น สร้างเสร็จเมื่อเดือน ตุลาคม 2510

2.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอเมืองสุราษฎร์ เป็นอำเภอหนึ่งใน 9 อำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ ตั้งอยู่
ริมฝั่งแม่น้ำยม ตำบลธานี ทางทิศตะวันตกของศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ ห่างจาก
ศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ประมาณ 400 เมตร มีทางหลวงแผ่นดินคือถนนสิงห์วัฒน์
ผ่านหน้าที่ว่าการอำเภอเมืองสุราษฎร์ อำเภอเมืองสุราษฎร์ มีพื้นที่ 581.474
ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมฝน น้ำจะท่วมพื้นที่โดยทั่วไป ลักษณะ
พื้นที่เป็นดินทรายเหมาะแก่การทำนาและทำไร่ยาสูบ ในฤดูแล้ง อากาศค่อนข้างร้อน
จัดและแห้งแล้ง มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอศรีสาคร

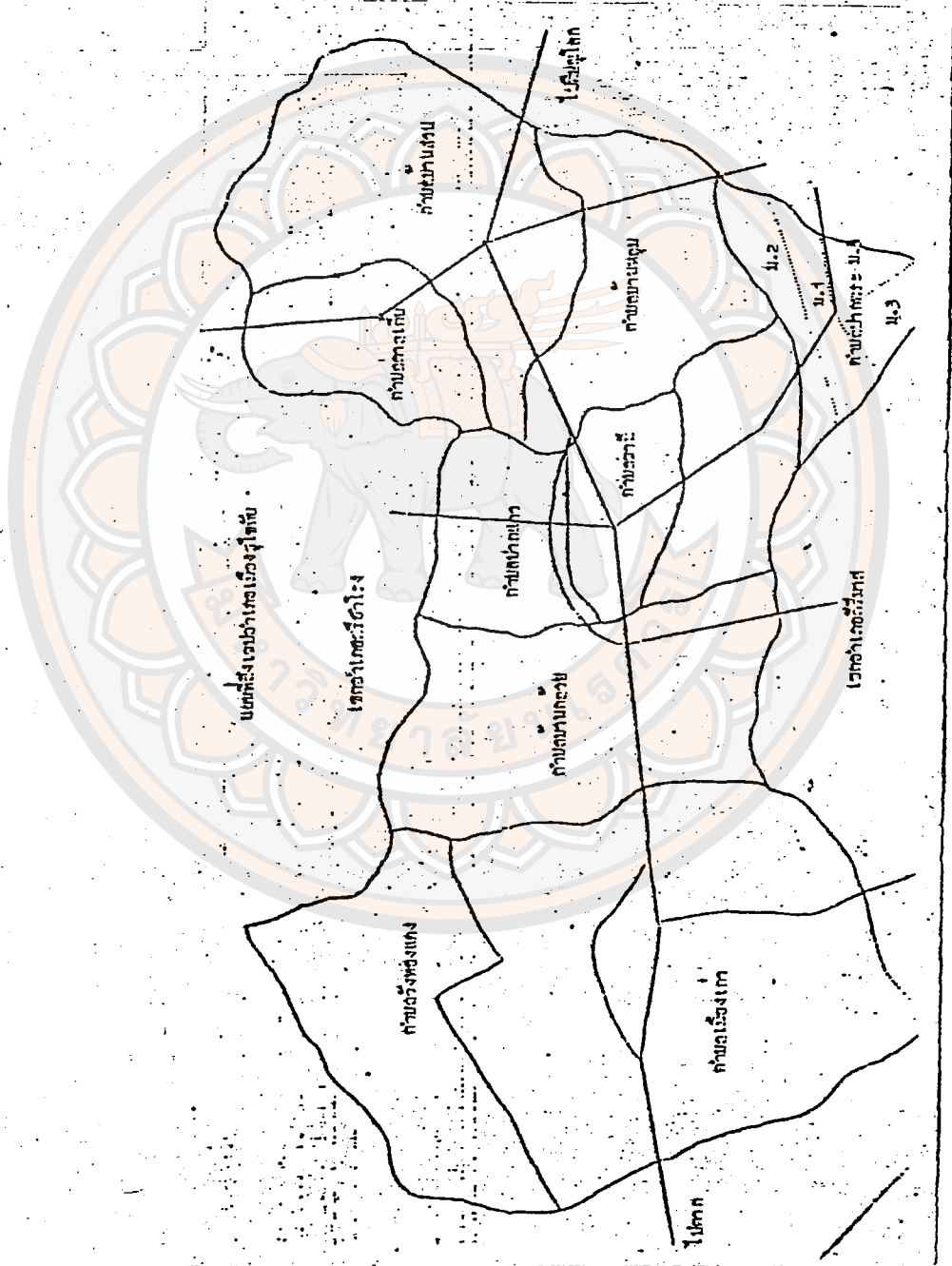
ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอคีรีมาศ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอกงไกรลาศ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านด่านลานหอย

¹สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์. ประวัติมหายาไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสุราษฎร์.

แสดงแผนที่อำเภอเมืองสุราษฎร์

ที่มา : สำนักงานอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ .

2.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

2.3.1 อาณาบริเวณที่เป็นแผ่นดิน สภาพที่ดินของอำเภอเมืองสุรขทัยเป็นดินทรายมีอินทรีย์วัตถุต่ำ การเกาะตัวของดินเป็นอย่างหลวมเมื่อฝนตกมาจะชะล้างหน้าดินไปทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ไปบ้าง

2.3.2 ภูมิภาคและลมฟ้าอากาศ ลมฟ้าอากาศในฤดูร้อนอากาศจะร้อนจัดและมักจะเกิดพายุรุนแรงอยู่เสมอ ทำให้บ้านเรือนราษฎรเสียหายเป็นประจำ ฤดูฝนฝนจะตกตั้งแต่เดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนตุลาคม บางปีเกิดฝนทิ้งช่วง ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่ทำงานเดือนคร้อน เนื่องจากขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตรกรรม ฤดูหนาวอากาศค่อนข้างหนาว และมีหมอกปกคลุมโดยทั่วไป

2.4 ประชากร

ประชากรและการตั้งถิ่นฐานอำเภอเมืองสุรขทัย มีประชากรทั้งสิ้น 118,606 คน แยกเป็นชาย 57,818 คน หญิง 60,788 คน จำนวนหลังคาเรือน 22,466 หลังคาเรือน นับว่าเป็นอำเภอที่ประชากรมากอำเภอหนึ่งในจังหวัดสุรขทัย จำนวนประชากรดังกล่าวอาศัยอยู่ในเขตเมืองและกระจัดกระจายอยู่ตามชนบททั่วไป

2.5 การปกครอง

ในปี 2535 อำเภอเมืองสุรขทัยแบ่งการปกครองออกเป็น 10 ตำบล 77 หมู่บ้าน อยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุรขทัยจำนวน 1 ตำบล คือ ตำบลธานี อีก 9 ตำบล เป็นการปกครองส่วนภูมิภาค² และมีสุขาภิบาล 2 แห่ง คือ สุขาภิบาลเมืองเก่า และสุขาภิบาลบ้านสวน ซึ่งมีจำนวนหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน และจำนวนประชากร ดังนี้

²สำนักงานอำเภอเมืองสุรขทัย .เอกสารสถิติข้อมูล อ.เมือง จ.สุรขทัย ปี 35.

- 2.5.1 ตำบลตาลเตี้ย มี 4 หมู่บ้าน 743 ครัวเรือน มีประชากร 3,516 คน
- 2.5.2 ตำบลบ้านกล้วยมี 11 หมู่บ้าน 2,479 ครัวเรือน มีประชากร 21,960 คน
- 2.5.3 ตำบลบ้านสวน มี 13 หมู่บ้าน 1,792 ครัวเรือน มีประชากร 11,481 คน
- 2.5.4 ตำบลบ้านหลุม มี 9 หมู่บ้าน 1,444 ครัวเรือน มีประชากร 6,255 คน
- 2.5.5 ตำบลปากพระ มี 4 หมู่บ้าน 588 ครัวเรือน มีประชากร 3,867 คน
- 2.5.6 ตำบลปากแคว มี 8 หมู่บ้าน 1,659 ครัวเรือน มีประชากร 6,899 คน
- 2.5.7 ตำบลเมืองเก่ามี 10 หมู่บ้าน 2,639 ครัวเรือน มีประชากร 11,817 คน
- 2.5.8 ตำบลยางซ้าย มี 11 หมู่บ้าน 1,423 ครัวเรือน มีประชากร 6,259 คน
- 2.5.9 ตำบลวังทองแดงมี 7 หมู่บ้าน 831 ครัวเรือน มีประชากร 3,602 คน

2.6 การประกอบอาชีพ

อำเภอเมืองสุโขทัย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกสิกรรม โดยมีพื้นที่ทางเกษตร
จำนวน 233,055 ไร่ แยกเป็น³

- ทำนา 223,690 ไร่
- ทำสวน 3,155 ไร่
- ทำไร่ยาสูบ 2,360 ไร่
- พืชผัก 311 ไร่
- ไม้ดอก 46 ไร่
- พืชไร่อื่น ๆ 3,493 ไร่

อำเภอเมืองสุโขทัยมีแหล่งน้ำในการทำเกษตรดังนี้ คือ

- แม่น้ำยม ไหลผ่านตั้งแต่ทิศเหนือจรดทิศใต้ ตั้งแต่ตำบลปากแคว ตำบลธานี ตำบลยางซ้าย และตำบลปากพระ
- คลองแม่รำพัน ไหลผ่านจากอำเภอบ้านด่านลานหอย ผ่านตำบลเมืองเก่า ตำบลบ้านกล้วย ตำบลปากแคว และไหลลงสู่แม่น้ำยมที่ตำบลธานี

³ ด. หน้า 2

- คลองบ้านหลุม เป็นคลองแยกจากแม่น้ำยมที่ตำบลยางซ้าย ไหลผ่านตำบลบ้านหลุม

2.7 สภาพทางเศรษฐกิจ

2.7.1 เศรษฐกิจอำเภอเมืองสุโขทัยขยายตัวเป็นผลมาจากการที่เกษตรกรรมสามารถทำรายได้อยู่ในเกณฑ์สูง เพราะราษฎรส่วนใหญ่ของอำเภอเมืองสุโขทัย (ยกเว้นตำบลธานีเป็นที่ตั้งของเทศบาล) มีอาชีพหลักในการทำนา เสร็จจากการทำนาก็มีการทำไร่ยาสูบ และปลูกพืชไร่อื่น ๆ การทำนาและการทำไร่อาศัยน้ำฝน การชลประทานมีน้อย ปีใดฝนแล้งน้ำไม่เพียงพอก็จะทำให้ผลผลิตน้อยไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย

2.7.2 การอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมในอำเภอเมืองสุโขทัย จำนวน 162 โรง โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญได้แก่ โรงสีข้าว โรงงานทำผลิตภัณฑ์คอนกรีตอัดแรง โรงหล่อดอกยาง โรงงานผลิตสุรา เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีอัตราการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและการให้บริการอย่างรวดเร็วจึงทำให้เศรษฐกิจขยายตัว มีปริมาณเงินทุนหมุนเวียนจำนวนมาก มีการลงทุนด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2.7.3 การเงินและการคลัง อำเภอเมืองสุโขทัย มีธนาคาร 9 แห่ง คือ⁴

2.7.3.1 ธนาคารออมสิน

2.7.3.2 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2.7.3.3 ธนาคารกรุงเทพ จำกัด

2.7.3.4 ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด

2.7.3.5 ธนาคารกรุงไทย จำกัด

2.7.3.6 ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด

2.7.3.7 ธนาคารกสิกรไทย จำกัด

2.7.3.8 ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด

2.7.3.9 ธนาคารทหารไทย จำกัด

2.7.4 การสาธารณูปโภค

2.7.4.1 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดสุราษฎร์ธานี รับผิดชอบในการจัดกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และจำหน่ายให้กับประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ยังคงไม่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านนาทุ่ง ตำบลบ้านกล้วย และบ้านราวต้นเกลือ หมู่ที่ 9 ตำบลเมืองเก่า

2.7.4.2 การประปาส่วนภูมิภาคจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจุดให้บริการ 3 แห่ง คือที่ทำการประปาโรงสูบน้ำ (กรองน้ำ) ตำบลปากแคว สถานีจ่ายน้ำตำบลบ้านสวนและสถานีจ่ายน้ำตำบลเมืองเก่า สามารถจ่ายน้ำภายในเขตเทศบาลสุขาภิบาล และเขตใกล้เคียงมีอัตราการกำลังผลิตของโรงกรองน้ำ จำนวน 330 ล.บ.ช.ม.

2.7.4.3 การโทรศัพท์ในปี 2535 โทรศัพท์ในเขตอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีได้ขยายแล้ว มีจำนวนทั้งหมด 2,560 เลขหมาย

2.7.4.4 การไปรษณีย์โทรเลข ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีของการสื่อสารแห่งประเทศไทย 1 แห่ง อัตราค่าส่ง 28 นาย ให้บริการด้านต่าง ๆ รวมตลอดถึงโทรศัพท์ระหว่างประเทศ เทเล็กซ์ วิทยุติดตามตัว และมีไปรษณีย์โทรเลขตำบล จำนวน 2 แห่ง คือตำบลเมืองเก่า และตำบลบ้านสวน มีอัตราค่าส่งแห่งละ 3 นาย

2.7.4.5 วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ มีสถานีวิทยุดังนี้

ก. สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 3 ส่วนหน้าจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ข. สถานีวิทยุกระจายเสียง เอฟ เอ็ม ตำบลยางซ้าย อำเภอ

เมืองสุราษฎร์ธานี

2.8 การสาธารณสุข

การบริการสาธารณสุขของทางราชการมีดังนี้^๕

1. สถานีอนามัย 14 แห่ง
2. โรงพยาบาล 1 แห่ง
3. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 46 คน
4. คลินิกเอกชน 14 แห่ง
5. คลินิกทันตแพทย์ 5 แห่ง
6. ร้านขายยา 36 ร้าน

โรคทั่ว ๆ ไป ประชาชนส่วนใหญ่ป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับทางเดินอาหาร และ ไข้หวัด ฯลฯ ประชาชนส่วนใหญ่เมื่อมีอาการไม่ดีขึ้นจึงจะไปหาหมอ มาตรฐาน การสาธารณสุขอยู่ในเกณฑ์ดีพอสมควร

2.9 การศึกษาและศาสนา

2.9.1 การศึกษา

การศึกษาในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่จัดโดยรัฐบาล คือ สำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ สำหรับอำเภอเมืองสุโขทัยมีจำนวนโรงเรียนดังนี้^๖

- ก. วิทยาลัย 4 แห่ง
- ข. โรงเรียนกรมสามัญศึกษา 5 แห่ง
- ค. โรงเรียนเทศบาล 2 แห่ง
- ง. โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา 49 แห่ง
- จ. โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน 3 แห่ง

^๕ด. หน้า 3

^๖ด. หน้า 3

นอกจากการศึกษาปกติในระบบโรงเรียนแล้วยังจัดให้มีการศึกษา
นอกโรงเรียนในหลายลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลเพื่อสนับสนุนการ
ศึกษานอกโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาใน
โรงเรียนมาก่อนหรือบุคคลที่เฝ้าหาความรู้ด้านวิสามัญ และวิชาชีพ เพื่อเป็นรากฐาน
ในการประกอบอาชีพ ดังนั้นการศึกษานอกระบบจึงเป็นสิ่งทดแทนการศึกษาและ
ส่งเสริมทักษะทางด้านวิชาชีพเพื่อพัฒนาสังคมการศึกษานอกระบบ อำเภอมีหน่วยงาน
หลายหน่วยงานให้การสนับสนุน ส่งเสริม และปฏิบัติต่อเนื่องเป็นประจำ ได้แก่
กระทรวงศึกษาธิการ การพัฒนาชุมชน สำนักงานสหกรณ์ ฯลฯ โดยจัดในรูปแบบ
โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ การจัดกลุ่มสนใจ การจัดกลุ่มอาชีพ การจัดกลุ่มและ
กิจกรรมสำหรับเยาวชน และด้านพัฒนาเด็กเล็ก ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัด
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะทางด้านวิชาชีพตามความต้องการของท้องถิ่น
นอกจากนี้มีห้องสมุดของประชาชน 1 แห่ง ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หลายหมู่บ้าน
ในทุกตำบลเพื่อเผยแพร่การศึกษาและข่าวสารแก่ประชาชน

2.9.2 ศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่ 98 % นับถือศาสนาพุทธ 1 % นับถือ
ศาสนาคริสต์ 1% นับถือศาสนาอิสลาม มีวัดจำนวน 26 วัด สำนักสงฆ์ 13 แห่ง
ศาลเจ้า 1 แห่ง

2.10 การคมนาคม

การคมนาคมระหว่างอำเภอกับจังหวัดอำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัยอยู่ห่าง
จากศาลากลางจังหวัดสุโขทัย 400 เมตร มีถนนลาดยางตลอดสาย สามารถ
ขึ้นที่ยานพาหนะติดต่อกันมาได้สะดวก ใช้เวลาประมาณ 2-5 นาที

การคมนาคมภายในอำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย มีถนนติดต่อถึงทุกตำบลและ
หมู่บ้านได้สะดวก โดยใช้ยานพาหนะต่าง ๆ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์หรือ
จักรยาน และรถประจำทาง สภาพถนนส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางและลูกรัง มีบาง
หมู่บ้านในฤดูฝนจะถูกน้ำท่วม จึงต้องใช้เรือเป็นพาหนะ เช่น บ้านหนองพยอม
บ้านจอมสังข์ ตำบลปากพระ

ทางหลวงจังหวัดมี 2 สาย คือ

- ถนนสายปากแคว-วังไม้ขอน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ระยะทาง 25 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรัง

- ถนนสายตำบลเตี้ย-บ้านหลุม ระยะทาง 6 กิโลเมตร

ทางหลวงชนบทที่สำคัญ ๆ มี

- ถนนสายวัดตาลเตี้ย-บ้านยางเอน ตำบลตาลเตี้ย ระยะทางยาว 6 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรังตลอดสาย

- ถนนสายตำบลบ้านสวน-บ้านคลองด่าน ตำบลบ้านสวน ระยะทางยาว 9 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรังตลอดสาย

นอกจากถนนดังกล่าวข้างต้นยังมี ถนน ซอย เข้าหมู่บ้านและตำบลต่าง ๆ ในเขตท้องที่อำเภอเมืองสุโขทัย อีกประมาณ 35 สาย

2.11 ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอเมืองสุโขทัย⁷

1. หลวงพิชัยมนตรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2439-พ.ศ. 2450
2. พระพิศาลคีรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2450-พ.ศ. 2453
3. รองอำมาตย์เอก หลวงพิทักษ์ภูธร ตั้งแต่ พ.ศ. 2453-พ.ศ. 2454
(จ่าง จันทรจินดา)
4. รองอำมาตย์โท ขุนไกรภักดียานุกูล ตั้งแต่ พ.ศ. 2454-พ.ศ. 2458
5. ขุนพิทักษ์ภักดี ตั้งแต่ พ.ศ. 2460-พ.ศ. 2461
6. ขุนพ่่านักนิกรราชฉวี ตั้งแต่ พ.ศ. 2461-พ.ศ. 2462
7. รองอำมาตย์โท ถ้วน ตันทัศน์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2462-พ.ศ. 2465
8. รองอำมาตย์โท ขุนนิเทศธุระกิจ ตั้งแต่ พ.ศ. 2466-พ.ศ. 2469
9. รองอำมาตย์โท ขุนวิจารณ์นิกรกิจ ตั้งแต่ พ.ศ. 2469-พ.ศ. 2471
(ไชยฮะ ประถมไทย)

⁷สำนักงานจังหวัดสุโขทัย. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสุโขทัย. หน้า 41-42

10. อำมาตย์ตรีพระศรีพลรัตน์ ตั้งแต่ พ.ศ.2471-พ.ศ.2472
(ยะพะละ เกตุเลขา)
11. รองอำมาตย์เอก หลวงนรรัตน์รักษา ตั้งแต่ พ.ศ.2474-พ.ศ.2478
(ชื่น วิจิตรเนตร)
12. รองอำมาตย์เอก หลวงวิจารณ์กรกิจตั้งแต่ พ.ศ.2479-พ.ศ.2481
(ไชยยะ ประถมไทย)
13. ขุนนรการบริรักษ์ ตั้งแต่ พ.ศ.2482-พ.ศ.2482
14. นายครอง ทินบาล ตั้งแต่ พ.ศ.2482-พ.ศ.2485
15. นายอารี นิยมสูง ตั้งแต่ พ.ศ.2486-พ.ศ.2488
16. นายแสง ชัยอาญา ตั้งแต่ พ.ศ.2488-พ.ศ.2489
17. นายพิมพ์ โสมนัส ตั้งแต่ พ.ศ.2489-พ.ศ.2490
18. ร.ต.อ.บุญช่วย ทาสุนทร ตั้งแต่ พ.ศ.2490-พ.ศ.2496
19. ร.ต.อ.สำเภา พันธุ์สุวรรณ ตั้งแต่ พ.ศ.2496-พ.ศ.2499
20. นายโกษิต สุนทรชาติ ตั้งแต่ พ.ศ.2499-พ.ศ.2504
21. นายนิพนธ์ ศิริบรรจง ตั้งแต่ พ.ศ.2504-พ.ศ.2510
22. นายสาทิศย์ อุนพานิช ตั้งแต่ พ.ศ.2510-พ.ศ.2514
23. นายยนต์ กัทธิพงษ์ ตั้งแต่ พ.ศ.2514-พ.ศ.2519
24. ร.ต.ปัญญา ศุภการ ตั้งแต่ พ.ศ.2519-พ.ศ.2523
25. นายสมพร แสงชัย ตั้งแต่ พ.ศ.2523-พ.ศ.2527
26. นายสุพร สิทธิถัน ตั้งแต่ พ.ศ.2527-ปัจจุบัน

บทที่ 3

ประวัติตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำยม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

3.1 ตำบลปากพระ

ตำบลปากพระ เหตุที่ชื่อบ้านปากพระนั้น เพราะว่า เมื่อตอนกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการขนย้ายพระพุทธรูปจากกรุงสุโขทัย โดยใส่แพลอยตามน้ำยม เพราะถนนสายสุโขทัยไปถึงกรุงเทพฯ ไม่มีในขณะที่ยกพระสองแพ ผ่านตัววัดบ้านปากพระปัจจุบัน ได้เกิดอภินิหาร คือ พระพุทธรูปที่ใส่แพมาเอ่ยปากพูดว่า กูจะไม่ไป ตั้งแต่นั้นมาชาวบ้านเรียกว่า บ้านปากพระ หรือตำบลปากพระ มีหมู่บ้านในการปกครอง 4 หมู่บ้าน มีพื้นที่ทั้งหมด 21,229 ไร่

3.1.1 อาณาเขตตำบล ตำบลปากพระตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอ และมีอาณาเขตติดต่อกับท้องที่ต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือจดตำบลยางซ้าย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ทิศใต้จดตำบลทุ่งหลวง อำเภอสี่รีมาศ จังหวัดสุโขทัย

ทิศตะวันออกจดตำบลท่าฉนวน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

ทิศตะวันตกจดตำบลยางซ้าย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

3.1.2 ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร คือ การทำเกษตรกรรม ส่วนมากทำนา 95% ทำไร่ 5%

3.1.3 การคมนาคม การติดต่อระหว่างตำบลกับอำเภอเมืองสุโขทัย มีถนนลาดยางติดต่อกับที่ว่าการอำเภอ ระยะทาง 12 กิโลเมตร และมีถนนลูกรังติดต่อกันภายในตำบล

3.1.4 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลปากพระ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านปากพระ

หมู่ที่ 2 บ้านลัดทรายมูล

หมู่ที่ 3 บ้านจอมสังข์

หมู่ที่ 4 บ้านวังขวาก

3.1.5 ประชากร ตำบลปากพระมีจำนวนประชากรทั้งหมด 4,166 คน แยกเป็นชาย 2,208 คน เป็นหญิง 2,138 คน ประชากรส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่างช่วงอายุ 18-50 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน และอาชีพของประชากรส่วนใหญ่คือ การทอผ้า และทำไร่

3.1.6 การศึกษา การศึกษาของประชาชนตำบลปากพระมีผู้จบการศึกษาภาคบังคับ และไม่ได้ศึกษาต่อ จำนวน 2,170 คน คิดเป็นร้อยละ 52.7 ของประชากรทั้งหมด จบมัธยมศึกษาตอนต้น-สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 0.43 ของประชากรทั้งหมด และที่อยู่ระหว่างการศึกษาเล่าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 473 คน คิดเป็นร้อยละ 11.35 มัธยมศึกษาตอนต้น-สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 0.81 * สรุประดับการศึกษาของประชากรตำบลปากพระยังอยู่ในระดับปานกลางคือ ไม่ต่ำและไม่สูงเกินไป

3.1.7 การสาธารณสุข ตำบลปากพระมีสถานีอนามัย 1 แห่ง ที่ชาวบ้านป่วยแล้วไปรักษากัน แต่ส่วนใหญ่แล้วถ้าเป็นไข้เล็กน้อย ๆ จะซื้อยาชุด ยาของจากร้านค้ามากินเอง แต่เมื่อเจ็บป่วยรุนแรงชาวบ้านส่วนมากสามารถไปรับการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลของรัฐ ต้องใช้เวลานานถึง 1 ชั่วโมงขึ้นไป ฉะนั้นจะเห็นว่า ตำบลปากพระนั้นยังมีการสาธารณสุขที่ต่ำเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนเท่าไร

3.1.8. หมู่บ้านตัวอย่าง

ลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึงชื่อหมู่บ้าน และวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อถือดั้งเดิม และความสืบเนื่องที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำยม ในเขตตำบลปากพระ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะได้ทำการศึกษาคณะเฉพาะบ้านปากพระ (หมู่ที่ 1) บ้านลัดทรายมูล (หมู่ที่ 2) บ้านจอมสังข์ (หมู่ที่ 3) และบ้านวังขวาก (หมู่ที่ 4)

3.1.8.1 บ้านปากพระ

ก. สภาพทั่วไป บ้านปากพระหมู่ที่ 1 ตำบลปากพระ ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบ้านลัดทรายมูล อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ทิศใต้จดบ้านจอมสังข์ หมู่ที่ 3 ทิศตะวันตกจดตำบลบ้านป้อม อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ทิศตะวันออกติดท่าฉนวน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรทำนา โดยอาศัยแหล่งน้ำจากแม่น้ำยม บ้านปากพระมีจำนวนบ้านทั้งหมด 119 หลังคาเรือน มีประชากร 612 คน แยกเป็นชาย 280 คน เป็นหญิง 332 คน มีโรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้านอย่างละ 1 แห่ง มีการคมนาคม มีถนนลาดยางจากตัวจังหวัดไปถึงหมู่บ้าน ระยะทาง 12 กิโลเมตร มีนายตำบลลี้กแก้ว เป็นกำนัน และผู้ใหญ่บ้านบ้านปากพระ อายุ 45 ปี

ข. ประวัติหมู่บ้านในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้มีการขนย้ายพระพุทธรูปจากกรุงสุโขทัย โดยใส่แพลอยตามลำน้ำยมเพราะถนนสายสุโขทัย-กรุงเทพฯ ยังไม่มี ในขณะที่น้ำพระพุทธรูปลอยน้ำมาตามแม่น้ำยม ผ่านวัดปากพระในปัจจุบันได้เกิดอภินิหาร คือ พระพุทธรูปที่ใส่แพมาเอียบากพูดว่า ภูจะไม่ไป ตั้งแต่ นั้นมาชาวบ้านปากพระเรียกแถวนี้ว่า บ้านปากพระ *

3.1.8.2 บ้านลัดทรายมูล

ก. สภาพทั่วไป บ้านลัดทรายมูล หมู่ที่ 2 ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดตำบลยางซ้าย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ทิศใต้จดบ้านปากพระ หมู่ที่ 1 ทิศตะวันออกจดตำบลบ้านหลุม อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ทิศตะวันตกจดตำบลบ้านป้อม อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบน้ำท่วมฉุฉน อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร คือทำนา โดยจะอาศัยแหล่งน้ำในการทำเกษตรกรรมจากแม่น้ำยม

*สัมภาษณ์ นายดา บัลลิ่งกแก้ว อายุ 45 ปี บ้านเลขที่ 60/1 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุโขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม

บ้านลัดมูลทราย มีจำนวนบ้านทั้งหมด 183 หลังคาเรือน มีประชากร 895 คน เป็นชาย 443 คน เป็นหญิง 452 คน มีโรงเรียนสังกัดการประถมศึกษา 1 แห่ง วัดประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง และใช้สถานีอนามัยร่วมกับบ้านปากพระ การคมนาคม มีถนนลูกรังจากอำเภอเมืองถึงหมู่บ้านลัดมูลทรายมูล เป็นระยะทาง 14 กิโลเมตร มีนายเวทย์ บุญพวง อายุ 54 ปี เป็นผู้นำหมู่บ้าน

ข. ประวัติหมู่บ้าน บ้านลัดมูลทรายมูล ตอนแรกนั้นประชากรอาศัยอยู่ตามลำน้ำยม เป็นที่สัญจรไปมา แม่น้ำส่วนนี้คดมากจึงช่วยกันขุดเป็นคลองลัดตั้งแต่นั้นมาจึงเรียกเป็น บ้านลัดมูลทรายมูล*

3.1.8.3. บ้านจอมสังข์

ก. สภาพทั่วไป บ้านจอมสังข์ หมู่ที่ 3 ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำยม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบ้านปากพระ หมู่ที่ 1 ตำบลปากพระ อำเภอเมือง จังหวัดสุรขทัยทิศใต้จดตำบลทุ่งหลวง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุรขทัย ทิศตะวันออกจดตำบลท่าฉนวน อำเภอองคราญ จังหวัดสุรขทัย ทิศตะวันตกจดตำบลทุ่งหลวง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุรขทัย ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงในฤดูฝน อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร คือ ทานา โดยอาศัยแหล่งน้ำในการทำเกษตรกรรมจากคลองสามพวง และแม่น้ำยม บ้านจอมสังข์มีจำนวนบ้านทั้งหมด 137 หลังคาเรือน มีประชากร 619 คน เป็นชาย 316 คน เป็นหญิง 303 คน มีโรงเรียนสังกัดการประถมศึกษา 2 แห่ง วัดประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง และใช้สถานีอนามัยร่วมกับตำบลปากพระหรือบ้านปากพระ การคมนาคมเดินทางโดยรถประจำทาง มีบางหมู่บ้านเดินทางลำบาก คือ หมู่บ้านหนองพยอม และหมู่บ้านบางสะพาน เพราะยังไม่มียอดถนนตัดผ่าน มีนายเพ็ง อัครข้าง อายุ 42 ปี เป็นผู้นำหมู่บ้าน

ข. ประวัติหมู่บ้านจอมสังข์ หมู่ที่ 3 ตำบลปากพระ มีประวัติของหมู่บ้านโดยคนเฒ่าคนแก่เล่าต่อกันมาว่า เมื่อก่อนนี้มีสามภรรยาคนหนึ่ง

*สัมภาษณ์ นางปราณี เจริญสุข อายุ 52 ปี บ้านเลขที่ 82 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

สามีชื่อตาสั่งข์ ส่วนภรรยาชื่อยายจอม ได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านจอมสั่งข์ในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อก่อนนั้น บ้านจอมสั่งข์ยังไม่มีชื่อเรียก ชาวบ้านโดยทั่วไปจึงเรียกว่า บ้านจอมสั่งข์ ตามชื่อสามีภรรยาที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน บุคเบิกอยู่ก่อนแล้ว จนถึงปัจจุบัน ก็ยังเรียกว่า "บ้านจอมสั่งข์"*

3.1.8.4. บ้านวังขวาง

ก. สภาพโดยทั่วไป บ้านวังขวาง หมู่ที่ 4 ตำบลปากพระ ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดตำบลบ้านหลุม อำเภอเมือง จังหวัดสุรขทัย ทิศใต้จดบ้านจอมสั่งข์ หมู่ที่ 3 ทิศตะวันออกจด ตำบลท่าฉนวน อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุรขทัย ทิศตะวันตกจดบ้านปากพระ หมู่ที่ 1 ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมในฤดูฝน อาชีพส่วนใหญ่ของ ประชากร คือทำนา บ้านวังขวาง มีจำนวนบ้านทั้งหมด 114 หลังคาเรือน มี ประชากร 576 คน เป็นชาย 282 คน เป็นหญิง 294 คน มีโรงเรียนสังกัดการ ประถมศึกษา 1 แห่ง ใช้วัดและสถานีอนามัยร่วมกับบ้านปากพระ การคมนาคมมี ถนนลาดยางจากอำเภอเมืองเข้าไปถึงหมู่บ้านวังขวาง เป็นระยะทาง 12 กิโลเมตร มีนายเพลิน ผู้บุตร อายุ 41 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ข. ประวัติหมู่บ้าน บ้านวังขวางมีแม่น้ำยมไหลผ่าน และ แม่น้ำตรงบ้านวังขวางคดงอมาก คือเป็นวัง การสัญจรไปมาทางน้ำยากมาก เหมือนกับดักขวางไว้ไม่ว่าจะมีแพ หรือเรือส่งมาก็พัง ทาให้เรียกว่า "บ้านวังขวาง"***

*สัมภาษณ์ นายจอน เรืองเดช อายุ 41 ปี บ้านเลขที่ 61/1 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางสร้อย ยอดเลิศ อายุ 57 ปี บ้านเลขที่ 106 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

3.2 ตำบลยางซ้าย

ตำบลยางซ้าย ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเมืองสุรขทัย ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 11 หมู่บ้าน มีระยะทางห่างจากตัวอำเภอเมืองสุรขทัย 7 กิโลเมตร

3.2.1 อาณาเขตตำบล ทิศเหนือจดตำบลธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุรขทัย ทิศใต้จดตำบลปากพระ อำเภอเมือง จังหวัดสุรขทัย ทิศตะวันออกจดตำบลบ้านหลุม อำเภอเมือง จังหวัดสุรขทัย ทิศตะวันตกจดตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุรขทัย

3.2.2 สภาพภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงานฤดูฝน และมีแม่น้ำยมไหลผ่าน อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร คือ ทานา และทำไร่ถั่วเหลือง มีแหล่งน้ำบนพื้นดิน คือแม่น้ำยม คลองห้วยสาย คลองขวัญ คลองบางพลับ และหนองนกยาง

3.2.3 การคมนาคม มีถนนลาดยาง 1 สาย ติดต่อระหว่างอำเภอเมืองกับตำบลยางซ้าย มีถนนลูกรังอีก 1 สาย

3.2.4 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลยางซ้ายแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้านดังนี้

3.2.4.1 บ้านยางซ้าย

3.2.4.2 บ้านบางหวาน

3.2.4.3 บ้านกระขงค์

3.2.4.4 บ้านหรรษา

3.2.4.5 บ้านวังรพี

3.2.4.6 บ้านวังขวัญ

3.2.4.7 บ้านบางกระบาน

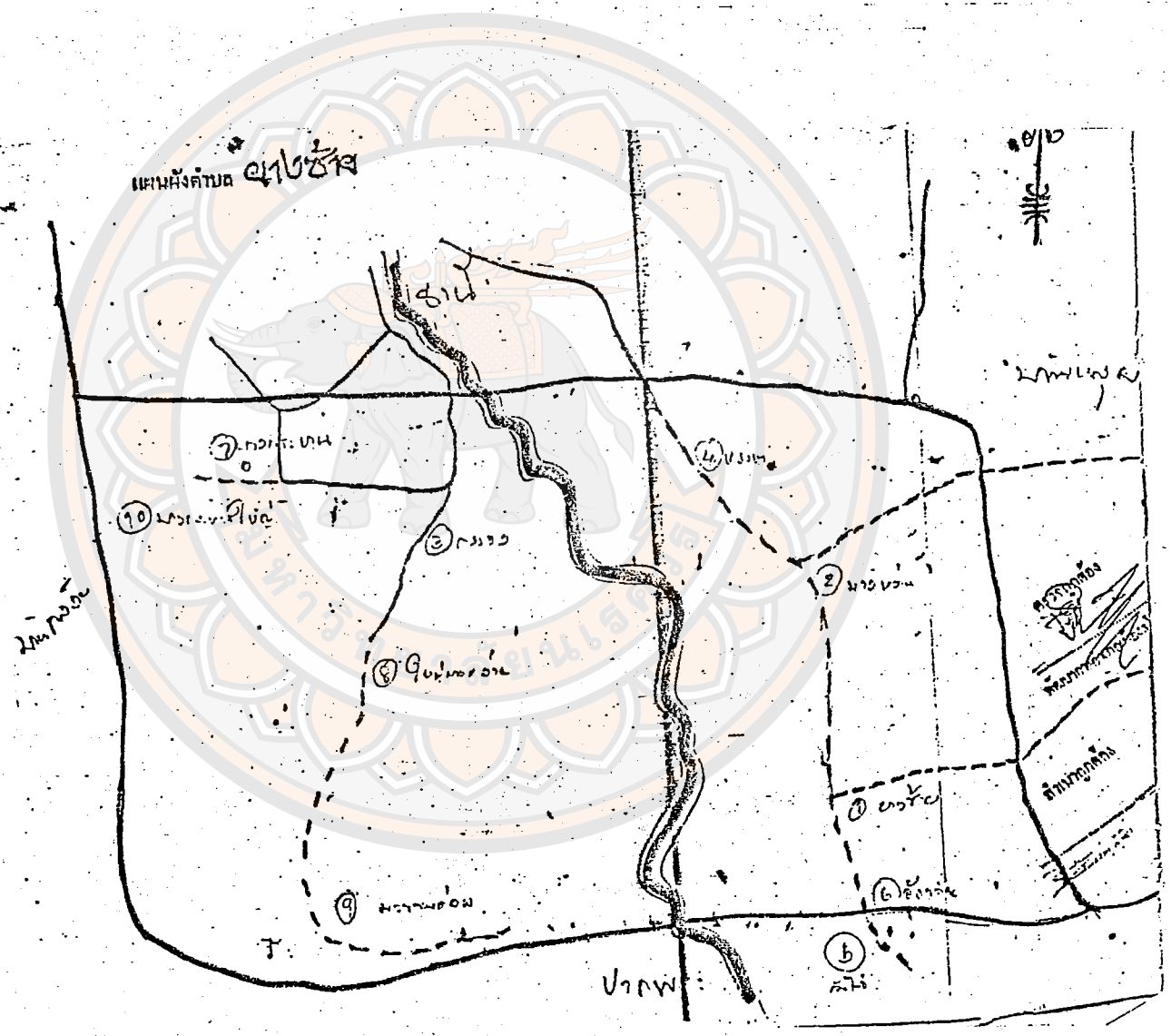
3.2.4.8 บ้านใหม่บางหวาน

3.2.4.9 บ้านมะขามค่อม

3.2.4.10 บ้านบางกระบานใหญ่

3.2.4.11 บ้านยางซ้ายสามัคคี

แสดงแผนที่ตำบลยางซ้าย

3.2.5 ประชากร ตำบลยางซ้ายมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 9,703 คน แยกเป็นชาย 4,669 คน เป็นหญิง 5,034 คน จำนวนครัวเรือน 1,555 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 14-45 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน ทำให้ตำบลยางซ้ายมีแรงงานจำนวนเพียงพอ แต่จะเกิดการว่างงานในฤดูแล้ง และการอพยพไปทำงานยังต่างจังหวัด และกรุงเทพฯ บางส่วน

3.2.6 การศึกษา การศึกษาของประชากรตำบลยางซ้าย มีประชากรที่จบการศึกษาภาคบังคับไม่ได้เรียนต่อจำนวน 5,538 คน คิดเป็นร้อยละ 57 ของประชากรทั้งหมด จบมัธยมศึกษาตอนต้น-จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือสูงกว่า 645 คน คิดเป็นร้อยละ 6.6 ของประชากรทั้งหมด กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 862 คน คิดเป็นร้อยละ 27.2 ของประชากรทั้งหมด จะเห็นว่าระดับการศึกษาของประชากรตำบลยางซ้าย อยู่ในระดับค่อนข้างดี

3.2.7 การสาธารณสุข ตำบลยางซ้ายมีสถานอนามัยอยู่ 1 แห่ง ครอบคลุมอยู่ที่บ้านยางซ้าย ตำบลยางซ้าย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชาวบ้านส่วนใหญ่ถ้าไม่สบายแล้ว จะไปรักษาตามคลินิก หรือไม่ก็ไปซื้อยากินเองกินบรรเทาอาการไข้กันเอง

3.2.8. หมู่บ้านต่าง ๆ

ลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึงชื่อหมู่บ้าน และประวัติหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำยมในเขตตำบลยางซ้าย ซึ่งการศึกษาคั้งนี้จะได้ทำการศึกษาคณะเฉพาะบ้านยางซ้าย (หมู่ที่ 1) บ้านบางหว้าน (หมู่ที่ 2) บ้านหรรษา (หมู่ที่ 4) และบ้านแหลมบางหว้าน (หมู่ที่ 8)

3.2.8.1 บ้านยางซ้าย

ก. สภาพทั่วไป บ้านยางซ้าย หมู่ที่ 1 ตำบลยางซ้าย ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบ้านบางหว้าน หมู่ที่ 2 ทิศใต้จดบ้านวังขวัญ หมู่ที่ 6 ทิศตะวันออกจดตำบลบ้านหลุม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทิศตะวันตกจดบ้านมะขามค่อมหมู่ที่ 9 ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และทำไร่ถั่วเหลือง อาศัยแหล่งน้ำที่สำคัญทางธรรมชาติคือ แม่น้ำยม บ้านยางซ้ายมีจำนวนบ้านทั้งหมด 354 หลังคาเรือน มีประชากร 1,849 คน เป็นชาย 909 คน เป็นหญิง 940 คน มีโรง

เรียนสังกัดการประถมศึกษา 1 แห่ง วัด 1 แห่ง การคมนาคมมีถนนลาดยางจากตัว
อำเภอเมืองสุรขทัยไปถึงหมู่บ้านเป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร มีนายประทีป อินน้อย
อายุ 43 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ข. ประวัติหมู่บ้าน บ้านยางซ้าย หมู่ที่ 1 ตำบลยางซ้าย
เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ มีมานานพร้อมกับจังหวัดสุรขทัย ไม่ได้แยกมาจากตำบลใด ซึ่ง
เมื่อก่อนนั้นถ้าจะไปหมู่บ้านนั้น ทางซ้ายมือจะมีต้นยางมากมาย ฉะนั้น จึงเรียกว่า
หมู่บ้านยางซ้าย*

3.2.8.2.บ้านบางหว่าน

ก. สภาพทั่วไป บ้านบางหว่านหมู่ที่ 2 ตำบลยางซ้าย ตั้ง
อยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบ้านหรรษาหมู่ที่
4 ทิศใต้จดบ้านยางซ้ายหมู่ที่ 1 ทิศตะวันออกจดตำบลบ้านหลุม อำเภอเมือง จังหวัด
สุรขทัย ทิศตะวันตกจดบ้านหม้อบางหว่าน และแม่น้ำยม ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่
ราบลุ่ม อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร คือทำนา และทำไร่ยาสูบ การเกษตรส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนและแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือ แม่น้ำยม บ้านบางหว่านมีจำ
นวนบ้านทั้งหมด 206 หลังคาเรือน มีประชากร 524 คน เป็นชาย 250 คน เป็น
หญิง 274 คน มีโรงเรียนสังกัดการประถมศึกษา 1 แห่ง วัด 1 แห่ง
การคมนาคมมีถนนลาดยางจากตัวอำเภอเมืองสุรขทัยไปถึงหมู่บ้าน เป็นระยะทาง 5
กิโลเมตร มีนางสมจิตร ทรัพย์สุวรรณ อายุ 34 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ข. ประวัติหมู่บ้าน หมู่บ้านบางหว่านหมู่ที่ 2 ตำบลยางซ้าย
เป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดกับแม่น้ำยม แล้วมีชาวบ้านไปตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยตามลำนํ้ายมมาก
มายจึงเรียกว่าบาง และเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อหมู่บ้าน จึงเติมชื่อ หวาน ต่อท้าย
ต่อมาก็เพี้ยนเป็นหว่าน เพื่อความคล้องจอง และเรียกง่ายยิ่งขึ้น จึงเรียก "บาง
หว่าน" เรื่อยมา**

*สัมภาษณ์ นางพนม เอ็นชู อายุ 30 ปี บ้านเลขที่ 163 หมู่ที่ 11 ต.
ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นายตุน มิ่งเทศน์ อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 169 หมู่ที่ 11
ต.ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

3.2.8.3. บ้านहरธา

ก. สภาพทั่วไป บ้านहरธาหมู่ที่ 4 ตำบลยางซ้าย ตั้งอยู่
ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดตำบลธานี อำเภอเมือง
จังหวัดสุรขทัย ทิศใต้จดบ้านบางหวานหมู่ที่ 2 ทิศตะวันออกจดตำบลบ้านหลุม อำเภอ
เมือง จังหวัดสุรขทัย ทิศตะวันตกจดแม่น้ำยมและบ้านกระซงค์หมู่ที่ 3 ลักษณะ
ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ มีอาชีพทำนา และ
ทำสวนผัก ไร่อยาสัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติคือ แม่น้ำยม และหนองนกยาง บ้าน
हरธา มีจำนวนบ้านทั้งหมด 312 หลังคาเรือน มีประชากร 1,714 คน แยกเป็น
ชาย 812 คน เป็นหญิง 902 คน มีโรงเรียนสังกัดการประถมศึกษา 1 แห่ง ใช้
สถานีอนามัยร่วมกับตำบลยางซ้าย การคมนาคมมีถนนลาดยางจากอำเภอเมืองเข้า
ไปถึงหมู่บ้านहरธาเป็นระยะทาง 2 กิโลเมตร มีนายบุญธรรม ศรีสมบัติ อายุ 41
ปี เป็นผู้ว่าหมู่บ้าน

ข. ประวัติหมู่บ้าน หมู่บ้านที่ 4 เป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านช่วย
กันตั้งชื่อให้เป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน และคนที่อาศัยอยู่ จึงตั้งชื่อว่าบ้านहरธา ซึ่ง
หมายถึง ความสุข สนุกสนาน ตลอดไป ซึ่งการตั้งชื่อ บ้านहरธา นั้นชาวบ้านเชื่อว่า
หมู่บ้านที่ตนเองอาศัยอยู่นั้นจะได้ไม่มีทุกข์ มีแต่ความสุข*

3.2.8.4. บ้านใหม่บางหวาน

ก. สภาพทั่วไป บ้านใหม่บางหวานหมู่ที่ 8 ตำบลยางซ้าย
ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำยม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบ้านกระซงค์หมู่ที่
3 ทิศใต้จดบ้านมะขามค่อมหมู่ที่ 9 ทิศตะวันออกจดแม่น้ำยม ทิศตะวันตกจดบ้านกล้วย
ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุรขทัย ลักษณะภูมิประเทศ
เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และทำไร่
ถั่วลิสง ไร่อยาสัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติ คือ แม่น้ำยม และคลองบางพลับ บ้าน

*สัมภาษณ์ นายจันทร์ เพ็อกสงค์ อายุ 38 ปี บ้านเลขที่ 168/1 หมู่ที่
11 ต.ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

าหม่บางหวานมีจำนวนประชากร 660 คน แยกเป็นชาย 317 คน เป็นหญิง 343 คน และมีจำนวนบ้านทั้งหมด 151 หลังคาเรือน ใช้สถานื่อนามัย วัด รุ่งเรียนร่วมกับตำบลยางซ้าย มีนายวงศ์ลอยมณี อายุ 47 ปี เป็นผู้นำหมู่บ้าน

ข. ประวัติหมู่บ้าน บ้านาหม่บางหวาน เป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาจากหมู่บ้านบางหวานอีกทีหนึ่ง จึงเรียกว่าเป็นบ้านาหม่ เพื่อมาให้ชื่อซ้ำหมู่บ้านบางหวานเดิม*

3.3 ตำบลปากแคว

ตำบลปากแคว ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 8 หมู่บ้าน ซึ่งตำบลปากแควนั้นเป็นตำบลหนึ่งในจำนวน 10 ตำบล ของอำเภอเมืองสุราษฎร์ ที่ได้ก่อตั้งมาเป็นเวลาช้านาน โดยชาวบ้านส่วนใหญจะเป็นคนพื้นเพเดิม

3.3.1 อาณาเขตของตำบล ทิศเหนือจดตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุราษฎร์ ทิศใต้จดตำบลธานี และตำบลบ้านสวน ทิศตะวันออกจดตำบลตาลเตี้ย ทิศตะวันตกจดตำบลบ้านกล้วย

3.3.2 สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มน้ำขัง มีแม่น้ำยมไหลผ่านกลางพื้นที่ตำบล ประชากรมีอาชีพทำนาและทำไร่ยาสูบ

3.3.3 การคมนาคม ติดต่ออันเขตตำบลปากแควได้สะดวกสบายไม่ว่าจะเป็นการติดต่อระหว่างหมู่บ้านและตำบลอื่น ๆ รวมทั้งการติดต่อระหว่างที่ทำการอำเภอก็นับว่ามีความสะดวกสบายอย่างมาก มีถนนสายทางหลวงแผ่นดินสายสุราษฎร์-สวรรคโลก รวม 2 สาย ทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก ซึ่งมีระยะทางห่างจากตัวอำเภอเมืองสุราษฎร์ 5 กิโลเมตร

*สัมภาษณ์ นางกุน นิ่มเพ็ง อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 167 หมู่ที่ 11 ต. ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

3.3.4 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลปากแคว แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้านดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านวังหิน
- หมู่ที่ 2 บ้านปากแคว
- หมู่ที่ 3 บ้านบางคลอง
- หมู่ที่ 4 บ้านปากแคว
- หมู่ที่ 5 บ้านท่าพระ
- หมู่ที่ 6 บ้านบางคลอง
- หมู่ที่ 7 บ้านบางสง
- หมู่ที่ 8 บ้านบางคลอง

3.3.5 ประชากร ตำบลปากแควมีจำนวนบ้านทั้งหมด 1,324 หลังคาเรือน มีประชากร 5,947 คน แยกเป็นชาย 2,863 คน เป็นหญิง 3,084 คน ประชากรส่วนใหญ่อายุอยู่ในช่วง 14-50 ปี ซึ่งจะเห็นว่าส่วนใหญ่อายุเป็นวัยแรงงาน ฉะนั้นตำบลปากแควจะมีแรงงานที่เพียงพอต่อการจ้างงาน และในฤดูแล้งนั้นส่วนใหญ่อายุประชาชนจะไม่ว่างงาน เหมือนตำบลอื่น เพราะว่ามีในฤดูแล้ง จะมีการทำไร่ยาสูบกันมาก และต้องใช้แรงงานมาก จึงไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นไปหางานทำที่อื่น

3.3.6 การศึกษา ของประชากร ตำบลปากแควมีผู้จบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่ได้เรียนต่อหรือศึกษาต่อ จำนวน 5,013 คน คิดเป็น 84.2% ของประชากรทั้งหมด จบมัธยมศึกษาตอนต้น-สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 521 คน คิดเป็น 8.7% ของประชากรทั้งหมด และที่กำลังศึกษาเล่าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 727 คน คิดเป็น 12.2% ของประชากรทั้งหมด และที่กำลังทางการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น-สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 247 คน คิดเป็น 4.1% ของประชากรทั้งหมด โดยสรุปแล้วการศึกษาของประชากรตำบลปากแควนั้นยังอยู่ในระดับปานกลาง

3.3.7 การสาธารณสุข เนื่องจากสภาพของการคมนาคมที่สะดวกสบายตลอดจนขนาดของตำบลไม่กว้างใหญ่เกินไปและอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอโดยเฉลี่ยเพียง 5 กิโลเมตร ดังนั้นการติดต่อเพื่อขอรับบริการด้านสุขภาพและอนามัยของประ

ชาชนจึงเป็นไปอย่างทั่วถึง และโดยการติดต่อรับบริการจากโรงพยาบาลสุรขทัย และนอกจากนี้ยังมีสถานีอนามัยตำบลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลให้คำแนะนำและให้บริการขั้นพื้นฐานจำนวน 1 แห่ง

3.3.8. หมู่บ้านต่าง ๆ

3.3.8.1 บ้านวังหิน

ก. สภาพโดยทั่วไป บ้านวังหินหมู่ที่ 1 ตำบลปากแควตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำยมมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบ้านบางสงหมู่ที่ 7 ทิศใต้จดตำบลธานี ทิศตะวันออกจดแม่น้ำยม ทิศตะวันตกจดตำบลบ้านกล้วย ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเป็นที่ราบลุ่ม อาชีพส่วนใหญ่คือ ทานา และทำไร่ยาสูบ การเกษตรส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนและแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือแม่น้ำยม บ้านวังหิน มีจำนวนบ้านทั้งหมด 158 หลังคาเรือน มีประชากร 764 คน แยกเป็นชาย 362 คน เป็นหญิง 402 คน มีโรงเรียนสังกัดการประถมศึกษา 1 แห่ง มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขให้บริการ การคมนาคมมีถนนลาดยางเข้าถึงหมู่บ้านเป็นระยะทาง 2 กิโลเมตร มีนายกมล เนียมน่วม เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ข. ประวัติหมู่บ้าน บ้านวังหินหมู่ที่ 1 ตรงหมู่บ้านนี้มีแม่น้ำยมไหลผ่านแล้วตรงหมู่บ้านวังหินนี้แม่น้ำจะมีลักษณะเป็นวังคือ น้ำจะลึกมาก และวังนี้จะมีหินมากซึ่งแตกต่างจากส่วนอื่นที่มีแต่ทราย ชาวบ้านจึงเรียกเป็นชื่อหมู่บ้านวังหินตลอดจนทุกวันนี้*

3.3.8.2. บ้านปากแคว

ก. สภาพโดยทั่วไป บ้านปากแควหมู่ที่ 2 ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบ้านท่าพระหมู่ที่ 5 ทิศใต้จดบ้านปากแควหมู่ที่ 4 ทิศตะวันออกจดตำบลบ้านสวน ทิศตะวันตกจดแม่น้ำยม ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม อาชีพส่วนใหญ่คือ ทานา และทำไร่ยาสูบ ไร่ออาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือแม่น้ำยม คลองตาเล็กและคลองปากแคว บ้านปากแควหมู่ที่ 2 มีจำนวนบ้านทั้งหมด 135 หลังคาเรือน มีประชากร 675 คน แยกเป็นชาย 295 คน เป็นหญิง 356 คน มีโรงเรียนสังกัดการประถมศึกษา 1 แห่ง มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขให้บริการ การคมนาคมมีถนนลาดยาง 5 กิโลเมตรตัดผ่านหมู่บ้านนี้ มีนาย จาลอง จันทนจินดา เป็น

ผู้ใหญ่วัย

ข. ประวัติหมู่บ้าน บ้านปากแควนั้นมีแม่น้ำยมไหลผ่านบ้านปากแควหมู่ที่ 2 และบริเวณนี้น้ำจะไหลเชี่ยวมาก ชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านปากแควพร้อมกับตั้ง เป็นชื่อตำบลปากแควด้วย*

3.3.8.3. บ้านท่าพระ

ก. สภาพโดยทั่วไป บ้านท่าพระหมู่ที่ 5 ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยม มีอาณาเขตติดต่อกับทิศเหนือจดบ้านบางคลองหมู่ที่ 8 ทิศใต้จดบ้านปากแควหมู่ที่ 2 ทิศตะวันตกจดแม่น้ำยม ทิศตะวันออกจดตำบลบ้านสวน ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม อาชีพส่วนใหญ่ คือทำนาและทำไร่ยาสูบ ไรศยอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือแม่น้ำยม คลองท่าพระ และคลองยายเสม บ้านท่าพระมีจำนวนบ้านทั้งหมด 74 หลังคาเรือน มีประชากร 381 คน แยกเป็นชาย 172 คน เป็นหญิง 381 คน มีโรงเรียนสังกัดการประถมศึกษา 1 แห่ง สถานีอนามัย 1 แห่ง การคมนาคม หมู่บ้านท่าพระมีถนนจรดวิถีถ่องตัดผ่านหมู่บ้านไปจนถึงตัวอำเภอเป็นระยะทาง 6 กิโลเมตร จากบ้านท่าพระ-อำเภอเมืองสุรขทัย มีนายบุญนาค เกษมสารานุก เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ข. ประวัติหมู่บ้าน บ้านท่าพระอยู่ติดแม่น้ำยม สาเหตุที่ได้ชื่อว่าบ้านท่าพระนั้นเพราะว่าเมื่อก่อนนี้มีพระพุทธรูปลอยตามน้ำมาจนถึงบ้านท่าพระในปัจจุบัน พระพุทธรูปก็ติดอยู่ที่หน้าชาวบ้านก็นิมนต์มาไว้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน และชาวบ้านก็เรียกหมู่บ้านตัวเองว่าบ้านท่าพระตลอดจนทุกวันนี้**

*สัมภาษณ์ นางเสริฐ นิยมน่วม อายุ 74 ปี บ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 1 ต.ปากแคว อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นายบุญมี นิยมน่วม อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 1 ต.ปากแคว อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2536

3.3.8.4 บ้านบางคลอง

ก. สภาพรอยทั่วไป บ้านบางคลองหมู่ที่ 6 ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำยม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดตำบลเตว็ด อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ทิศใต้จดบ้านบางสงหมู่ที่ 7 ทิศตะวันออกจดแม่น้ำยม ทิศตะวันตกจดตำบลบ้านกล้วย ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร คือทำนา และทำไร่ยาสูบ ภัยอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือแม่น้ำยม และคลองบางคลอง บ้านบางคลองหมู่ที่ 6 มีจำนวนบ้านทั้งหมด 130 หลังคาเรือน มีประชากร 496 คน แยกเป็นชาย 247 คน เป็นหญิง 249 คน มีโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนประถม อย่างละ 1 แห่ง ใช้สถานีอนามัยร่วมกับตำบลการคมนาคมมีถนนลาดยางตัดผ่านหมู่บ้านเป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร มีนายเบรียงปานชัย เป็นผู้นำหมู่บ้าน

ข. ประวัติหมู่บ้าน บ้านบางคลองนี้จะมีคลองที่แยกออกมาจากแม่น้ำยมแล้วก็มีชาวบ้านไปตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยตาม 2 ฝั่งคลองมากมาย ซึ่งเมื่อก่อนนี้เรียกว่า บาง แล้วต่อมาเรียกว่าบ้านบางคลอง และยังมีชาวบ้านตั้งชื่อคลองที่แยกเข้าหมู่บ้านด้วยว่า บางคลอง และปัจจุบันนี้ก็ยังคงเรียกว่าบ้านบางคลองอยู่*

*สัมภาษณ์ นายบุญสุทธิ นิยมน่วม อายุ 30 ปี บ้านเลขที่ 31/1 หมู่ที่ 1 ต.ปากแคว อ.เมือง จ.สุโขทัย เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2536

วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ในการศึกษาเกี่ยวกับประเพณีของคนในหมู่บ้านที่ตั้งอยู่สองริมฝั่งแม่น้ำยม อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ครั้งนี้ผู้กระทำการศึกษาได้กำหนดรูปแบบประเพณีของหมู่บ้านออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันดังนี้

1. ประเพณีของครอบครัว ได้แก่ การขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน การบวชลูกหลาน การรโกนจุก และการทำศพ

2. ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ ได้แก่ การลงแขก การท้าวขี้ผึ้ง สลากภัทรงานสารท

3. ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งกาย

4. ประเพณีเกี่ยวกับภาษา

5. ประเพณีเกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ ซึ่งเป็นประเพณีส่วนรวมมักจะกระทำกัน เทศกาลต่าง ๆ

6. ความเชื่อต่าง ๆ ส่วนในด้านวัฒนธรรมที่เป็นความเชื่อของคนในหมู่บ้าน ผู้ทำการศึกษาได้ กำหนดรูปแบบความเชื่อของหมู่บ้านออกเป็น 4 ประเภทด้วยกันดังนี้

6.1. ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำครอบครัว ได้แก่ การตั้งศาลพระภูมิ การบั้งควาน การสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น

6.2. ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ เช่น ความเชื่อเรื่องรอกกลาง

6.3. ความเชื่อเกี่ยวกับคาถาอาคม เช่น คาถาป้องกันตัว คาถารักษาโรคภัย เป็นต้น

6.4. ความเชื่ออื่น ๆ เช่น เชื่อเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษ

รูปแบบและการปฏิบัติวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อโดยทั่วไปของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ 2 ฝั่งแม่น้ำยม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

4.1 ประเพณีทั่วไป

4.1.1 ประเพณีครอบครัว

4.1.1.1. ประเพณีการทำบุญขึ้นบ้านใหม่

การปลูกเรือนหรือยกบ้านของคนไทย ตั้งแต่สมัยโบราณ มาถือกันว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะบ้านเป็นที่เกิด ที่อยู่อาศัย และที่ตายของสมาชิก ในครอบครัว จนมีคำสุภาษิต หรือคำพังเพยบทหนึ่งกล่าวว่า "ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ผูกอยู่ตามใจผู้นอน" หรือ "ปลูกเรือนผิด คิดจนเรือนทลาย" ดังนั้นจึงให้ความสำคัญ ในเรื่องเหล่านี้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตุงธงยาม ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างล้วน แต่เป็นมงคลทั้งสิ้น และต้องเป็นไปตามตำราฤกษ์ยาม เช่น ฤกษ์วัน เวลา ที่จะ ทำการตัดไม้โดยระบู้ที่ตัดได้เฉพาะเดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสาม เดือนสี่ เท่านั้น นอกจากนี้แล้วห้ามตัดเพราะเป็นเดือนที่ไม้บวม หากตัดมาปลูกบ้านแล้วก็อาจจะ เป็น อับมงคล ลักษณะหนึ่งก็คือ ฤกษ์ยามปลูกบ้านแล้วก็จะอาจจะเป็น เดือนหก เดือนเก้า เดือนสิบสอง และเดือนอ้าย สำหรับวัน คือ วันจันทร์ พุธ และ พฤหัสบดี

สำหรับการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อของชาวบ้าน ที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำยมานเขตอำเภอเมืองสุรขทัย พบว่าการปลูกบ้านหรือยกบ้าน และพิธีการขึ้นบ้านใหม่ ได้ถือปฏิบัติกันมาช้านาน แม้กระทั่งในปัจจุบัน โดยมีลักษณะ รูปแบบที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การยกบ้าน หรือปลูกบ้านก็จะมีกำหนดเลือกฤกษ์ กันตามตำราที่จะทำการยกเสาเอก เสาขวัญ โดยกำหนดให้มีเครื่องบูชาเสาเอก เสาขวัญ ดังนี้ บายศรี ผ้าแดง ผ้าขาว หน่อกล้วย หน่ออ้อย มีพวงเงิน ข้าวตอก ดอกไม้ รูปเทียน ในการกระทำพิธีดังกล่าว เจ้าของบ้านจะขอแรงชาวบ้านมาช่วยกัน พอได้เวลาอันเป็นมงคลก็จะทำการยกเสาเอก เสาขวัญ หมอพิธีพรมน้ำมนต์ที่เสา เอกเสาขวัญ รวมทั้งเสาทุกต้นที่วางเรียงไว้ เจิมเสาเอกโดยรอบคอบของตัว รอดเอาพวงเงินพวงทองคล้องปลายเสา ต่อจากนั้นก็มีพิธีทำขวัญแล้วเอายันต์ปิดหัวเสา พอได้ฤกษ์ หมอพิธีลั่นฆ้องชัยให้ชาวบ้านช่วยกันรัว 3 ลา และยกเสาเอก เสาขวัญ ลงหลุม พยายามตั้งเสาให้ตรง ส่วนเสาต้นอื่นก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน แล้วจากนั้นเวลา

ต่อมา ชาวบ้านก็จะช่วยกันยกบ้านเรือนปลูกบ้านจนกระทั่งเสร็จเรียบร้อย ซึ่งงานสมัยก่อน การที่ชาวบ้านมาช่วยกันเรียกว่า "เอาแรง" แต่ในปัจจุบันอาจจะเป็นการจ้างหรือ วาน โดยเจ้าของบ้านต้องประกอบอาหารเลี้ยงงานแต่ละวัน

เมื่อปลูกบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้วสำหรับหมู่บ้านที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำยมของอำเภอเมืองสุรขทัย ซึ่งได้แก่ ตำบลปากแคว ตำบลยางซ้าย ตำบลปากพระ นั้นจะมีพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่เพื่อขับไล่สิ่งที่เป็นอัปมงคลออกจากบ้านไปให้หมด เพื่อให้คนในบ้านอยู่อย่างมีความสุข ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน พิธีจะทำให้เสร็จภายใน 1 วัน คือ ตอนเช้านิมนต์พระมาฉันเช้าจนวน 9 รูป เมื่อเลี้ยงพระแล้วก็จะนิมนต์พระให้ประพรหมน้ำมนต์ภายในบ้าน มีการเจิมประตูห้องนอน และห้องต่าง ๆ เมื่อเสร็จจากพิธีทางพระแล้วจะเป็นพิธีของชาวบ้าน คือไม่เกี่ยวกับสงฆ์ เจ้าของบ้านก็จะจัดเตรียมข้าวของที่จะนำไปอยู่บ้านใหม่ ของที่เตรียมเอาไว้นั้นจะต้องเอาไปไว้ที่อื่นก่อน และจะให้ผู้เฒ่าผู้แก่ 1 คนก็ได้ที่ช่างพูด ช่างเจรจา มานั่งมานอนเป็นเจ้าของบ้าน แล้วกล่าวเชิญให้เจ้าของบ้านเข้ามาอยู่อาศัยเป็นอันเสร็จพิธี*

4.1.1.2. ประเพณีการแต่งงาน

การแต่งงานเป็นพิธีกรรมที่ทำให้ชายหญิง เป็นสามีภรรยา กันตามจารีตประเพณี และตามครรลองของวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละชุมชน หมายถึง คนเราจะเปลี่ยนจากสถานภาพหนึ่งไปสู่อีกสถานภาพหนึ่ง คนจากคนโสดไปเป็นคนมีครอบครัว วิถีชีวิตก็จะเปลี่ยนไปสู่วิถีใหม่ สำหรับรูปแบบและการปฏิบัติตามประเพณี เกี่ยวกับการแต่งงานของหมู่บ้านซึ่งอยู่สองฝั่งแม่น้ำยมในเขตอำเภอเมืองสุรขทัย จะมีลักษณะเหมือนกันทั้ง 3 ตำบล คือ ตำบลยางซ้าย ตำบลปากพระ ตำบลปากแคว ซึ่งรูปแบบและประเพณีการปฏิบัติเกี่ยวกับการแต่งงานของหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำยมของอำเภอเมืองสุรขทัย มักจะมีรูปแบบประเพณีที่เราสามารถพบเห็นโดยทั่ว ๆ

*สัมภาษณ์ นางสร้อย ยอดเลิศ อายุ 57 ปี บ้านเลขที่ 106 หมู่ 1 ต.ปากพระ จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

ไป กล่าวคือ เมื่อชายหญิงรักกัน ฝ่ายชายก็จะให้ผู้ใหญ่จัดการสู่ขอให้ ต่อพ่อแม่ฝ่ายหญิง ว่าจะส่งเต้าแก่ ซึ่งเป็นบุคคลที่เคารพนับถือในท้องถิ่นไปทาบทามฝ่ายหญิงว่าจะตกลงแต่งงานแบบคลุมถุงชน หรือ จะเป็นแบบฝ่ายชายหญิงเลือกคู่กันเอง วิธีการแต่งงานแบบคลุมถุงชนแบบในสมัยก่อน มักจะไม่พบเห็นเพราะในสมัยก่อนพ่อแม่ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะยึดหลักในการ "ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ผูกคู่ตามใจผู้นอน" เมื่อเต้าแก่ไปทาบทามสู่ขอ ก็จะตกลงเงื่อนไขเกี่ยวกับสินสอดทองหมั้น กำหนดวัน เวลา สถานที่พิธีหมั้น และพิธีแต่งงาน และก่อนจะถึงกำหนดวันพิธีแต่งงานก็เป็นระยะเตรียมงานต่าง ๆ เช่น ส่งบัตรเชิญไปยังญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ รวมทั้งญาติสนิทมิตรสหายเพื่อมาร่วมงานพิธีตามกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่ได้ระบุไว้ ซึ่งกำหนดวันแต่งงานก็ต้องดูฤกษ์ดูยาม ดูวัน วันที่ถือเป็นสิริมงคล ได้แก่ วันจันทร์ กับวันศุกร์ สมัยก่อนนิยมวันศุกร์มาก เพราะเชื่อว่าจะเกิดความสุข หรือสุขสบาย ส่วนวันจันทร์เชื่อว่า แสงของดวงจันทร์เป็นแสงอันเป็นตา ในเวลากลางคืน ซึ่งเป็นลักษณะของความสุขเช่นกัน สำหรับเดือนที่นิยมแต่งงาน คือเดือนคู่ เพราะมีความหมายเช่นเดียวกับชีวิตคู่ของชายหญิง หากแต่งงานในเดือนนี้อาจจะเป็นอัปมงคล เกิดความแตกแยก หรือตายจากกัน ก่อนวันแต่งงาน 1 วันเรียกว่า วันสุกดิบ ทางบ้านฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมข้าวของอาหารการกินสำหรับเลี้ยงผู้มาร่วมงาน เมื่อถึงวันแต่งงาน ฝ่ายชายจะแห่ขันหมากพร้อมด้วยเครื่องขันหมาก ดังนี้ ต้นกล้วย 1 คู่ ต้นอ้อย 1 คู่ ขันเงินขันทองหรือขันสินสอด มีเกียบหรือโรตกร 4 ใบ ขนมหันหมากเป็นขนมอะไรก็ได้ให้มีให้ครบ 25 คู่ ขนมห่มแดงห่มขาว 4 ลูก ไข่ 2 ตัว ขนมหีบมือนาง 8 อัน ข้าวเหนียวแดง 1 คู่ ขนมหุ้น 8 หิ้ว หมู 2 ชวง (1 ชวงเท่ากับ 1ฝ่ามือ) ผ้าห่มสีแดงและสีขาว นำไปยังบ้านเจ้าสาว อดยอก ขบวนขันหมากอย่างเอิกเกริกมีการตีตีสตีเป่า เมื่อไปถึงบ้านเจ้าสาวจะมีการกินประตูดตามประเพณี อดยอกตามประเพณีจะเอาสร้อยทองผูกต่อกันกินประตูดเอาไว้ หรือเรียกกันว่าประตูดเงิน ประตูดทอง ซึ่งก่อนจะผ่านแต่ละประตูดเจ้าบ่าวจะต้องจ่ายเงินให้แต่ละประตูด ต่อจากนั้น เมื่อขึ้นบ้านแล้วก็จะมีการเชิญขันหมากตลอดจนมีการมอบสินสอดให้แก่พ่อแม่ฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงจะเลี้ยงให้แก่ผู้มาร่วมงาน สำหรับพิธีรดน้ำสังข์นั้น ก็จะกระทำกันต่อมา อาจจะเป็นตอนพระฉันข้าว หรือตอนบ่ายก็แล้วแต่ความ

เหมาะสม ญาตินผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจะให้ศีล ให้พรกันตามธรรมเนียม ส่วนการส่งตัวคู่บ่าวสาวนั้นกระทำกัน แล้วแต่สะดวกหรือตามฤกษ์ที่ได้กำหนดไว้เป็น อันเสร็จพิธี*

4.1.13. การบวช

การบวชเป็นประเพณี เป็นพิธีกรรมที่เปลี่ยนแปลง สถานภาพทางสังคมของผู้ชายจากคฤหัสถ์เป็นสมณะเพศ โดยกำหนดอายุอย่างต่ำ 20 ปีบริบูรณ์ นับเป็นการเริ่มต้นวัยผู้ใหญ่ ซึ่งมีความรู้สึกรับผิดชอบโดยเต็มที่ และสามารถเข้าใจหลักพุทธธรรมได้เป็นอย่างดี ส่วนใหญ่ก็นิยมบวชในเดือนสี่, ห้า, และหก

สำหรับประเพณีการบวชของชาวบ้าน โดยเฉพาะในกรณี ศึกษาหมู่บ้านที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำยม ในเขตอำเภอเมืองสุรขทัย มีลักษณะที่คล้ายคลึง กันหากจะกล่าวโดยภาพรวมหากบ้านใดจะบวชลูกหลานก็จะต้องเลือกกำหนดวันบวช ให้เป็นไปตามฤกษ์ยาม ต่อจากนั้นผู้ที่บวชจะต้องไปอยู่วัดเสียก่อน ในสมัยก่อน อาจจะต้องไปอยู่วัดเป็นเดือนเพื่อไปศึกษาเกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติของพระ ท่อง สวดมนต์ คาถาของอุปัชฌา หรือที่เรียกว่า "คาขานนาค" จนสามารถท่องได้อย่างแม่นยำ แต่หากในปัจจุบันกิจกรรมดังกล่าวอาจไม่พบเห็น เนื่องจากความจำเป็นทางด้าน การประกอบอาชีพ โดยอาจจะไปอยู่วัดเพียง 3 วันหรือ 7 วัน หรือไม่ต้องไปอยู่เลย ก็ได้ เมื่อถึงวันบวชรดยก่อนหน้า 1 วัน ทางเจ้าภาพจะมีการเตรียมของหรือที่ เรียกว่า วันสุกดิบ โดยมีเพื่อนบ้านต่างๆ มาช่วยกันจัดเตรียมข้าวของสำหรับ เตรียมการในพิธีบวชรวมทั้งการปรุงอาหารเลี้ยงผู้ที่มาร่วมงานในพิธีในวันบวช และ พอถึงช่วงบ่ายของวันสุกดิบก็จะมีการรอกนม นวด เครา คั่วของผู้ที่จะบวช โดยนิยม ให้พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ขลิบผมเสียก่อน แล้วจึงให้ช่างรอกนพร้อมกับทำการอาบน้ำนาค ทา

*สัมภาษณ์ นางส้มแป้น ทรัพย์แจ้ง อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 68/1 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จังหวัดสุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

ของหอมบ้างพอสมควร ต่อจากนั้นจะให้หน้าคนงูขาวหม่นขาว แล้วแห่หน้าจากที่วัดนั้น มาที่บ้านเจ้าภาพจัดงาน เพื่อทำพิธีทำขวัญนาคโดยหมอทำขวัญ ซึ่งจะมีพิธีบายศรี ถูขวัญเพื่อให้นาคสำนึกในบุญคุณของพ่อแม่ ให้ทราบถึงอันสงส์ของการบวช ในวันรุ่งขึ้นก็จะเป็นการประกอบพิธีอุปสมบท โดยการแห่หน้าไปวัดและเมื่อไปถึงโบสถ์ก็จะน่านาคเวียนขวารอบโบสถ์ 3 รอบ เพื่อแสดงถึงความเคารพต่อสถานที่ ส่วนนาคนิยมให้ถือดอกไม้ธูปเทียนและประนมมือไปตลอดเวลา เมื่อนาคเข้าโบสถ์แล้วก็จะกระทำพิธีบวชเป็นพระ ซึ่งเป็นสังฆกรรมอันหนึ่งงานศาสนา หลังจากบวชเป็นพระเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการกลับมาฉลองพระบาทที่บ้านในตอนสาย โดยการนิมนต์พระทั้งหมดรวมทั้งพระบวชใหม่ด้วย มาฉันภัตตาหารเช้า หรือที่เรียกว่าทานุญเลี้ยงพระเช้า จึงเป็นอันเสร็จพิธีอุปสมบททั้งหมด พระที่บวชส่วนใหญ่นิยมก่อนจะอยู่ในเพศบรรพชิตอย่างน้อย 1 พรรษาขึ้นไป แต่ปัจจุบันระยะเวลาจำพรรษาของพระบวชใหม่ขึ้นอยู่กับความจำเป็นในด้านหน้าที่การงานประกอบอาชีพ รวมทั้งวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปจากเดิม สำหรับพระที่สึกแล้ว เรียกว่า "ทิด" หมายถึง "ผู้รู้" หรือ "บัณฑิต"*

4.1.1.4. การทำศพ

สำหรับประเพณีการทำศพก็เช่นกัน ชาวบ้านของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำยมเขตอำเภอเมืองสุรขทัย ก็จะมีการปฏิบัติที่ใหม่แตกต่างกัน กล่าวคือ เมื่อมีคนตายก็จะนำศพไปเพื่อประกอบพิธีกรรมได้ที่บ้านโดยก่อนที่จะนำศพมาใส่โลงก็จะมีการอาบน้ำศพ ใส่เสื้อผ้าที่ดีที่สุด ประนมมือที่อก มีดอกไม้ธูปเทียนถือพนมไว้ โดยใช้ด้ายสายสิญจ์มัดแล้วเอาศพใส่ไว้ในโลง มีตะเกียงดวงเล็ก ๆ หรือที่เรียกว่า "ไต้" จุดไว้จนกระทั่งเอาศพออกจากบ้าน ในตอนกลางคืนจะมีการสวดอภิธรรม โดยนิมนต์พระมา 4 รูป เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยปกติเจ้าภาพจะเก็บศพไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมประมาณ 3 วัน บางรายหากญาติ

*สัมภาษณ์ นายดา บัลลังค์แก้ว อายุ 48 ปี ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

อยู่ไกล หรือมีฐานะดีก็อาจจะเก็บศพไว้หลายวันเพื่อรอให้ญาติมาพร้อมหน้าพร้อมตากัน หลังจากครบกำหนดแล้วก็จะทำการเผาหรือที่เรียกว่าฌาปนกิจ เมื่อศพถึงป่าช้า หรือ ฌาปนสถาน ก็จะมีการสวดและทอดผ้าบังสุกุล ภายเมื่อถึงเวลาเผาศพก็จะมีพระเป็นผู้จุดไฟเผา ก่อน ต่อมาก็เป็นญาติหรือแขกหรือ เมื่อเผาได้ 1-3 วัน ก็จะมีการเก็บอัฐิ หรือกระดูกมาทำบุญ นิมนต์พระมาสวดทำน้ำมนต์ เจ้าภาพจะกำหนดการทำบุญ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย แล้วแต่กำหนดเช่น ทำบุญ 7 วัน 100 วัน เป็นต้น เป็นอันเสร็จพิธี*

4.1.1.5. การรอกนจุก

สำหรับการรอกนจุกนั้น ชาวบ้านของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำยมเขตอำเภอเมืองสุรขทัย ที่ได้มีการรอกนจุกนั้นมี 2 ตำบล คือ ตำบลยางซ้าย และตำบลปากพระ ก่อนที่จะมีพิธีรอกนจุกนั้น พ่อแม่ของเด็กที่มีอายุครบ 12 ปีนั้น จะไปเดินบอกรบุญ หรือการไปเชิญญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ รวมทั้งญาติสนิทมิตรสหาย มาให้มาร่วมงาน และก่อนวันทำพิธีรอกนจุกนั้นที่เรียกว่าวันสุกดิบ ก็จะมีการเตรียมข้าวของที่จะใช้ทำพิธีรอกนจุก และช่วยกันจัดเตรียมอาหารการกินไว้สำหรับเลี้ยงแขก หรือที่มาร่วมพิธีด้วย ในวันรุ่งขึ้นนั้นจะนิมนต์พระมา 9 รูป มายันรัต มีการใส่บาตร ทำบุญ เด็กที่จะรอก จะให้พระรอกน้ำให้ พอรอกนจุกเสร็จเรียบร้อยแล้วก็เป็นอันเสร็จพิธี**

4.1.2 ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ

4.1.2.1. การลงแขกคานา

ประเพณีการลงแขกคานานี้มีมาแต่โบราณแล้ว คือ

*สัมภาษณ์ นางสาว พวงเงิน อายุ 48 ปี บ้านเลขที่ 209/3 หมู่ที่ 6 ต.ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางสุข เพ็อกสงค์ อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 168 หมู่ที่ 11 ต.ยางซ้าย อ.เมือง จังหวัดสุรขทัย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

เมื่อถึงฤดูหนาว พวกชาวบ้านก็จะช่วยกันไปคานาที่บ้านใดบ้านหนึ่ง ซึ่งกำลังคานาอยู่ ไรดยไม่คิดค่าตอบแทน แต่เจ้าของบ้านจะต้องทำอาหารมาเลี้ยงพวกที่มาช่วยลงแขก และเมื่อถึงวันคานาของคนที่เคยมาช่วยคานา ฝ่ายที่เคยถูกช่วยก็จะมาช่วยคานาด้วย เป็นการแลกเปลี่ยนแรงงาน ปัจจุบันนี้เรียกว่า "การเอาแรง"*

4.1.2.2. การลงแขกเกี่ยวข้าว

ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวก็มีวิธีการเช่นเดียวกันกับการลงแขกคานา เหมือนกันทุกอย่างเพียงแต่เปลี่ยนจากคานามาช่วยกันเกี่ยวข้าวเท่านั้น

4.1.2.3. ประเพณีการทำขวัญข้าว

การทำขวัญข้าวมี 2 แบบ คือ ทำขวัญท้อง และการรับขวัญเข้ายุ้ง

ก. การทำขวัญท้อง

ของที่ต้องเตรียม คือ ชะลอม ประกอบด้วย ข้าวต้ม กระจยาสารท ขนมหวาน ส้ม หมาก 1 คา ยา 1 มวน แป้งหอม น้ำมันหอม น้ำมันตะไคร้เอาที่วัดใกล้บ้าน ด้ายขาว ด้ายแดง รูปเทียน 3 ดอก ไม้จืดไฟ 1 ก่อง จากนั้นก็กล่าวคำว่า "แม่รพสพ พ่อรพศรี แม่จันที แม่จันทา แม่สร้อยสุวรรณ แม่จันทร์สุดา วันนีวันดี ศรีสัน พระยาวัน ลูกจะมานับมิ่งขวัญ มาเกิดแม่มา แม่แพ้ท้องอยากรับประทานของเปรี้ยว ของหวานเชิญแม่มารับประทานเกิดแม่มา" ว่าจบแล้วคู่ร้อง 3 ครั้ง แล้วก็นำน้ำมันตะไคร้ไปประพรมต้นข้าวให้ทั่วทุกฝืนนา เป็นอันเสร็จพิธี

ข. การรับขวัญเข้ายุ้ง

สิ่งของประกอบพิธีมี กระจบุง 2 ลูก ผ้าขาวม้า ไม้คั้นเหลา 1 อัน มีข้าวเหนียวหนึ่งปั้นเป็นวัว คาค ๒๕ คันแอก (ที่คล้องคอวัว บังคับให้วัวเดินไปตามที่เราต้องการ) หอย ภู ปลา หมาก 1 คา ยา 1 มวน เมื่อได้ของครบแล้วก็เริ่มพิธีโดยหอบกระจบุงไปที่นาแล้วรับขวัญข้าวมาที่ยุ้ง พอมาถึงยุ้งก็นำ

*สัมภาษณ์ นางสร้อย ยอดเลิศ อายุ 57 ปี บ้านเลขที่ 106 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

ของที่อยู่หนานั้น เอาไปไว้วันยัง แล้วมีไม้กวาดไว้สำหรับกวาดข้าว 1 อัน พอเสร็จพิธี ให้ทิ้งไม้กวาดไว้วันยังข้าวเลยไม่ต้องเอาออกมา เป็นอันเสร็จพิธี*

4.1.2.4. สลากภัทร

การทำบุญสลากภัทรนับเป็นประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้าน รวมทั้งชาวไทยพุทธที่ได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน การทำบุญสลากภัทรของชาวบ้านสองฝั่งแม่น้ำยม ในเขตอำเภอเมืองสุรขทัย จะกระทำกันประมาณเดือน 8 เนื่องจากชาวบ้านว่างจากภารกิจการทำงานประกอบกับช่วงฤดูนี้ผลไม้ออกผลหลาย ๆ ชนิด เช่น มะม่วง ส้มโอ ขนุน ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีสลากภัทรข้าวหลามด้วย การสลากภัทรนั้นทางวัดจะกำหนดวันสลากภัทรและแจ้งให้ชาวบ้านทราบเพื่อเตรียมจัดข้าวของอาหารคาวหวาน ตามแต่ศรัทธา และฐานะ จัดใส่ลงในตระกร้าพอถึงวันสลากภัทร ชาวบ้านก็จะนำสิ่งของอาหารคาวหวานไปวัด ต่อจากนั้นก็ทำการจับสลาก ในขณะที่เดียวกันพระสงฆ์ก็จะมารับทานสลากที่ได้จับได้หมายเลขนั้น ๆ พร้อมกับสวดให้พรแก่ชาวบ้าน และอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นอันเสร็จพิธี**

4.1.2.5. พิธีสารทไทย

วันสารทไทยตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ชาวบ้านจะนำอาหารพร้อมทั้งกระยาสารทและกล้วยไข่ไปตักบาตรที่วัด ปัจจุบันมักจะซื้อมากกว่าทำเอง กระยาสารท คือข้าวเม่า ข้าวตอก ถั่วงา และมะพร้าว กวนกับน้ำตาลให้เหนียวเกาะติดกันเป็นปึก ชาวบ้านจะนำกระยาสารทจัดแบ่งเป็นส่วน ๆ แล้วเอาใบตองหรือพลาสติกห่อ ทางวัดจะนำบาตรมาตั้งเรียงเป็นแถวในศาลา ชาวบ้านก็จะนำกระยาสารทไปใส่พร้อมข้าว เมื่อตักบาตรเสร็จก็กรวดน้ำอุทิศให้แก่

*สัมภาษณ์ นางม้วย เล็กทุ่ง อายุ 51 ปี บ้านเลขที่ 58 หมู่ที่ 11 ต.ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางปราณี เจริญสุข อายุ 52 ปี บ้านเลขที่ 82 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ถือกันว่าถ้าไม่ได้ทำบุญตักบาตรกระยาสารท ปู ยา ตา ยาย จะได้รับความเดือดร้อน อด ๆ ยาก ๆ ส่วนพระสงฆ์เมื่อฉันอาหารเสร็จก็ฉันกระยาสารทเป็นของหวาน ฝ่ายชาวบ้านเมื่อตักบาตรเสร็จก็แจกจ่ายกระยาสารทของตนให้เพื่อนบ้านเป็นการแลกเปลี่ยน*

4.1.3 ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งกาย

การแต่งกายของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานีปัจจุบันมักจะแต่งตัวตามแบบสากล คือ ชายนุ่งกางเกง สวมเสื้อเชิ้ต เสื้อยืดหญิงนุ่งกระโปรง หรือกางเกงธรรมดา เสื้อเชิ้ตก็ตามสมัยนิยม แต่ในชนบทหญิงจะนุ่งผ้าถุง สวมเสื้อธรรมดา ชายนุ่งกางเกงธรรมดาซึ่งมักจะเป็นชุดที่ใช้ในการทำงานหาเลี้ยงชีพ จึงแต่งแบบง่าย ๆ **

4.1.4 ประเพณีเกี่ยวกับภาษา

ภาษาที่ใช้พูดกันของประชาชนส่วนใหญ่นับบ้านสองฝั่งแม่น้ำยมานเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นภาษากลางที่พูดทั่ว ๆ ไป แต่ก็มีสำเนียงเพี้ยนไปบ้าง คือเป็นภาษาพ้อขุน คำพูดคำจาก็เป็นภาษาท้องถิ่นเก่า ๆ เช่นใช้คำว่า "กู" "มึง" แต่โดยรวม ๆ แล้วก็ใช้ภาษากลางในการติดต่อกัน***

4.1.5 ประเพณีเกี่ยวกับสังคมอื่น ๆ ซึ่งเป็นประเพณีส่วนรวมมักจะกระทำกัน เทศกาลต่าง ๆ ได้แก่

*สัมภาษณ์ นางจาเนียร อินวัฒนา อายุ 57 ปี บ้านเลขที่ 5/1 หมู่ที่ 11 ต.ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางแดงไทย แฉ้มวงศ์ อายุ 48 ปี บ้านเลขที่ 16/2 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

***สัมภาษณ์ นายเปลว คำสัตย์ อายุ 44 ปี บ้านเลขที่ 79/1 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

4.1.5.1. วันสงกรานต์

วันสงกรานต์จะมี 3 วัน คือ เริ่มวันที่ 13 เมษายน วันแรกคือวันที่ 13 เมษายน เป็นวันมหาสงกรานต์ วันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยมาแต่โบราณแต่ต่อมาเปลี่ยนเป็นวันที่ 1 มกราคม แต่ประชาชนก็ยังยึดถือว่าวันสงกรานต์มีความสำคัญ ก่อนถึงวันสงกรานต์ชาวบ้านก็จะเตรียมอาหารคาวหวาน สำหรับทำบุญตักบาตรในวันที่ 13 เมษายน และในวันสุดท้ายของวันสงกรานต์ก็ไปทำบุญกันอีก เสร็จแล้วมีการฟังเทศน์ และบังสกุลงกระตูกของบรรพบุรุษ เสร็จแล้วจึงกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว จากนั้นในตอนบ่าย ก็จะมีการสร้างพระพุทธรูป สร้างน้ำพระสงฆ์ ซึ่งจะขาดไม่ได้ มีการรดน้ำบิดา-มารดา ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ น้ำที่จะใช้รดเป็นน้ำสะอาดผสมด้วยน้ำหอมหรือจะใช้น้ำอบไทย พอเสร็จจากการสร้างพระแล้ว ก็จะมีการละเล่นต่าง ๆ เพราะงานสงกรานต์ คือ งานรื่นเริงประจำปี ไรดยมีมหรสพต่าง ๆ เพื่อความรื่นเริงหรือมีการปล่อยนก ปล่อยปลา ตกกลางคืนอาจจะมีการฉลองเป็นการส่งท้ายวันสงกรานต์*

4.1.5.2. ประเพณีลอยกระทง

วันลอยกระทง คือ วันเพ็ญเดือน 12 หรือวันขึ้น 15 ค่ำ ชาวบ้านจะทำกระทง บักรูปเทียนแล้วจุดไฟปล่อยให้ลอยน้ำไป อาจจะมีเงินใส่ ดอกไม้ หมาย 1 ค่ำ ใสลงไปด้วย กระทงจะทำขนาดเล็กหรือใหญ่ก็ได้ สมัยก่อนจะใช้น้ำตองเย็บ แต่ปัจจุบันนิยมกระดาษสีเป็นรูปดอกบัวบาน ชาวบ้านจะนำกระทงไปที่ทำน้ำที่น้ำกำลังเจิ่ง เมื่อถึงทำน้ำก็จะจุดรูปเทียนที่กระทงแล้วปล่อยให้กระทงลอยไป บางคนก็ยกมือไหว้ กล่าวในลาขอเบา ๆ หรือนึกอยู่ในใจขอขมาลาโทษแม่คงคา ลงท้ายขอพรจากแม่คงคาให้ตนมีความสุข ความเจริญ แล้วก็เฝ้ามองจนกระทั่งกระทงลอยลับตาไปจึงกลับบ้าน**

*สัมภาษณ์ นางสุกัญญา ทายา อายุ 32 ปี บ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางเพยาว์ กลัดเนินกลุ่ม อายุ 44 ปี บ้านเลขที่ 74/2 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

4.1.5.3. วันมาฆบูชา

วันมาฆบูชาตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 นอกจากปีใดมีเดือน 8 สองหน จึงเลื่อนไปเป็นวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 4 วันนี้เป็นวันสำคัญทางศาสนาวันหนึ่ง เพราะเป็นวันที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรมประทานต่อชาวโลก และพระสงฆ์สาวกรวม 1,250 รูป ได้มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย เพื่อเฝ้าพระพุทธเจ้า พระสงฆ์เหล่านี้พระพุทธเจ้าเป็นผู้บวชาให้ทั้งหมดและเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น ธรรมที่พระพุทธองค์แสดง คือ โอวาทปาติโมกข์

ก่อนถึงวันมาฆบูชา ชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนจะช่วยกันจัดเตรียมข้าวของ เครื่องไทยทาน เช่น ขนม สิ่งจากรับพระภิกษุสงฆ์ และดอกไม้ธูปเทียน พอถึงวันรุ่งขึ้น ตอนเช้าชาวบ้านจะนำของที่เตรียมไว้ไปวัดใส่บาตร ถวายไทยทาน แล้วรับศีลฟังธรรม เป็นเสร็จพิธีในตอนเช้า พอตอนกลางคืนมีการเวียนเทียนรอบที่ 1 ให้ระลึกถึงพระพุทธคุณ รอบที่ 2 พระธรรมคุณ และรอบที่ 3 พระสงฆ์คุณ เสร็จแล้วมีการฟังเทศน์ก็เป็นอันเสร็จพิธีสำหรับวันมาฆบูชา*

4.1.5.4. วันวิสาขบูชา

วันวิสาขบูชา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 หรือที่เรียกว่าวันเพ็ญเดือน 6 ถ้าปีใดมีเดือน 8 สองหน ก็ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญทางศาสนา 3 ประการ คือตรงกับวันประสูติ วันตรัสรู้ และวันปรินิพพานของพระพุทธเจ้า นับเป็นวันแรกของพระพุทธเจ้า เพราะเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนทั้งโลกร่วมกันทำการสักการะพระองค์

พิธีการวันวิสาขบูชา นั้น ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับวันมาฆบูชาทุกอย่าง ตอนเช้ามีการทำบุญตักบาตร รับศีล ฟังเทศน์ฟังธรรม ตอนค่ำชาวบ้านก็นำดอกไม้ธูปเทียนไปเวียนเทียน พระสงฆ์เดินนำหน้าเวียนขวารอบรอบสัต์ วิหาร

*สัมภาษณ์ นางกุน นิมเพ็ง อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 167 หมู่ที่ 11 ต.ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

3รอบ เป็นอันเสร็จพิธี*

4.1.5.5. วันอาสาฬหบูชา

วันอาสาฬหบูชาตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 หรือก่อนวันเข้าพรรษา 1 วัน เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา หรือทรงแสดงธรรมเป็นครั้งแรก ธรรมที่แสดงเรียก ธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร หลังจากตรัสรู้แล้ว ได้ทรงแสดงธรรมแก่พราหมณ์ 5 คน พราหมณ์ทั้ง 5 ออกบวชตามพระองค์ ภายมีภคทัตถุญะ เป็นพระสงฆ์องค์แรกที่พระพุทธเจ้าได้ประทานอุปสมบทให้ วันอาสาฬหบูชาจึงเป็นวันเกิดพระรัตนตรัยด้วย คือมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างพร้อมเพรียง

วันอาสาฬหบูชาเป็นวันก่อนเข้าพรรษานอนตอนเช้า ชาวบ้านจะไปทำบุญที่วัด มีการฟังเทศน์ และรับศีลจากพระภิกษุสงฆ์ที่เตรียมไปที่วัด ก็จะมีทั้งอาหารคาว อาหารหวาน รวมทั้งผลไม้ด้วย มีดอกไม้รูปเทียนไปกราบพระ การปฏิบัติประเพณีก็เหมือนกับวันมาฆบูชา และวันวิสาขบูชา**

4.1.5.6. วันเข้าพรรษา

วันเข้าพรรษา มีกำหนด 3 เดือน คือเริ่มตั้งแต่ แรม 1 ค่ำเดือน 8 จนถึงกลางเดือน 11 เป็นระยะเวลาที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้พระสงฆ์อยู่จำพรรษา ณ ที่ใดที่หนึ่ง เพราะเป็นฤดูฝน ซึ่งเป็นฤดูที่ชาวนาที่กำลังไถ หว่าน ตานา ในสมัยที่พระพุทธองค์ยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่ พระสงฆ์เที่ยวไประหว่างเมืองและได้ไปเหยียบย่ำข้าวที่ชาวนาปลูกไว้ทำให้ข้าวเสียหาย พระองค์จึงทรงบัญญัติเป็นพระวินัยว่า เมื่อถึงฤดูฝนให้ภิกษุจำพรรษา คือ ประจําที่ในวัดหรือในที่แห่งเดียว ตลอดเวลา 3 เดือน ตามระยะเวลา นั้น เรียกว่าวันเข้าพรรษา

เมื่อถึงวันเข้าพรรษา ชาวพุทธทั้งหลายจะพากันไปใส่บาตร รับศีลตอนกลางคืนมีการถวายเทียนเข้าพรรษา ก่อนจะถึงวันหรือเวลาถวาย

*สัมภาษณ์ นายตุน มั่งเทศน์ อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 169 หมู่ที่ 11 ต. ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางพนม อินธุ อายุ 30 ปี บ้านเลขที่ 163 หมู่ที่ 11 ต.ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

เทียนมักจะมีการแห่เทียนพรรษาไปตามหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีการถวายพิเศษ เฉพาะวันเข้าพรรษาอีกอย่างหนึ่ง คือผ้าอาบน้ำฝน สำหรับพระสงฆ์ สามเณรที่จำพรรษา วันเข้าพรรษานั้นนอกจากจะได้ทำบุญแล้ว บางคนก็อธิษฐานว่า จะรักษาอุโบสถศีลตลอดพรรษา บางคนก็จะขอวันเต็มสุราตลอดพรรษา*

4.1.5.7. วันออกพรรษา

วันแรกของการออกพรรษา คือ วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 การออกพรรษา คือการที่พระออกจากการอยู่ประจำในฤดูฝน เพราะในระหว่างเข้าพรรษา พระ ท่านต้องอยู่ประจำที่ไม่ไปค้างแรมที่อื่น เรียกว่า "จำพรรษา" เมื่อครบ 3 เดือนแล้วท่านก็จาริกไปค้างแรมที่อื่นได้ เรียกว่า "ออกพรรษา" วันออกพรรษานี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "วันบวาราณา" ในวันนั้น พระพุทธเจ้าทรง ตักเตือน ซึ่งเป็นเรื่องของพระที่ทำบวาราณาต่อกันตามอาวุโส

ในวันออกพรรษานี้ชาวบ้านจะมีการหุงข้าว ต้มแกง ทำข้าวต้มลูกโยน หรือข้าวต้มมัด เพื่อนำไปทำบุญที่เรียกว่า "ตักบาตรเทโว" มีการบำเพ็ญกุศล คือ การทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรม ตามวัดนอกจากนี้ ก็มีการกุศลประจำปี เนื่องด้วยการออกพรรษา คือการทอดกฐิน**

4.1.5.8. การทอดกฐิน

ชาวบ้านรอดยทั่วไประถือกันว่า การทำบุญทอดกฐินจะได้กุศล มากผู้ที่ทอดกฐินจะไปทำการจองกฐินกับเจ้าอาวาส มีการกำหนดวัน เวลา ที่จะถวายสงฆ์หน้า เมื่อใกล้กำหนดวันทอดกฐิน ก็เตรียมจัดหาซื้อไตรจีวร 3 ชุด ชุดใหญ่ เป็นผ้ากฐินอีก 2 ชุด สำหรับถวายพระที่สวดอุทิศกฐิน นอกจากนี้ ก็จัดหาของบริวาร

*สัมภาษณ์ นางสุรินทร์ นิมเพ็ง อายุ 36 ปี บ้านเลขที่ 77 หมู่ที่ 11 ต.ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางออย เล็กทุ่ง อายุ 34 ปี บ้านเลขที่ 163/2 หมู่ที่ 11 ต.ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

กฐิน คือปัจจัย 4 ได้แก่ เงินถวายพระ เครื่องนุ่งห่มสำหรับพระภิกษุ สามเณร อาหารคาวที่เห็น ของแห้ง ยาต่าง ๆ เครื่องครัว เครื่องนอน สำหรับวัดที่เป็น เจ้าของกฐิน ซึ่งจะได้รับกฐินนั้น เจ้าอาวาสก็จะบอกกรรมการวัดและชาวบ้านจะตั้ง ขบวนแห่กฐิน อาจจะเป็นขบวนทางรถ การแห่กฐินเป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน เมื่อขบวนเข้าถึงวัดก็นิยมเดินเวียนขวารอบพระอุโบสถ หรือโรงพิธี 3 รอบแล้ว จึงนำองค์กฐิน พร้อมทั้งคณะเข้าไปในพระอุโบสถ เจ้าภาพพระ เณรสามเณรต่าง ๆ พระสงฆ์ พระอีกรูปหนึ่งก็จะจับพัดขึ้นมาประกาศว่า ผ้ากฐินนี้ทำให้เกิดแก่สงฆ์จะมอบ ให้แก่ภิกษุชื่อนี้ ซึ่งเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนที่ทราบกฐิน ผู้ใดไม่เห็นด้วยก็จงคัดค้าน ถ้าเห็นด้วยก็กล่าวคำว่า "สาธุ" เมื่อพระสงฆ์ยอมรับตามนั้นพระสงฆ์ทั้งหมดก็สวด อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำและรับพร เป็นอันเสร็จพิธีถวายผ้ากฐิน*

4.1.5.9. การทอดผ้าป่า

ระดยปกติเมื่อทอดกฐินเสร็จแล้ว ก็ทอดผ้าป่าที่วัดที่เรา ทอดกฐินด้วย การทอดผ้าป่านี้บางถิ่นจัดทำเป็นพิเศษไม่รวมกับการทอดกฐิน จัดทำ ต่างหากทานองเดียวกันกับกฐินทุกอย่าง และจะมีเครื่องบริวารผ้าป่ามากกว่ากฐิน เพราะต้องทอดหลายวัด เมื่อจัดวันเวลาพิเศษก็มีการฉลองและสมโภชเป็นการใหญ่ เวลานั้นไปทอดก็มีการแห่อย่างครึกครื้น การทอดผ้าป่าไม่ได้กำหนดเวลาไว้แน่นอน ทาได้ตลอดปี ทั้งนี้ก็แล้วแต่ความสะดวกของถื่นนั้น ๆ ถือกันว่าการทอดผ้าป่านี้เป็น ความสามัคคีที่รวบรวมทุนทรัพย์ สำหรับก่อสร้างถาวรวัตถุของวัดหรือเพื่อสร้างครุภัณฑ์ บางอย่างอันจำเป็นแก่วัด

การทอดผ้าป่าระดยหลักใหญ่ของที่จะเป็นผ้าป่านั้น มีผ้าขาว ทั้งสิ้น เพื่อทำจีวร หรือผ้าจีวรสำเร็จรูปตัวเดียวหรือหลายตัว ๖ตรเดียวหรือหลาย ๖ตรก็ได้ นอกจากนี้ ยังมีบริวารผ้าป่า เช่นผลไม้ต่าง ๆ หรือปัจจัย 4 ทำเป็นชะลอม เอาผ้าพาด ถ้าทอดนป่าก็เอาผ้าพาดที่ต้นไม้หรือกิ่งไม้ ถ้าไม่มีต้นไม้ก็หักกิ่งไม้อื่นมา

*สัมภาษณ์ นายตัน มั่งเทศ อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 106 หมู่ที่ 11 ต. ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

ปักสำหรับทอดผ้า นำไปตั้งไว้บนป่าซึ่งคาดคะเนว่าจะมีพระผ่านมาทางนั้น ในระยะเวลา
เวลานั้น หรือนำไปทอดไว้ที่วัด บางครั้งแสดงสัญญาณพิเศษเพื่อให้อำนาจ ประเพณีทอด
ผ้าป่าจึงเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยชอบทำกันเป็นประจำ*

4.1.6 ความเชื่อต่าง ๆ

4.1.6.1. การตั้งศาลพระภูมิ

การตั้งศาลพระภูมิเป็นธรรมเนียมของชาวบ้านที่จะต้องมี
ศาลพระภูมิกันทุกบ้าน ตามปกติเมื่อปลูกบ้านใหม่เสร็จ ก็จะมีพิธีตั้งศาลพระภูมิ บางที่
ก็อาจจัดพร้อมกับพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เจ้าของบ้านจะต้องไปปรึกษาพรหม หรือผู้ที่มี
ความรู้ ความชำนาญในเรื่องนี้ แล้วพาผู้ที่รู้ขึ้นมาเลือกสถานที่ของที่ตั้งศาล เลือก
ฤกษ์ดี และจัดการเตรียมการต่าง ๆ สถานที่ตั้งอยู่ ณ จุดที่เมื่อตั้งแล้วเงาของบ้าน
ไม่ทับศาล และเงาของศาลไม่ทับบ้าน พื้นที่ตั้งศาลกำหนดเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส อด
พื้นดินให้แน่น จากนั้นก็จะเป็นหน้าที่ของหมอพิธีที่จะทำการตั้งศาลพระภูมิ และอัญเชิญ
พระภูมิขึ้นสู่ศาล สิ่งของประกอบพิธีมีดังนี้ มีพานาสี รูปเทียน ดอกไม้ เงิน 6 สลึง
บายศรี มะพร้าวอ่อน 1 ลูก เมื่อหมอเชิญพระภูมิขึ้นสู่ศาลเรียบร้อยแล้วก็เป็นอันเสร็จพิธี**

4.1.6.2. การสะเดาะเคราะห์

การสะเดาะเคราะห์ก็จะกระทำก็ต่อเมื่อ บุคคลเกิดความ
รู้สึกไม่สบายใจมีความทุกข์ หรือถูกหมอดูทำนายว่าชะตาขาด* ก็จะมีการสะเดาะเคราะห์

*สัมภาษณ์ นางบุญยืน เมืองสว่าง อายุ 54 ปี บ้านเลขที่ 16/1 หมู่ที่
1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางสมใจ แยมสัมฤทธิ์ อายุ 36 ปี บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 4
ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

***สัมภาษณ์ นางสมคิด กล้าแยม อายุ 35 ปี บ้านเลขที่ 15 หมู่ที่ 1
ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

โดยมากมักกระทำกันที่วัดให้พระเป็นผู้ทำพิธีให้ สิ่งของที่จะต้องเตรียมมีดังนี้ คือ น้ามนต์ เทียน 1 ดอกหนัก 6 สลึง น้ำ 1 กระดัง พระหรือผู้ที่ทำพิธีสะอาดสะอาดเคราะห่ นั่งพนมมือเหยียดเท้าออกและหันหน้าไปทางทิศตะวันตก จากนั้นพระก็จะเอาน้ามนต์ ราดลงไปให้ทั่ว ตั้งแต่หัวลงมาจนเปียกทั้งตัว พร้อมทั้งว่าคาถาไปด้วย เพื่อให้ ความเชคร้ายไหลไปกับน้ำที่ราดลงไป ราดน้ำจนกว่าจะหมดกระดังก็เป็นอันเสร็จพิธี

4.1.7 ด้านคาถาอาคม

4.1.7.1. คาถาป้องกันตัว

คาถาป้องกันตัวของชาวบ้านที่พอยังเหลืออยู่บ้าง** ก็คือ การป้องกันตัวเองจากการเดินทางเพื่อมาให้เกิดอุบัติเหตุ ให้เดินทางรอดปลอดภัย หรือป้องกันตัวเองจากวิญญาน ภูติผีปีศาจ คาถาป้องกันภูติผีปีศาจมีดังนี้ คือ ฟ่อง นะรัม 3 จบ แล้วกล่าวคำว่า อมละว้าระวัง ละว้าเสียงดัง ระวังเสียงใส อตุรื่อง ให้ อุตนมะเสกน้ำล้างหน้าป้องกันการกระทำ

4.1.6.2. การบูชาผีบ้านผีเรือน

การบูชาผีบ้านผีเรือน มีของประกอบพิธีดังนี้ คือ หมาก 3 คำ พลุ รูป เทียน ยามวน 1 มวน น้ามาใส่พานวางบูชา จากนั้นก็อธิษฐานว่า ขอให้ผีบ้านผีเรือนมารับเครื่องบูชา พร้อมกับบงกบ้องครอบคร้วให้มีแต่ความสุข ความเจริญ หรืออาจอธิษฐานขอพระอะไรก็ได้ ไม่มีข้อกำหนดอย่างใด***

4.1.6.3. การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำครอบคร้ว

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำครอบคร้วส่วนมาก หมายถึง พระพุทธรูปที่เจ้าของบ้านบูชา การบูชาก็จะมีพานดอกไม้รูปเทียน หมาก 3 คำ พลุ ยา 1 มวน จากนั้นก็จุดธูปกล่าวคำอธิษฐานในใจ ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคุ้มครองครอบคร้วให้มีแต่

*สัมภาษณ์ นายสมนึก รอดวิเศษ อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 15/2 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ. เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางสมควร นิยมสัมฤทธิ์ อายุ 29 ปี บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

ความสุข ความเจริญ รรคภัยไข้เจ็บอย่าได้เบียดเบียนหรืออาจ
ไม่มีกฏเกณฑ์กำหนดไว้เป็นการทำเพื่อความสบายใจ*

4.2 ประเพณีเด่นของอำเภอเมืองสุรขทัย

4.2.1 ประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทงนิยมทำกันในวันเพ็ญเดือน 12 เป็นวันที่
พระจันทร์เต็มดวงและน้ำเจิ่งนองเต็มตลิ่ง ทั้งสองฝั่งประเพณีได้มีมาช้านาน ตั้งแต่
สมัยสุรขทัย เป็นราชธานีโดยเรียกว่า "ราชพิธีจองเปรียง" ซึ่งประเพณีลอยกระทง
ของอำเภอเมืองสุรขทัยนี้มีชื่อเสียงและเป็นประเพณีที่เด่นมาก ซึ่งจัดกัน ณ อุทยาน
ประวัติศาสตร์สุรขทัย มีงานฉลอง 7 วัน 7 คืน และในวันแรกนั้นจะมีขบวนแห่
กระทงขนาดใหญ่ ๆ และใบเล็กที่ส่งเข้าประกวด และยังมีการประกวดนางนพมาศ สาว
งามต่าง ๆ กลางคืนก็จะมีพลุตะไลไฟเพื่องจุดมากมาย ฉะนั้นชาวบ้านจะทำกระทง
ปักธูปเทียนแล้วจุดไฟ บล่อยตามน้ำไป อาจมีเงินใส่ ดอกไม้ หมาก 1 คำ ใส่ลงไป
ในกระทงด้วยกระทงจะทำขนาดเล็กหรือใหญ่ก็ได้ สมัยก่อนจะใช้ใบตองเย็บ แต่
ปัจจุบันนิยมกระดาษสีเป็นรูปดอกบัวบาน ชาวบ้านจะนำกระทงไปลอยที่ทำน้ำที่ก้าง
เจิ่ง เมื่อถึงทำน้ำก็จะจุดธูปเทียนที่กระทง แล้วปล่อยให้กระทงลอยไป บางคนก็ยก
มือไหว้ กล่าวในลาขอเบา ๆ หรือนึกอยู่ในใจ ขอขมาลาโทษแม่คงคา ลงท้ายขอพร
จากแม่คงคาให้ตนมีความสุข ความเจริญ แล้วก็เฝ้ามองจนกระทั่งกระทงลอยลับตา
ไปจึงกลับบ้าน**

* สัมภาษณ์ นางพยอม ดวงชื่อ อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 74/1 หมู่ที่ 1
ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

** สัมภาษณ์ นางสุกัญญา ทายา อายุ 32 ปี บ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 1
ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

4.2.2 การรโกนจุก

สำหรับการรโกนจุกนั้น ชาวบ้านของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำยม เขตอำเภอเมืองสุรขทัย ที่ได้มีการรโกนจุกนั้นมี 2 ตำบล คือ ตำบลยางซ้าย และ ตำบลปากพระก่อนที่จะมีพิธีรโกนจุกนั้น พ่อแม่ของเด็กที่มีอายุครบ 12 ปีนั้น จะไปเดินบอกบุญ หรือการไปเชิญญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ รวมทั้งญาติสนิทมิตรสหายให้มาร่วมงาน และก่อนวันทำพิธีรโกนจุกนั้นเรียกว่า วันสุกดิบ ก็จะมีการเตรียมข้าวของที่จะใช้ในวันพิธีรโกนจุก และช่วยกันจัดเตรียมอาหารการกินไว้สำหรับเลี้ยงแขกเหรื่อที่มาร่วมพิธีด้วย ในวันรุ่งขึ้นนั้นจะนิมนต์พระมา 9 รูป มายันต์ มีการใส่บาตรทำบุญเด็กที่จะรโกนจะให้พระโกนนำให้ พ่อโกนจุกเสร็จเรียบร้อยแล้วก็เป็นอันเสร็จพิธี*

4.2.3 การขนทรายเข้าวัด

การขนทรายเข้าวัดของชาวบ้านของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำยม เขตอำเภอเมืองสุรขทัยนั้น จะกระทำกันในวันที่ 13 เมษายน หรือวันสงกรานต์ทุกปี โดยที่ชาวบ้านจะไปเอาทรายที่แม่น้ำยมนั้นไปเข้าวัด เพื่อไปก่อเจดีย์ทราย การก่อเจดีย์ทรายนั้น จะเอาน้ำพรหมทราย มีบาตรรองก่อนที่จะก่อเจดีย์ทราย แล้วเอาเงินวางตรงกลาง 1 บาท แล้วก็เอาทรายกลบให้เป็นรูปเจดีย์แหลม แล้วนำทรายมาทำรั้วล้อมเจดีย์ทราย แล้วต้องมีประตูเข้าประตูออกด้วย แล้วจะนำธงปักตรงกลางเจดีย์ แล้วตรงรั้วด้วย (ปักตรงประตูเข้าประตูออก) แล้วชาวบ้านบางคนอาจจะสลักชื่อติดเจดีย์ทรายด้วยก็ได้ เป็นอันเสร็จพิธี**

*สัมภาษณ์ นางสุข เพือกสงค์ อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 168 หมู่ที่ 11 ต.ยางซ้าย อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางส้มแป้น ทรัพย์แข็ง อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 68/1 หมู่ที่ 1 ต.ปากพระ อ.เมือง จ.สุรขทัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2536

ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงเอกลักษณ์ของชาติไทย ดังนั้นเราจึงควร
จะอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลาน สำหรับประเพณีเด่น ๆ ของอำเภอเมืองสุรขทัยนั้น ควร
จะอนุรักษ์ไว้อย่างมากที่สุด เพราะประเพณีเด่น ๆ เหล่านี้ได้ทำชื่อเสียงให้กับทาง
อำเภอ ทำให้คนต่างถิ่นสนใจครอยากดูและยังนารายได้เข้าอำเภออีกด้วย ซึ่งจะ
เป็นการเพิ่มงาน และเพิ่มเศรษฐกิจให้กับประชาชนเป็นอันมากอีกด้วย

บทที่ 5

วิเคราะห์การปฏิบัติประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้านตัวอย่างในอำเภอเมืองสุราษฎร์

จากการที่ผู้ทำการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ทั้งทางด้านแหล่งข้อมูลในสนามและข้อมูลจากสถานที่ต่าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับ "ประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน 2 แห่งแม่น้ำยวมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์" ทำให้ทราบถึงการปฏิบัติประเพณีของหมู่บ้านต่าง ๆ ว่าประเพณีบางอย่างยังปฏิบัติอย่างไม่เสื่อมคลายในบางหมู่บ้านและประเพณีบางอย่างได้ลดความนิยมลงไปบ้างแต่ก็มิได้เลิกปฏิบัติเสียทีเดียว ซึ่งจะวิเคราะห์ออกมาในรูปของร้อยละได้ผลดังนี้ คือ

5.1 ตำบลปากพระ หมู่บ้านปากพระ

5.1.1 ประเพณีครอบครุ้ว มีการปฏิบัติตั้งตาราง 7 ต่อไปนี้

ตาราง 7 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การท้าวัญเด็ก	2	10.0	8	40.0	10	50.0
2. การตั้งชื่อ	3	15.0	6	30.0	11	55.0
3. การหมั้นสู่ขอ	19	95.0	1	5.0	-	-
4. การแต่งงานแบบโบราณ	19	95.0	1	5.0	-	-
5. การบวชเณร	-	-	19	95.0	1	5.0
6. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่	18	90.0	2	10.0	-	-
7. การปลุกบ้าน	19	95.0	1	5.0	-	-
8. การตาย	20	100.0	-	-	-	-
รวม/เฉลี่ย		62.5		23.75		13.75

จากตาราง 7 แสดงว่า หมู่บ้านปากพระยังปฏิบัติประเพณีครอบครัวเป็นประจำ คือการตาย (100.0) การหมั้นสู่ขอ (95.0) การแต่งงานแบบโบราณ (95.0) การปลุกบ้าน (95.0) การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ (90.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 62.5 ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้ง คือการท้าวัญเด็ก การตั้งชื่อ และการบวชเณร

5.1.2 ประเพณีทางด้านศาสนา มีการปฏิบัติดังตาราง 8 ต่อไปนี้

ตาราง 8 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีศาสนา

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.มาฆบูชา	20	100.0	-	-	-	-
2.วิสาขบูชา	20	100.0	-	-	-	-
3.อาสาฬหบูชา	20	100.0	-	-	-	-
4.เข้าพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
5.ออกพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
6.เทศน์มหาชาติ	20	100.0	-	-	-	-
7.ตักบาตรเทโว	20	100.0	-	-	-	-
8.ทานุญตักบาตรประจำวัน	20	100.0	-	-	-	-
รวม/เฉลี่ย		100.0		-		-

จากตาราง 8 แสดงว่าหมู่บ้านปากพระยังปฏิบัติประเพณีศาสนาเป็นประจำ คือ มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว ทานุญตักบาตรประจำวัน (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำร้อยละ 100.0

5.1.3 ประเพณีอาชีพ มีการปฏิบัติตั้งตาราง 9 ต่อไปนี้

ตาราง 9 วิเคราะห์ร้อยละปฏิบัติประเพณีอาชีพ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การท้าวัวขัว	19	95.0	1	5.0	-	-
2. การลงแขกคานา	9	45.0	7	35.0	4	20.0
3. การลงแขกเกี่ยวข้าว	9	45.0	8	40.0	3	15.0
4. การกวนข้าวทิพย์	-	-	-	-	20	100.0
5. สลากภัทร	20	100.0	-	-	-	-
6. การกวนกระยาสารท	20	100.0	-	-	-	-
รวม/เฉลี่ย		64.6		13.3		22.5

จากตาราง 9 แสดงว่าหมู่บ้านปากพระยังปฏิบัติประเพณีอาชีพเป็นประจำ คือ การกวนกระยาสารท (100.0) สลากภัทร (100.0) การท้าวัวขัว (95.0) โดยมีค่าเฉลี่ยประจำร้อยละ 64.6 ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่ คือ การลงแขกคานา (20.0) การลงแขกเกี่ยวข้าว (15.0) การกวนข้าวทิพย์ (100.0)

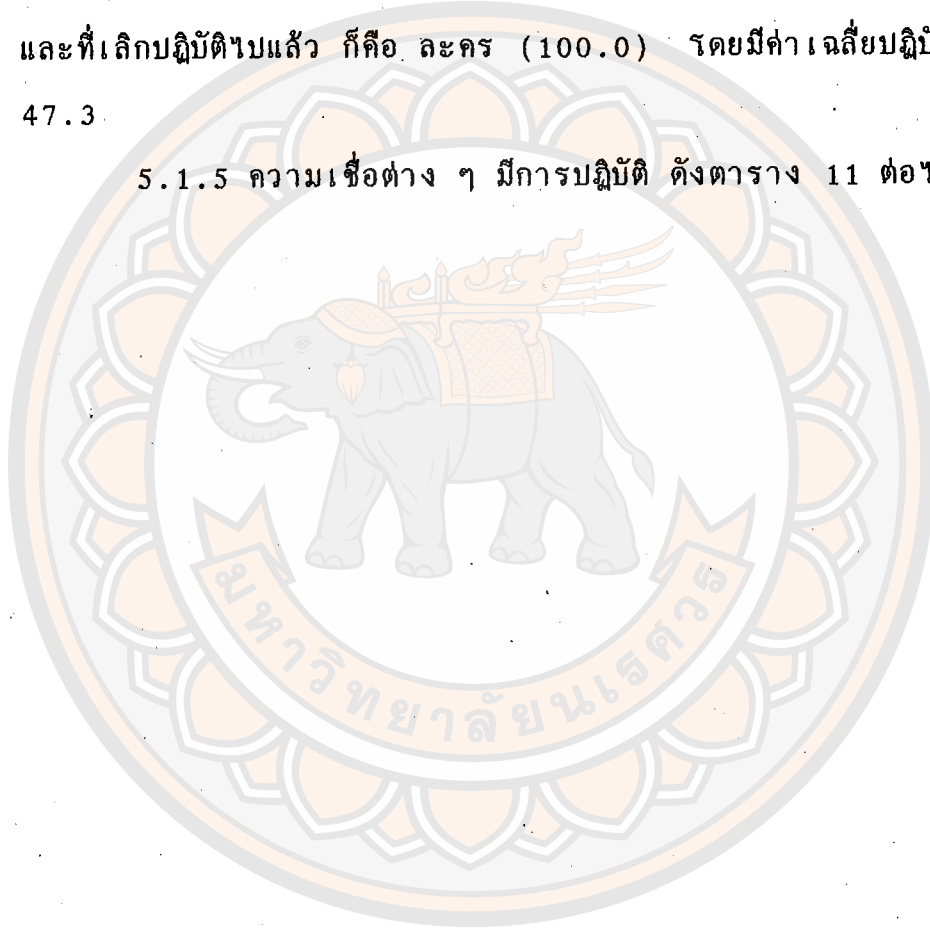
5.1.4 ประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ มีการปฏิบัติดังตาราง 10
ต่อไปนี้

ตาราง 10 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีสังคมและการละเล่น

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแข่งเรือ	1	5.0	6	30.0	13	65.0
2. การลอยกระทง	20	100.0	-	-	-	-
3. การสร้างน้ำพระ	20	100.0	-	-	-	-
4. การรดน้ำดาหัวผู้ใหญ่	20	100.0	-	-	-	-
5. การขอฝน	-	-	12	60.0	8	40.0
6. การทอดผ้าป่า	20	100.0	-	-	-	-
7. การทอดกฐิน	20	100.0	-	-	-	-
8. เพลงเด็ก	-	-	14	70.0	6	30.0
9. นิทานชาวบ้าน	1	5.0	7	35.0	12	60.0
10. ภาษี	1	5.0	10	50.0	9	45.0
11. ปริศนาคำทาย	-	-	10	50.0	10	50.0
12. ละคร	-	-	-	-	20	100.0
13. การขนทรายเข้าวัด	20	100.0	-	-	-	-
รวม/เฉลี่ย		47.3		22.7		30.0

จากตาราง 10 แสดงว่าบ้านปากพระยังปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ เป็นประจำคือ การลอยกระทง การสร้างพระ การรดน้ำตาหัวผู้ใหญ่ การทอดผ้าป่า การขนทรายเข้าวัด การทอดกฐิน (100.0) ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งก็คือ การแข่งเรือ (30.0) การขอฝน (60.0) เพลงกล่อมเด็ก (70.0) นิทานชาวบ้าน (35.0) ภาษิต (50.0) ปริศนาคาทาย (50.0) และที่เลิกปฏิบัติไปแล้ว ก็คือ ละคร (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำร้อยละ 47.3

5.1.5 ความเชื่อต่าง ๆ มีการปฏิบัติ ดังตาราง 11 ต่อไปนี้

ตาราง 11 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	19	95.0	-	-	1	5.0
2. การบวงสรวง	18	90.0	2	10.0	-	-
3. การบูชาผีบ้านผีเรือน	8	40.0	4	20.0	8	40.0
4. การบั้งควาน	3	15.0	13	65.0	4	20.0
5. การสะเดาะเคราะห์	7	35.0	11	55.0	2	10.0
6. การตั้งศาลพระภูมิ	18	90.0	2	10.0	-	-
7. ด้านไสยศาสตร์	4	20.0	13	65.0	3	15.0
8. การทรงเจ้า	-	-	4	20.0	16	80.0
9. การเข้าทรง	-	-	4	20.0	16	80.0
10. รัชกลางต่าง ๆ	6	30.0	10	50.0	4	20.0
11. การร้องทักของสัตว์	5	25.0	11	55.0	4	20.0
รวม/เฉลี่ย		40.0		33.6		30.4

จากตาราง 11 แสดงว่าหมู่บ้านปากพระยังปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ เป็นประจำ คือ เชื่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน (95.0) การบวงสรวง (90.0) การตั้งศาลพระภูมิ (90.0) ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 40.0 ประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ได้แก่ การบั้งควาน (65.0) การสะเดาะเคราะห์ (55.0) ด้านไสยศาสตร์ (65.0) รัชกลางต่าง ๆ (50.0) และการร้องทักของสัตว์ (55.0) ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติ ได้แก่ การบูชาผีบ้านผีเรือน (40.0) การทรงเจ้า (80.0) การเข้าทรง (80.0)

5.1.6 ประเพณีด้านคาถาอาคม มีการปฏิบัติตั้งตาราง 12 ต่อไปนี้

ตาราง 12 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คาถาป้องกันตัว	1	5.0	14	70.0	5	25.0
2. คาถารักษาโรค	5	25.0	13	65.0	2	10.0
3. การทำเสน่ห์	-	-	-	-	20	100.0
4. คาถาให้โทษผู้อื่น	-	-	-	-	20	100.0
รวม/เฉลี่ย		7.5		33.7		58.7

จากตาราง 12 แสดงว่าหมู่บ้านปากพระได้เลิกปฏิบัติประเพณีเป็นส่วนใหญ่ คือการทำเสน่ห์ (100.0) คาถาให้โทษผู้อื่น (100.0) โดยมีค่าปฏิบัติประจำ ร้อยละ 7.5 ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ได้แก่ คาถาป้องกันตัว (70.0) คาถารักษาโรค (65.0)

5.2 ตามलयางซ้าย

5.2.1 ประเพณีครอบคร้ว มีการปฏิบัติตั้งตาราง 13 ต่อไปนี้

ตาราง 13 วิเคราะห์ร้อยละพฤติกรรมการประเพณีครอบครัว

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การท้าววญเด็ก	-	-	8	40.0	12	60.0
2. การตั้งชื่อ	14	70.0	5	25.0	1	5.0
3. การหมั้นสู่ขอ	9	45.0	6	30.0	5	25.0
4. การแต่งงานแบบโบราณ	20	100.0	-	-	-	-
5. การบวชเณร	15	75.0	4	20.0	1	5.0
6. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่	14	70.0	6	30.0	-	-
7. การปลูกบ้าน	20	100.0	-	-	-	-
8. การตาย	20	100.0	-	-	-	-
รวม/เฉลี่ย		70.0		18.1		11.8

จากตาราง 13 แสดงว่าหมู่บ้านชายฝั่งยังปฏิบัติประเพณีครอบครัวเป็นประจำ คือ การตั้งชื่อ (70.0) การแต่งงานแบบโบราณ (100.0) การบวชเณร (75.0) การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ (70.0) การปลูกบ้าน (100.0) การตาย (100.0) ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งได้แก่ การหมั้นสู่ขอ (30.0) และประเพณีที่เลิกปฏิบัติได้แก่ การท้าววญเด็ก (60.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 70.0

5.2.2 ประเพณีศาสนา มีการปฏิบัติดังตาราง 14 ต่อไปนี้

ตาราง 14 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีศาสนา

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มาฆบูชา	20	100.0	-	-	-	-
2. วิสาขบูชา	20	100.0	-	-	-	-
3. อาสาฬหบูชา	20	100.0	-	-	-	-
4. เข้าพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
5. ออกพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
6. เทศน์มหาชาติ	20	100.0	-	-	-	-
7. ตักบาตรเทโว	20	100.0	-	-	-	-
8. ทานบุญตักบาตรประจำวัน 20	20	100.0	-	-	-	-
รวม/เฉลี่ย		100.0		-		-

จากตาราง 14 แสดงว่าหมู่บ้านยังช่วยยังปฏิบัติประเพณีศาสนาเป็นประจำ คือ มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว และทานบุญตักบาตร (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 100.0

5.2.3 ประเพณีอาชีพ มีการปฏิบัติดังตาราง 15 ต่อไปนี้

ตาราง 15 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีพ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การท้าวัวขัว	19	95.0	-	-	1	5.0
2. การลงแขกคานา	4	20.0	1	5.0	15	75.0
3. การลงแขกเกี่ยวข้าว	4	20.0	1	5.0	15	75.0
4. การกวนข้าวทิพย์	-	-	-	-	20	100.0
5. สลากภัทร	20	100.0	-	-	-	-
6. การกวนกระยาสารท	20	100.0	-	-	-	-
รวม/เฉลี่ย		55.8		1.6		42.5

จากตาราง 15 แสดงว่าหมู่บ้านยังปฏิบัติประเพณีอาชีพเป็นประจำ คือ สลากภัทร (100.0) การกวนกระยาสารท (100.0) การท้าวัวขัว (95.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 55.8 ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติไปแล้วส่วน ใหญ่ คือ การกวนข้าวทิพย์ (100.0) การลงแขกคานา (75.0) การลงแขก เกี่ยวข้าว (75.0)

5.2.4 การปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ มีการปฏิบัติดัง
ตาราง 16 ต่อไปนี้

ตาราง 16 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแข่งเรือ	-	-	6	30.0	14	70.0
2. การลอยกระทง	5	25.0	14	70.0	1	5.0
3. การสงฆ์น้ำพระ	20	100.0	-	-	-	-
4. การรดน้ำค้ำหัวผู้ใหญ่	20	100.0	-	-	-	-
5. การขอฝน	-	-	3	15.0	17	85.0
6. การทอดผ้าป่า	20	100.0	-	-	-	-
7. การทอดกฐิน	20	100.0	-	-	-	-
8. เพลงเด็ก	1	5.0	4	20.0	15	75.0
9. นิทานชาวบ้าน	1	5.0	10	50.0	9	45.0
10. สุภษิต	-	-	1	5.0	19	95.0
11. ปริศนาคำทาย	-	-	7	35.0	13	65.0
12. ละคร	-	-	-	-	20	100.0
13. การขนทรายเข้าวัด	15	75.0	4	20.0	1	5.0
รวม/เฉลี่ย		39.2		18.8		36.5

จากตาราง 16 แสดงว่าหมู่บ้านยางซ้ายยังปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการ

ละเล่นอื่น ๆ เป็นประจำ คือ การสร้างพระ การรดน้ำดาหัวผู้ใหญ่ การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า (100.0) การขนทรายเข้าวัด (75.0) ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ การลอยกระทง (70.0) นิทานชาวบ้าน (50.0) ประเพณีที่เลิกปฏิบัติไปแล้วคือ การแข่งเรือ (70.0) การขอฝน (25.0) เพลงเด็ก (75.0) สุภานิต (95.0) ปรึศนาคำท่าย (65.0) และละคร (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 39.2

5.2.5 ประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ มีการปฏิบัติดังตาราง 17 ต่อไปนี้

ตาราง 17 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	18	90.0	1	5.0	1	5.0
2. การบวงสรวง	-	-	3	15.0	17	85.0
3. การบูชาผีบ้านผีเรือน	1	5.0	1	5.0	18	90.0
4. การปัดรังควาน	8	40.0	10	50.0	2	10.0
5. การสะเดาะเคราะห์	6	30.0	14	70.0	-	-
6. การตั้งศาลพระภูมิ	20	100.0	-	-	-	-
7. ด้านไสยศาสตร์	4	20.0	10	50.0	6	30.0
8. การทรงเจ้า	-	-	2	10.0	18	90.0
9. การเข้าทรง	-	-	7	35.0	13	65.0
10. โชคกลางต่าง ๆ	4	20.0	13	65.0	3	15.0
11. การร้องทักของสัตว์	19	95.0	-	-	1	5.0
รวม/เฉลี่ย		36.3		27.7		35.9

จากตาราง 17 แสดงว่าหมู่บ้านยางซ้ายยังปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ เป็นประจำ คือ การตั้งศาลพระภูมิ (100.0) สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน (90.0) การร้องทักของสัตว์ ต่าง ๆ (95.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 36.3 ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ การบั้งควาน (50.0) การสะเดาะเคราะห์ (70.0) ด้านวิทยาศาสตร์เวทมนต์ (50.0) โชคลางต่าง ๆ (65.0) และประเพณีที่ส่วนใหญ่เลิกปฏิบัติไปแล้วได้แก่ การบวงสรวง (85.0) การบูชาผีบ้านผีเรือน (90.0) การทรงเจ้า (90.0) การเข้าทรง (65.0)

5.2.6 ประเพณีด้านคาถาอาคม มีการปฏิบัติดังตาราง 18 ต่อไปนี้

ตาราง 18 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คาถาป้องกันตัว	1	5.0	2	10.0	17	85.0
2. คาถารักษาโรคภัย	5	25.0	14	70.0	1	5.0
3. การทำเสน่ห์	-	-	1	5.0	19	95.0
4. คาถาให้โทษผู้อื่น	-	-	-	-	20	100.0
รวม/เฉลี่ย		7.5		21.2		70.0

จากตาราง 18 แสดงว่าหมู่บ้านยางซ้ายยังปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม เป็นบางครั้ง คือคาถารักษาโรคภัย (70.0) ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติไปแล้ว คือ คาถาป้องกันตัว (85.0) การทำเสน่ห์ (95.0) คาถาให้โทษผู้อื่น (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 7.5

5.3 ตำบลปากแคว หมู่บ้านปากแคว

5.3.1 ประเพณีครอบคร้ว มีการปฏิบัติดังตาราง 19 ต่อไปนี้

ตาราง 19 วิเคราะห์ร้อยละปฏิบัติประเพณีครอบคร้ว

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญเด็ก	1	5.0	3	15.0	16	80.0
2. การตั้งชื่อ	15	75.0	4	20.0	1	5.0
3. การหมั้นสู่ขอ	19	95.0	1	5.0	-	-
4. การแต่งงานแบบโบราณ	20	100.0	-	-	-	-
5. การบวชเณร	13	65.0	7	35.0	-	-
6. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่	17	85.0	3	15.0	-	-
7. การปลูกบ้าน	20	100.0	-	-	-	-
8. การตาย	20	100.0	-	-	-	-
รวม/เฉลี่ย		78.1		11.2	6	10.6

จากตาราง 19 แสดงว่าหมู่บ้านปากแควมีการปฏิบัติประเพณีครอบคร้วเป็นประจำ ได้แก่ การตั้งชื่อ (75.0) การหมั้นสู่ขอ (95.0) การแต่งงานแบบโบราณ (100.0) การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ (85.0) การปลูกบ้าน (100.0) การตาย (100.0) และการบวชเณร (65.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 78.1 ส่วนประเพณีการทำขวัญเด็ก (80.0) เลิกปฏิบัติไปแล้ว

5.3.2 ประเพณีศาสนา มีการปฏิบัติดังตาราง 20 ต่อไปนี้

ตาราง 20 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีศาสนา

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มามบูชา	20	100.0	-	-	-	-
2. วิสาขบูชา	20	100.0	-	-	-	-
3. อาสาฬหบูชา	20	100.0	-	-	-	-
4. เข้าพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
5. ออกพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
6. เทศน์มหาชาติ	20	100.0	-	-	-	-
7. ตักบาตรเทโว	20	100.0	-	-	-	-
8. ทานบุญตักบาตรประจำวัน 20		100.0	-	-	-	-
รวม/เฉลี่ย		100.0		-		-

จากตาราง 20 แสดงว่าหมู่บ้านปากแควยังปฏิบัติประเพณีศาสนาเป็นประจำคือ มามบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว และทานบุญตักบาตร (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 100.0

5.3.3 ประเพณีอาชีพ มีการปฏิบัติดังตาราง 21 ต่อไปนี้

ตาราง 21 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีพ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การท้าวัวขัว	19	95.0	1	5.0	-	-
2. การลงแขกต้อนนา	1	5.0	2	10.0	17	85.0
3. การลงแขกเกี่ยวข้าว	2	10.0	5	25.0	13	65.0
4. การกวนข้าวทิพย์	-	-	-	-	20	100.0
5. สลากภัทร	20	100.0	-	-	-	-
6. การกวนกระยาสารท	20	100.0	-	-	-	-
รวม/เฉลี่ย		51.6		6.6		41.6

จากตาราง 21 แสดงว่าหมู่บ้านปากแควยังปฏิบัติประเพณีอาชีพเป็นประจำ คือ การท้าวัวขัว (95.0) สลากภัทร (100.0) การกวนกระยาสารท (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 51.6 และประเพณีที่เลิกปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ คือ การกวนข้าวทิพย์ (100.0) การลงแขกต้อนนา (85.0) การลงแขกเกี่ยวข้าว (65.0)

5.3.4 ประเพณีทางสังคม และการละเล่นอื่น ๆ มีการปฏิบัติดังตาราง 22
ต่อไปนี้

ตาราง 22 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแข่งเรือ	-	-	4	20.0	16	80.0
2. การลอยกระทง	20	100.0	-	-	-	-
3. การสร้างน้ำพระ	20	100.0	-	-	-	-
4. การรดน้ำดาหัวผู้ใหญ่	20	100.0	-	-	-	-
5. การขอฝน	-	-	3	15.0	17	85.0
6. การทอดผ้าป่า	20	100.0	-	-	-	-
7. การทอดกฐิน	20	100.0	-	-	-	-
8. เพลงเด็ก	1	5.0	5	25.0	14	70.0
9. นิทานชาวบ้าน	-	-	7	35.0	13	65.0
10. สุภษิต	-	-	16	80.0	4	20.0
11. ปริศนาคำทาย	1	5.0	7	35.0	13	65.0
12. ละคร	-	-	-	-	20	100.0
13. การขนทรายเข้าวัด	7	35.0	3	15.0	10	50.0
รวม/เฉลี่ย		41.9		17.3		41.1

จากตาราง 22 แสดงว่าหมู่บ้านปากแควยังปฏิบัติประเพณีทางสังคมและ

การละเล่นอื่น ๆ อยู่เป็นประจำ คือ การลอยกระทง การสงฆ์น้ำพระ การรดน้ำดา
หัวผู้ใหญ่ การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำ
ร้อยละ 41.9 ประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้ง คือ สุภายิต (80.0) ส่วนประเพณี
ที่เลิกปฏิบัติ คือ การแข่งเรือ (80.0) การขอฝน (85.0) เพลงเด็ก (70.0)
นิทานชาวบ้าน (65.0) ละคร (100.0) การขนทรายเข้าวัด (50.0)

5.3.5 ประเพณีความเชื่อต่าง ๆ มีการปฏิบัติดังตาราง 23 ต่อไปนี้

ตาราง 23 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	17	85.0	1	5.0	2	10.0
2. การบวงสรวง	-	-	-	-	20	100.0
3. การบูชาผีบ้านผีเรือน	2	10.0	3	15.0	15	75.0
4. การบั้งควาน	5	25.0	10	50.0	5	25.0
5. การสะเดาะเคราะห์	2	10.0	11	55.0	7	35.0
6. การตั้งศาลพระภูมิ	19	95.0	1	5.0	-	-
7. ด้านไสยศาสตร์	3	15.0	6	30.0	11	55.0
8. การทรงเจ้า	-	-	-	-	20	100.0
9. การเข้าทรง	-	-	2	10.0	18	90.0
10. โชคกลางต่าง ๆ	5	25.0	6	30.0	9	45.0
11. การร้องทักของสัตว์	16	80.0	3	15.0	1	5.0
รวม/เฉลี่ย		31.3		21.6		49.0

จากตาราง 23 แสดงว่าหมู่บ้านปากแควยังปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ เป็นประจำ คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน (85.0) การตั้งศาลพระภูมิ (95.0) การร้องทักของสัตว์ (80.0) ประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้ง คือ บัตรังควาน (50.0) และสะเดาะเคราะห์ (55.0) ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติได้แก่ การบวงสรวง (100.0) การบูชาผีบ้านผีเรือน (75.0) ด้านไสยศาสตร์เวทมนต์ (55.0) การทรงเจ้า (100.0) การเข้าทรง (90.0) และโชคกลางต่าง ๆ (45.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 31.3

5.3.6 ประเพณีด้านคาถาอาคม มีการปฏิบัติดังตาราง 24 ต่อไปนี้

ตาราง 24 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.คาถาป้องกันตัว	-	-	-	-	20	100.0
2.คาถารักษาโรคภัย	3	15.0	11	55.0	6	30.0
3.การทำเสน่ห์	-	-	-	-	20	100.0
4.คาถาให้โทษผู้อื่น	-	-	-	-	20	100.0
รวม/เฉลี่ย		3.75		13.75		82.5

จากตาราง 24 แสดงว่าหมู่บ้านปากแควมีการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคมเป็นบางครั้ง คือคาถารักษาโรค (55.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 3.75 ประเพณีที่เลิกปฏิบัติ คือ คาถาป้องกันตัว คาถาให้โทษผู้อื่น และการทำเสน่ห์ (100.0)

บทสรุป

1. ความมุ่งหมาย การศึกษาค้นคว้าและวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายดังนี้

- 1.1 เพื่อศึกษาประวัติตำบลและหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ 2 ตำบลนี้ในอำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 1.2 เพื่อศึกษาถึงวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อในด้านต่างๆของหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ 2 ตำบลนี้ในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 1.3 เพื่อรวบรวมและสรุปให้เห็นถึงรูปแบบของวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อที่เด่นชัดของหมู่บ้านและยังคงถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน
- 1.4 เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบถึงประวัติตำบล หมู่บ้าน และวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ริม 2 ตำบลนี้ในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และรวบรวมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

2. วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้

- 2.1 การศึกษาด้านเอกสาร ศึกษาจากแหล่งเอกสารคือหน่วยงานต่าง ๆ ของอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และตำบลต่าง ๆ รวมทั้งจากหอสมุดของมหาวิทยาลัยนเรศวร
- 2.2 การศึกษาด้านวัฒนธรรมประเพณี ศึกษาจากแหล่งข้อมูลภาคสนามในท้องที่หมู่บ้าน 3 ตำบล คือ 1. ตำบลปากพระ 2. ตำบลยางซ้าย และ 3. ตำบลปากแคว
- 2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ
 - 2.3.1 ตารางการสังเกต ซึ่งใช้ในการจัดเก็บข้อมูลประเภทสถิติต่าง ๆ กำหนดลงในตารางเพื่อทำการวิเคราะห์
 - 2.3.2 ข้อมูลแบบสอบถามมาตราส่วน (Rating Scal) 3 ระดับ คือ ปฏิบัติประจำ ปฏิบัติเป็นบางครั้งและปฏิบัติไม่บ่อยหรือเลิกปฏิบัติ
 - 2.3.3 การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์วิทยากรที่กำหนดไว้ในหมู่บ้านต่าง ๆ

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลประเภทเอกสารและข้อมูลภาคสนามด้วยตนเองระหว่างเดือนมีนาคมถึงสิงหาคม 2536 โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในแต่ละตำบลและหมู่บ้านเพื่อจัดเก็บข้อมูลซึ่งได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.5.1 ข้อมูลประเภทเอกสารใช้วิธีการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์

2.5.2 ข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยค่าสถิติร้อยละ

3. สรุปการศึกษาค้นคว้า สรุปได้ดังนี้

3.1 สภาพทั่วไปและประวัติของอำเภอ

อำเภอเมืองสุรขทัย เป็นอำเภอหนึ่งใน 9 อำเภอของจังหวัดสุรขทัย ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยม ตำบลธานี ทางทิศตะวันตกของศาลากลางจังหวัดสุรขทัย ห่างจากศาลากลางจังหวัดสุรขทัย ห่างประมาณ 400 เมตร มีทางหลวงแผ่นดิน คือถนนสิงห์วัฒนผ่านหน้าว่าการอำเภอเมืองสุรขทัย อำเภอเมืองสุรขทัย มีพื้นที่โดยทั่วไป 581.474 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม ในฤดูฝนน้ำจะท่วมพื้นที่ทั่วไป ลักษณะพื้นดินเป็นดินทรายเหมาะแก่การทำนา และทำไร่ยาสูบ ในฤดูแล้ง อากาศค่อนข้างร้อนจัด และแห้งแล้ง มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอศรีสำราญ

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอศีร์ษะมาศ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอองไทรลาศ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านด่านลานหอย

ประวัติความเป็นมา อำเภอเมืองสุรขทัย ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2439 ชื่อ "อำเภอนเมืองสุรขทัย" ตั้งที่ทำการ ณ บ้านหลวงรักษาวา ตำบลธานี โดยมีหลวงพิชัยมนตรีเป็นนายอำเภอคนแรก ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2441 ได้ย้ายที่ทำการอำเภอไปตั้งในที่ดินบริเวณบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดสุรขทัย ใช้ชื่อ "อำเภอนเมืองสุรขทัย" พอมาอยู่ที่ดินของหลวงก็ใช้ชื่อใหม่ว่า "อำเภอเมืองสุรขทัย"

แต่ใช้ชื่อนี้อยู่ได้ไม่นานก็ต้องเปลี่ยนเป็น "อาเภอธานี" ในราวปี พ.ศ. 2459 เพราะกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศให้เปลี่ยนชื่ออาเภอต่าง ๆ ตามชื่อตำบล อาเภอนั้นตั้งอยู่ ต่อมาย้ายไปสร้างข้างศาลากลางจังหวัดสุรขทัย เมื่อพ.ศ. 2472 และเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2474 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ยุบจังหวัดสุรขทัยไปขึ้นกับจังหวัดสวรรคโลก และโดยที่เห็นว่าชื่อจังหวัดสุรขทัย เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติไทยอันควรที่จะสงวนไว้ จึงทรงโปรดเกล้า ฯ กรุณาให้เปลี่ยนชื่อ "อาเภอธานี" ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2482 กระทรวงมหาดไทยได้สั่งให้ยุบจังหวัดสวรรคโลกเป็นจังหวัดสุรขทัย และพร้อมกันนี้ก็ให้เปลี่ยนชื่อ "อาเภอเมืองสุรขทัยธานี" เป็น "อาเภอเมืองสุรขทัย" ตรีบจนทุกวันนี้

3.2 สภาพทั่วไปและประวัติตำบลและหมู่บ้าน

อาเภอเมืองสุรขทัยประกอบไปด้วย 3 ตำบล ที่อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำยม มีดังนี้คือ

3.2.1 ตำบลปากพระ ประกอบด้วย 5 หมู่บ้านดังนี้ คือ

- ก. บ้านปากพระ
- ข. บ้านลัดทรายมูล
- ค. บ้านจอมสังข์
- ง. บ้านวังขวาง

3.2.2 ตำบลยางซ้าย ประกอบด้วยหมู่บ้านดังนี้

- ก. บ้านยางซ้าย
- ข. บ้านบางหว่าน
- ค. บ้านหม่บางหว่าน
- ง. บ้านธรรมชาติ

3.2.3 ตำบลปากแคว ประกอบด้วยหมู่บ้านดังนี้

- ก. บ้านวังหิน
- ข. บ้านท่าพระ
- ค. บ้านปากแคว
- ง. บ้านบางคลอง

สภาพโดยทั่ว ๆ ไป ของอำเภอเมืองสุรขทัย และหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม ในฤดูฝน น้ำจะท่วมพื้นที่ทั่วไป ลักษณะพื้นดินเป็นดินทรายเหมาะแก่การทอผ้าและ ทาไร่ยาสูบ ในฤดูแล้ง อากาศค่อนข้างร้อนจัดและแห้งแล้ง การคมนาคมติดต่อระหว่างตัวอำเภอเข้าไปยังตำบลและหมู่บ้านสะดวกสบาย เพราะว่ามีถนนลาดยางเข้าไปถึงทุกตำบลแล้ว และมีรถโดยสารวิ่งบริการระหว่างตำบลกับจังหวัดทุกวัน

ชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองสุรขทัยได้มีการตั้งขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ อาทิ เช่น

- ก. แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ หมู่บ้านลัดทรายมูล บ้านวังขวาง บ้านวังหิน บ้านท่าพระ บ้านปากแคว บ้านบางคลอง
- ข. นิยายปรัมปรา ได้แก่ บ้านปากพระ บ้านจอมสังข์
- ค. การประกอบอาชีพ ได้แก่ บ้านบางหว้าน
- ง. ลักษณะที่แตกต่างจากพวก ได้แก่ บ้านยางซ้าย บ้านहरยา บ้านใหม่-บางหว้าน

3.3 วัฒนธรรมประเพณี

จากการศึกษาเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน 2 แห่งนี้ ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรขทัย ทำให้ทราบว่าอำเภอเมืองสุรขทัยยังปฏิบัติประเพณีทั่ว ๆ ไป ดังนี้

3.3.1 ประเพณีทั่วไป

ก. ประเพณีครอบครัว ได้แก่ การทอผ้าวิญเด็ก การตั้งชื่อ การหมั้นสู่ขอ การแต่งงานแบบโบราณ การบวชเณร การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การปลูกบ้าน และการตาย

ข. ประเพณีทางศาสนา ได้แก่ มาฆบูชา วิสาขบูชา อาศาฬบูชา เข้าพรรษา เข้าพรรษา ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว ทำบุญตักบาตรประจำวัน

ค. ประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ ได้แก่ การแข่งเรือ การลอยกระทง การสรงน้ำพระ การรดน้ำดาหัวผู้ใหญ่ การขอฝน

การทอดฟ้าป่า การทอดกฐิน เพลงเด็ก นิทานชาวบ้าน ภาษิต ปริศนาคำทาย ละคร
การขนทรายเข้าวัด

จ. ประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ได้แก่ สิ่งศักดิ์ประจำ
หมู่บ้าน การบวงสรวง การบูชาผีบ้านผีเรือน การบั้งไฟคาน การสะเดาะเคราะห์
การตั้งศาลพระภูมิ ด้านไสยศาสตร์เวทมนต์ การทรงเจ้า การเข้าทรง โชคกลาง
ต่าง ๆ การร้องทักของสัตว์ต่าง ๆ

ฉ. ประเพณีด้านคาถาอาคม ได้แก่ คาถาป้องกันตัว
คาถารักษาโรค การทำเสน่ห์ คาถาในการให้โทษผู้อื่น

3.3.2 ประเพณีเด่น ๆ ที่ขึ้นชื่อเป็นที่เชิดหน้าชูตาของอำเภอเมือง
สุรขทัย มีดังนี้คือ

ก. ประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทงนิยมทำกันในวันเพ็ญเดือน 12 เป็น
วันที่พระจันทร์เต็มดวงซึ่งประเพณีลอยกระทงของอำเภอเมือง จังหวัดสุรขทัยนี้มีชื่อ
เสียงมาก ซึ่งจัดกัน ณ. อุทยานประวัติศาสตร์ มิงจานฉลอง 7 วัน 7คืน และในวัน
แรกนั้นมีขบวนแห่กระทงใบใหญ่ ๆ และใบเล็กที่ส่งเข้าประกวดและยังมีการประกวด
นางนพมาศสาวงามต่าง ๆ กลางคืนก็จะมีพลุพลไฟเพื่องจุดมากมาย ฉะนั้น
ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวต่างจังหวัดมากมาย จะนำกระทงไปลอยน้ำกันเพื่อขอขมา
แม่พระคงคา

ข. การรอกนจุก

สำหรับการรอกนจุกนั้น ชาวบ้านของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ 2 ฟัง
แม่น้ำยมเขตอำเภอสุรขทัยที่ได้มีการรอกนจุกนั้นมี 2 ตำบล คือ ตำบลยางซ้าย และ
ตำบลปากพระ ก่อนที่จะมีพิธีรอกนจุกนั้นพ่อแม่ของเด็กที่มีอายุครบ 12 ปี นั้นจะไปเดิน
บอกรับบุญหรือการไปเชิญญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ รวมทั้งญาติสนิทมิตรสหายให้ไปร่วม
งาน และก่อนวันทำพิธีรอกนจุกนั้นที่เรียกว่า วันสุกดิบ ก็จะมีการเตรียมข้าวของที่จะ
ใช้งานพิธีรอกนจุกและช่วยกันจัดเตรียมอาหารการกินไว้สำหรับเลี้ยงแขกหรือที่มาร่วม
งานพิธีด้วย ในวันรุ่งขึ้นนั้นจะมีการนิมนต์พระมา 9 รูปมาขยันรด มีการใส่บาตรทำ
บุญเด็กที่จะรอกนจุกจะให้พระรอกนให้ พอรอกนจุกเสร็จเรียบร้อยแล้วเป็นอันเสร็จพิธี

ค. การขนทรายเข้าวัด

การขนทรายเข้าวัดของชาวบ้านที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำยม เขตอำเภอเมืองสุโขทัย นั้นจะกระทำกันในวันที่ 13 เมษายน หรือวันสงกรานต์ ทุกปีโดยที่ชาวบ้านจะไปนำทรายที่แม่น้ำยมเข้าวัด เพื่อไปก่อเจดีย์ทราย การก่อเจดีย์ทรายนั้นจะเอาน้ำพรหมทราย มีบาตรรองก่อนที่จะก่อเจดีย์ทราย แล้วเอาเงินวางตรงกลาง 1 บาท แล้วก็เอาทรายมากลบให้เป็นเจดีย์แหลมแล้วนำทรายมาท้าวแล้วล้อมเจดีย์ทรายแล้วต้องมีประตูออกด้วยก็ได้เป็นอันเสร็จพิธี

3.3.3 ผลวิเคราะห์การปฏิบัติประเพณีในปัจจุบัน

ประเพณีปฏิบัติประจำมากที่สุด คือ ประเพณีทางศาสนา ซึ่งประกอบด้วยมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว ทานบุญตักบาตรประจำวัน และตามลอบที่ปฏิบัติประเพณีนี้มากที่สุด คือ ตาบลดปากพระ ตาบलयางซ้าย และตาบลปากแคว ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติไปแล้ว คือ การกวาดข้าวทิพย์ ละครุ ฉะนั้นควรที่จะฟื้นฟูให้กลับมาดังเดิม

ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงเอกลักษณ์ของชาติไทย ดังนั้นเราจึงควรจะอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลาน สำหรับประเพณีเด่นเหล่านี้ได้ทำชื่อเสียงแก่อำเภอ ท้าให้คนต่างถิ่นสนใจใคร่มาอยากดู เช่น ประเพณีมวยช้าง ก็จะจัดเป็นงานประจำปี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรักใคร่ผูกพันสามัคคีของชาวศรีสัชชนาลัย จึงกลายเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอและควรปฏิบัติสืบทอดต่อไปให้ลูกหลาน นอกจากนี้ ยังมีอีกประเพณีหนึ่งที่奇特หน้าซูดตาของอำเภอและควรปฏิบัติสืบทอดต่อไปให้ลูกหลาน นอกจากนี้ ยังมีอีกประเพณีหนึ่งที่奇特หน้าซูดตาของอำเภอประเพณีนั้นคือ ลอยกระทง ซึ่งสามารถดึงดูดจิตใจนักท่องเที่ยวทั้งต่างชาติและต่างจังหวัดเข้ามาท่องเที่ยวได้มากมาย

4. ข้อเสนอแนะ ผู้ที่สนใจงานการท้าววิทยานิพนธ์เกี่ยวกับอำเภอเมืองสุโขทัย อำเภอเมืองเป็นอีกเมืองหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน มีโบราณวัตถุโบราณสถานวัตถุ มีปรากฏอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ สิ่งเหล่านี้ยังทรงคุณค่าแห่งความเป็นมรดกอันล้ำค่าของประชาชนไทยสืบต่อไปอีกนานหากเราศึกษาประวัติความเป็นมา

เป็นมาและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่มีมาจนถึงปัจจุบันให้คงอยู่ต่อไป เพื่อจะได้ไม่สูญหายไปอย่างประเพณี กวนข้าวทิพย์ และนั่นเราควรที่จะช่วยกันอนุรักษ์ประเพณีต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้คงอยู่ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

1. หนังสือทั่วไป

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย "แนะนำจังหวัดสุราษฎร์" อนุสาร อ.ส.ท.

ปีที่ 18 ตุลาคม 2520.

คุรุสภา, องค์การค้ำ ประชุมพงศาดารเล่ม 1 . พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา

ฉบับหลวงประเสริ คุรุสภา 2512.

นคร พันธุ์รงค์. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร. พิจิตร:แผนกเอกสารและการ

พิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิจิตร, 2528.

ประเสริฐ ณ นคร. ผลการค้นคว้าประวัติศาสตร์. ม.ป.ท. , 2520.

เพ็ชรี สุมิตร. ประวัติศาสตร์อารยธรรมอินเดีย. พระนคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

2512.

วิทย์ เขียงบูรณธรรม. แผนที่เมืองไทย 73 จังหวัด. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์เรือเดียนสตร์,

2532.

ศูนย์สุราษฎร์, มศว.พิจิตร. จังหวัดสุราษฎร์. พิจิตร:มศว.พิจิตร, 2519.

รายงานหน่วยราชการ

เมือง,สำนักงานอำเภอ. เอกสารสถิติข้อมูล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ ,2535,

อட்சาเนา.

สถิติแห่งชาติจังหวัดสุราษฎร์, สำนักงาน. ทะเบียนเขตการปกครองจังหวัดสุราษฎร์ ,

2534, อட்சาเนา.

สุราษฎร์, สำนักงานจังหวัด. บรรยายสรุปจังหวัดสุราษฎร์ , 2534 ,อட்சาเนา.

สุราษฎร์, สำนักงานจังหวัด. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสุราษฎร์ , 2519 ,

อட்சาเนา.

ครุฑราชพิธีอริยาการ

						ก	
กมล	เนียมน่วม	นาย	อายุ	45	ปี	ตำบลดปากแคว	
กุน	น้อมเพ็ง	นาง	อายุ	62	ปี	ตำบลดายางซ้าย	
						จ	
จอณ	เรืองเดช	นาย	อายุ	41	ปี	ตำบลดปากพระ	
จันทร	เฟื้อกสงค์	นาย	อายุ	38	ปี	ตำบลดายางซ้าย	
						ค	
คา	บัลลังก์แก้ว	นาย	อายุ	45	ปี	ตำบลดปากพระ	
คติน	มั่งเทศน์	นาย	อายุ	42	ปี	ตำบลดายางซ้าย	
คูน	มั่งเทศน์	นาย	อายุ	73	ปี	ตำบลดายางซ้าย	
แดงไทย	แย้มวงศ์	นาง	อายุ	48	ปี	ตำบลดปากพระ	
						บ	
บุญมี	เนียมน่วม	นาย	อายุ	73	ปี	ตำบลดปากแคว	
บุญยีน	เมืองสว่าง	นาง	อายุ	54	ปี	ตำบลดปากพระ	
บุญสุทธิ	เนียมน่วม	นาย	อายุ	30	ปี	ตำบลดปากแคว	
						ป	
ปราณี	เจริญสุข	นาง	อายุ	52	ปี	ตำบลดปากพระ	
เปลว	คำสัจย์	นาย	อายุ	44	ปี	ตำบลดปากพระ	
						พ	
พนม	อินชู	นาง	อายุ	30	ปี	ตำบลดายางซ้าย	

พยอม ดวงชื่อ นาง อายุ 42 ปี ตามลปากพระ
พะเยาว์ กลัดเนนกลุ่ม นาง อายุ 44 ปี ตามลปากพระ

ม

ม้วย เล็กทุ่ง นาง อายุ 51 ปี ตามลยางซ้าย

ส

สาว พวงเงิน นาง อายุ 48 ปี ตามลยางซ้าย

สมควร เนียมสัมฤทธิ์ นาง อายุ 29 ปี ตามลปากพระ

สมคิด กสาแยม นาง อายุ 35 ปี ตามลปากพระ

สมนึก รอควิเศษ นาย อายุ 60 ปี ตามลปากพระ

สมาจ แยมสัมฤทธิ์ นาง อายุ 36 ปี ตามลปากพระ

สัมแป้น ทรัพธ์แจ้ง นาง อายุ 67 ปี ตามลปากพระ

สร้อย ยอดเลิศ นาง อายุ 57 ปี ตามลปากพระ

สุข เฝือกสงค์ นาง อายุ 68 ปี ตามลยางซ้าย

สุกัญญา ทายา นาง อายุ 42 ปี ตามลปากพระ

สุรินทร์ นิมเพ็ง นาง อายุ 36 ปี ตามลยางซ้าย

เสริฐ เนียมน่วม นาง อายุ 74 ปี ตามลปากแคว

อ

ออย เล็กทุ่ง นาง อายุ 34 ปี ตามลยางซ้าย

ครุฑราชที่ชื่อตำบลและหมู่บ้าน

	จ	
จอมสังข์ หมู่บ้าน		หน้า 53
	ท	
ท่าพระ หมู่บ้าน		หน้า 64
	บ	
บางคลอง หมู่บ้าน		หน้า 65
บางหว้าน หมู่บ้าน		หน้า 58
	ป	
ปากแคว ตำบล หมู่บ้าน		หน้า 60
ปากพระ ตำบล หมู่บ้าน		หน้า 49
	ล	
สันทรายมูล หมู่บ้าน		หน้า 52
	ย	
ยางซ้าย ตำบล หมู่บ้าน		หน้า 55
	ว	
วังขวาง หมู่บ้าน		หน้า 54
วังหิน หมู่บ้าน		หน้า 63
	ห	
หรรษา หมู่บ้าน		หน้า 59
ใหม่บางหว้าน		หน้า 59